

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА
ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ**

**ХІ ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СВІТОВОГО
ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ»**

28 травня 2021 р.

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

МАРІУПОЛЬ – 2021

УДК 327(063)

Тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин та світового політичного процесу : збірник матеріалів XI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (28 травня 2021 р.) / Під заг. ред. М. В. Трофименка. — Маріуполь : МДУ, 2021. — 218 с.

Редакційна колегія:

М. В. Трофименко, ректор МДУ, к.політ.н., професор кафедри МВ та ЗП; **К. В. Балабанов**, д.політ.н., професор кафедри МВ та ЗП, радник ректора МДУ; **В. Ф. Лисак**, декан історичного факультету, д.і.н., професор; **О. В. Новакова**, д.політ.н., професор кафедри політичних наук Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова; **Н. П. Пашина**, д.політ.н., професор кафедри МВ та ЗП; **І. М. Грідіна**, д.і.н., професор кафедри МВ та ЗП; **К. А. Трима**, к.політ.н., старший науковий співробітник відділу взаємодії університетів та суспільства Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України; **О. Л. Гільченко**, к.політ.н., завідувач кафедри МВ та ЗП; **М. В. Булик**, к.політ.н., доцент кафедри МВ та ЗП; **О. В. Горлова**, старший лаборант кафедри МВ та ЗП.

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики (протокол № 15 від 16.06.2021).

Рекомендовано до друку вченою радою історичного факультету Маріупольського державного університету (протокол № 10 від 16.06.2021).

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ДИПЛОМАТІЯ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID 19

УДК 314.151(430)"2010/2021"

ДИНАМІКА ЗМІН У МІГРАЦІЙНИХ ПОТОКАХ ФРН ЗА ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ

Беззубченко Ю.,

*студентка III курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Міграція є однією з головних проблем європейської політики та громадськості в останні роки. Однак більшу частину часу основна увага приділялася імміграції. На сьогоднішній день еміграції приділено значно менше уваги. Це змінилося: згідно з опитуванням Європейської ради закордонних відносин 2019 року, люди в економічно слабших регіонах Європи зараз відчувають меншу загрозу імміграції, ніж еміграції.

Пандемія та її наслідки змінили життя людей у всьому світі. Але мігранти страждають набагато більше, ніж інші групи населення. Це з'ясував ОЕСР, організація економічного співробітництва та розвитку, в якій об'єдналися західні індустриальні країни [5].

Мігранти забезпечили збереження основних частин послуг загального інтересу, таких як медичні послуги, роздрібна торгівля та служби доставки, навіть за умов обмеження. Навіть у розпал антикоронних заходів із закриттям кордонів, наприклад, уряди робили винятки для в'їзду іноземних працівників збору врожаю, зокрема федерального уряду в Берліні.

COVID-19 затримав важливі глобальні процеси щодо зміни клімату, міграції та зменшення ризику катастроф (DRR). Пандемія корони має значний вплив на міграційні рухи. Німеччина запровадила та оновила свої обмеження на в'їзд на основі рекомендації Ради Європейського Союзу. Список третіх країн регулярно перевіряється та при

необхідності оновлюється. Необмежений в'їзд до Німеччини можливий для жителів таких країн:

- Австралія;
- Ізраїль (з 8 травня 2021 року, 00:00);
- Нова Зеландія;
- Сінгапур;
- Південна Корея;
- Таїланд.

Крім того, цей список має на меті включити держави:

- Китай
- СВЗ КНР
- Гонконг та Макао бути продовженим, як тільки буде визначена можливість взаємного в'їзду.

Людям, які проживають в інших третіх країнах, дозволено в'їжджати до Німеччини лише у тому випадку, якщо вони виконують важливу функцію або якщо їх поїздка є абсолютно необхідною. Чи якщо людина проживає у державі, якщо вона або має постійне місце проживання. Місце проживання особливо виправдане, якщо там були проведені останні 6 місяців. Громадяни Німеччини та їх члени нуклеарної сім'ї (подружжя, неповнолітні неодружені діти, батьки неповнолітніх дітей) не підпадають під дію цих обмежень на в'їзд. Крім того, громадяни ЄС та громадяни Ліхтенштейну, Швейцарії, Норвегії та Ісландії та члени їх сімей нуклеарної сім'ї звільняються від обмежень на в'їзд. Те саме стосується громадян третіх країн з існуючим довгостроковим правом проживання в країнах ЄС чи Шенгену та членів нуклеарної сім'ї за умови дотримання паспортних та візових норм [4].

Однак перший в'їзд громадян третіх країн можливий лише за наявності одного з винятків із обмежень на в'їзд, тобто якщо особа має місце проживання або звичайне проживання в третій країні, що відповідає німецькому переліку або вступу є абсолютно необхідними.

Перш ніж публікувати статистику, треба звернути увагу на обмеження щодо в'їзду та транспортування, які зараз застосовуються. Широкі обмеження на в'їзд та транспорт до Німеччини застосовуються в районах, що мають вірусні варіанти. Області вірусного варіанту – це райони, в яких існує особливий ризик потрапляння до Німеччини через

поширення мутацій вірусу. Ці напрямки опубліковані на веб-сайті Інституту Роберта Коха та адаптовані до сучасних подій.

Згідно з Постановою про в'їзд під час пандемії, заборона на транспорт поширюється на компанії в залізничному, автобусному, судновому або повітряному сполученні. Цим компаніям, як правило, заборонено перевозити людей до штатів, класифікованих як зони з вірусною варіацією, до Федеративної Республіки Німеччина. Винятки із заборони на перевезення можливі в окремих випадках. Транспортна компанія повинна повідомити про такі винятки штаб-квартиру Федеральної поліції принаймні за три дні до запланованого в'їзду до Німеччини. Фізичним особам / пасажиром не потрібно повідомляти про свою поїздку [4].

Для людей, які хочуть в'їхати до Німеччини із самих вірусних зон (тобто без транспортної компанії), застосовуються відповідні обмеження на в'їзд, які застосовуються в рамках прикордонного контролю. Людям із вірусних районів, як правило, заборонено в'їзд до Німеччини. Винятки з обмежень на в'їзд можливі в окремих випадках. Однак вони повинні бути виправдані та бути достовірними.

За даними на 30 червня 2020 року на території ФРН проживали 83,1 млн осіб – на 40 тисяч (0,05 відсотка) менше, ніж на початку року, повідомило федеральне статистичне відомство.

Це можна пояснити скороченням припливу мігрантів до Німеччини в першому півріччі 2020 року через пандемію коронавірусу. Населення ФРН неухильно росло з 2011 року. Найбільший приріст чисельності населення був зафіксований у другому півріччі 2015 року на піку міграційної кризи – тоді число жителів Німеччини збільшилося на 717 тисяч осіб [1].

У наступні роки приріст населення сповільнився. Так, у другій половині 2019 року він склав лише 94 тисячі осіб (плюс 0,1 відсотка). У нинішньому році різке зменшення кількості припливу мігрантів був зафіксований з березня. За перші шість місяців поточного року до Німеччини переселилися лише 74 тисячі чоловік – на 93 тисячі менше, ніж за аналогічний період 2019 року. Політика, спрямована на стримування поширення COVID-19, продовжує обмежувати мобільність людей та мати непропорційний

вплив на громади мігрантів, а також на людей, які постраждали від COVID-19. Станом на 28 січня 2021 р. Близько 18% пунктів пропуску через кордон 182 країн, територій та районів, які розглядала Міжнародна організація з міграції (МОМ), були повністю закриті, і лише 48% повністю працювали. Починаючи з квітня 2020 року, багато країн змінили свою політику, починаючи від видання загальних обмежень на в'їзд до більш конкретних «умов для дозволеного в'їзду». Через заборону на поїздки та закриття кордону мігранти опинились у скрутному становищі, де їм загрожує експлуатація та насильство. Через пандемію погіршилася здатність домовлятися про політичні рішення, засновані на вільному пересуванні. Все ще досягається прогрес, хоча і повільно [5].

За перші 10 місяців 2020 року в ЄС було подано 390 000 заяв про надання притулку (включаючи 349 000 первинних заяв), що відповідає зменшенню на 33 відсотки порівняно з тим самим періодом попереднього року. Держави-члени скоротили відставання від розгляду процедур надання притулку. На кінець жовтня 2020 року кількість незавершених проваджень становила 786 000, що на 15 відсотків менше, ніж наприкінці 2019 року. Тим не менше відставання в обробці на рівні ЄС перевищує кількість нових клопотань про надання притулку, що подаються щороку - із значними різницями між Державами-членами. Рівень визнання або відсоток заяв про надання притулку, які призвели до позитивного рішення в першій інстанції (до апеляцій), становив 43 відсотки.

Якщо говорити про необхідність своєчасного прийняття рішень для сприяння мобільності в контексті після COVID-19, буде важливо враховувати потужності по всьому континууму мобільності – не тільки на фізичні або регульовані рівні кордонів або пунктів в'їзду (включаючи аеропорти, порти та наземні переходи), але також імміграційні процеси, вздовж неформальних кордонів, маршрутів подорожей та інших просторів, де мігранти взаємодіють з місцевими громадами, будь то мешканці мешканців, скотарі чи прикордонні торговці [8].

В рамках комплексного підходу до управління кордонами, який поєднує імперативи охорони здоров'я, МОМ довгий час виступав за інтеграцію як перспективу безпеки, так і за торгівлю для ефективного та дієвого управління кордонами. Відповідь COVID-19 також дає можливість продовжити цей підхід. Одним із таких шляхів було б для ключових світових акторів у цій галузі (ІКАО, ІНТЕРПОЛ, МОМ, УВКПЛ, УВКБ ООН, УНП ООН, ВТО, ВООЗ, Світовий банк, СОТ та інші) співпрацювати з ключовими регіональними структурами для просування – там, де це необхідно – єдиного та цілісного підходу до управління кордонами, яке включає питання охорони здоров'я, мобільності людей, прав людини та торгівлі. Для цього не потрібні обов'язкові рамки, а узгоджена концепція, яку можна було б адаптувати, інтегрувати або узгодити відповідно до національних та регіональних реалій, пріоритетів та існуючих вказівок. Там, де існують механізми регіональної інтеграції, вони також можуть забезпечити платформу для подальших дискусій, а також у рамках існуючих багатосторонніх платформ у галузі охорони здоров'я та міграції, таких як Всесвітня асамблея охорони здоров'я та механізми координації ММСП. МОМ як частина системи ООН, а також система ООН може продовжувати діяти забезпечити міжгалузеві форуми для таких обмінів. Для передбачуваних наслідків цієї пандемії ключовим важливим пріоритетом стало інформування про мобільність [2, с.19-20].

Політика співпраці: безпека людини та громадська безпека. Це має резонанс поза межами управління кордонами себе. Коли мігранти не мають доступу до звичайних шляхів і вдаються до нерегулярної міжнародної мобільності, вони не лише кидають виклик цілісності кордонів, але й цілісності охорони здоров'я: уникаючи кордону та заходи запобігання поширенню інфекційних хвороб. Коли мігранти не мають доступу до послуги (включаючи базове медичне обслуговування) через їх нерегулярний статус, опромінення людей та громади до пандемії збільшується. Коли мігранти повертаються урядами

без належного врахування можливостей охорони здоров'я у країнах походження, ризик для безпеки людей, громади та держави збільшується. Тому надзвичайно важливо, щоб уряди переглянули та розробили нові платформи та рамки для співпраці у сфері мобільності з допуском та реадмісією громадян та особи без громадянства в центрі порядку денного. Такі рамки повинні служити економіці, праці ринку, демографії та громадській безпеці зацікавлених урядів та мігрантів

Отже резюмуючи, можна сказати, що COVID-19 достатньо вплинув на міграцію до ФРН. Як ми можемо бачити, людей, які перетинали кордони Німеччини стало набагато менше, але з'явилося багато правопорушників, які перетинали кордони без проходження контролю. На жаль, сьогодні відкриті кордони знову розглядаються як загроза. Закриття кордонів відбувається з метою остаточно "врятувати життя" і, таким чином, сприяє захисту як місцевого, так і світового населення. Але у цьому є свої позитивні та негативні сторони. Наприклад, з позитивної сторони – це покращення епідеміологічного становища в країні, послаблення карантинних заходів та інше. А з негативної сторони – це дезінтеграція мігрантів, неправомірне перетинання кордонів та порожні робочі місця з маленькою заробітною платою.

Список використаних джерел

1. Auswirkungen von Corona auf Migration: Zahlen der irregulären Grenzübertritte auf 6-Jahres-Tief. URL: https://ec.europa.eu/germany/news/20210129-corona-migration_de (дата звернення:29.01.2021).
2. Border management and migration health. Cross-border human mobility amid and after covid-19. URL: https://www.iom.int/sites/default/files/default/pp_cross-border_human_mobility_amid_and_after_covid-19_policy.pdf (дата звернення:17.06.2020).

3. Corona-Pandemie und Migration. URL: <https://mediendienst-integration.de/migration/corona-pandemie.html> (дата звернення:04.03.2021).
4. Coronavirus: Fragen und Antworten. URL: <https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/faqs/DE/themen/bevoelkerungsschutz/coronavirus/coronavirus-faqs.html> (дата звернення: 20.09.2020).
5. Hasselbach C. OECD: Corona bremst Migration. URL: <https://www.dw.com/de/oecd-corona-bremst-migration/a-55300044> (дата звернення:19.10.2020).
6. Lippert B., Mair S., Perthes V. Internationale Politik unter Pandemie-Bedingungen. URL: https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/studien/2020S26_Corona_Studie.pdf (дата звернення:14.12.2020).
7. Migrationsdatenportal das große Ganze. Relevante Migrationsdaten für die COVID-19-Pandemie. URL: <https://migrationdataportal.org/de/themes/relevante-migrationsdaten-fuer-die-covid-19-pandemie> (дата звернення:10.04.2021).
8. Sandvik K., Garnier A. Covid-19 und seine auswirkungen auf die migration. URL: <https://www.chaberlin.org/blog/gastbeitrag-covid19-und-seine-auswirkungen-auf-die-migration/> (дата звернення:31.04.2020).
9. Schiltz C. So gelangen Migranten trotz Pandemie illegal nach Europa. URL: <https://www.welt.de/politik/ausland/article230044477/Schluserbanden-So-kommen-Migranten-trotz-Pandemie-illegal-nach-Europa.html> (дата звернення:09.04.2021).
10. Seehofer: Illegale Migration bekämpfen. URL: <https://www.zdf.de/nachrichten/politik/seehofer-illegale-migration-bekaempfen-100.html> (дата звернення:11.05.2021).
11. Stiftung Mercator. Emigration in Europa midem Jahresbericht 2020. URL: <https://www.stiftung-mercator.de/de/publikationen/emigration-in-europa/> (дата звернення:03.02.2021).

УДК 327(043)

**КРАЇНИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ АМЕРИКИ НА
МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ: ВИКЛИКИ ХХІ СТ.**

Гаврилова Н.,

*к.і.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої
політики МДУ*

Булик М.,

*к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики МДУ*

До групи країн Центральної Америки входять Беліз, Гватемала, Гондурас, Коста-Ріка, Нікарагуа, Панама та Сальвадор. Спільними особливостями держав регіону є вигідне геополітичне розташування, наявність важливих транспортних комунікацій, морських та сухопутних, що поєднують Південну та Північну Америку. Крім того, через територію Центральної Америки проходить Панамський канал – найважливіший стратегічний об'єкт, що з'єднує Тихий та Атлантичний океани. Регіон достатньо багатий на природні ресурси, зокрема, запаси нафти, газу, золота, срібла, олова, цинку тощо. Територія країн Центральної Америки вкрита тропічними лісами з унікальною флорою та фауною. Річки та озера містять значні обсяги прісної води, що створює надзвичайно сприятливі умови для розвитку сільського господарства. Важливою галуззю економіки центральноамериканських країн є туризм, що базується не лише на екзотичній природі, але й багатому історичному минулому, зокрема, наявності сотень архітектурних пам'яток культур майя та ацтеків.

Історичне минуле тісно пов'язує народи країн Центральної Америки. До початку конкісти частина території регіону входила до складу Ацтекської імперії, згодом він був об'єднаний у рамках іспанської колонії Нова Іспанія, втім, маючи певну автономію як Королівська аудієнсія Гватемали та Генерал-капітанство Гватемала. На початку ХІХ ст., як і в інших американських володіннях Іспанії, у регіоні почалася боротьба за незалежність від метрополії, що тривала з 1811 до 1821 рр. Завершившись перемогою, вона не призвела до політичної та соціально-економічної стабілізації. Тривалий

час суспільства колишніх колоній коливалися між ідеями об'єднання в єдину державу чи власними національними проєктами. Так, у 1823 – 1840 рр. існувала федеративна держава Сполучені провінції Центральної Америки, але політичне протистояння між ліберальними та консервативними силами призвело до її розпаду. Навіть після розділення країни регіону вирізнялися схожістю історичних процесів. Майже всі вони були змушені пройти через військові диктатури та громадянські війни. Вищезазначене вигідне геополітичне становище неодноразово ставало причиною іноземних воєнних вторгнень. До того ж через територію регіону проходить один з головних транспортних коридорів – Панамський канал, що робить Центральну Америку стратегічно важливою з точки зору забезпечення міжнародної безпеки та сталого розвитку світової торгівлі.

У ХХІ ст. Центральна Америка представляє собою строкату мозаїку країн з різними економічними можливостями. Так, Панама та Коста-Ріка мають у регіоні один з найвищих рівнів ВВП на душу населення. З іншого боку, Гондурас, Гватемала, Нікарагуа та Сальвадор належать найбідніших держав Латинської Америки. Разом із тим, центральноамериканські країни об'єднує низка спільних проблем, серед яких – високий рівень корупції, торгівля наркотиками, діяльність міжнародних злочинних угруповань тощо. Надзвичайно гостро для регіону стоїть проблема нелегальної міграції, особливо в умовах правління в США Д. Трампа, який фактично заблокував кордон з Мексикою. Спільним для більшості центральноамериканських держав є низький рівень економічного розвитку, бідність та соціальна диференціація суспільства, високий рівень безробіття, інфляції та державного зовнішнього боргу.

До особливостей регіону слід віднести й політичну та економічну залежність центральноамериканських країн від США, що сформувалася ще у ХІХ ст. Це, призводило до активного втручання американського уряду у внутрішні справи цих держав. В окремих випадках це приймало форми прямої військової окупації. Так, у 1989 р. за наказом Дж. Буша-старшого американські війська змістили тодішнього президента Панами М. Нор'єгу через звинувачення у зазіханні на життя американських громадян,

порушенні прав та свобод панамських громадян, співробітництві з наркокартелями та переправленні наркотиків до США. Слід зазначити, що американські компанії домінують за інвестиціями в економіку країн регіону та обсягами товарообігу. Прагнучі зміцнити свій вплив, уряд США запропонував нову програму співпраці, що має гармонізувати відносини з центральноамериканськими державами [1]. Вона, зокрема, передбачає укладення двосторонніх угод про зону вільної торгівлі, співпрацю у сфері високих технологій та інвестування тощо. Вплив США позначався й на зовнішній політиці більшості урядів країн Центральної Америки, яку можна було б охарактеризувати як проамериканську.

Нове століття позначилося докорінними змінами у зовнішній політиці держав регіону. Це було пов'язано як із внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Так, у боротьбу за вплив у Центральній Америці вступила КНР, активно діючи методами економічної та культурної дипломатії. Реалізуючи курс на визнання принципу «одного Китаю», офіційний Пекін домогся розірвання дипломатичних відносин з Китайською Республікою з боку Коста-Ріки (2007 р.), Панами (2017 р.), Сальвадору (2018 р.) та Нікарагуа (2021 р.). Активізували свою політику в регіоні й інші держави, як європейські, так і азійські. Мексика, що претендує на роль лідера Центральної Америки, також прагне до включення центральноамериканських країн до укріплення своїх позицій на ринках держав регіону. Крім того, вона відіграє велику роль у розв'язанні проблем міжнародної безпеки.

Політичні процеси у країнах Центральної Америки, зокрема, зростання впливу лівих партій, також зумовили попит на диверсифікацію зовнішньої політики, поступовий відхід від монопольної орієнтації на США. До того ж, розвиток регіональних інтеграційних процесів призводить до поступової переорієнтації на тісніші відносини з сусідами. Так, центральноамериканські держави входять до міжнародної організації «Центральноамериканської системи інтеграції» (ЦАІС, SICA), є членами СЕЛАК та Іберійсько-американської спільноти. Регіональна співпраця відбувається й на основі дво- та багатосторонніх угод про вільну торгівлю. Водночас центральноамериканські країни беруть активну

участь у діяльності ООН, зокрема, проведенні миротворчих операцій під її егідою.

Поряд з тенденціями поглиблення співпраці між державами регіону слід зазначити й наявність проблем у двосторонніх відносинах, пов'язаних із територіальними проблемами, а також відмінністю підходів до розв'язання міжнародних політичних проблем. У першу чергу, це стосується оцінки ролі США у регіоні, а також проблеми політичного врегулювання у Венесуелі.

Таким чином, у XXI ст. країни Центральної Америки поступово виходять з сутінок світової політики, що зумовлено геополітичним становищем регіоном та зростанням боротьби провідних держав світу за вплив у регіоні.

Список використаних джерел

1. The Biden Plan to Build Security and Prosperity in Partnership with the People of Central America. URL: <https://joebiden.com/centralamerica/> (дата звернення: 25.05.2021).

УДК 327(1-021.13)

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА РЕСПУБЛІКИ ПАРАГВАЙ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Гаврилова Н.,

к.і.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики МДУ

Константинова Ю.,

к.і.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики МДУ

На початку XXI століття з приходом до влади у більшості країн регіону Латинської Америки та Карибського Басейну (ЛАКБ) політичних сил, які презентували лівий спектр політичних рухів почався, так званий, «лівий дрейф» що закінчився повних крахом, запропонованої ними моделі розвитку. За підсумками електорального циклу 2014-2018 років в умовах глибокої соціально-політичної та економічної

кризи, що охопила значну частину країн континенту до влади прийшли праві сили та почався процес «правого дрейфу». На цьому фоні прискорився процес поляризації політичних сил як на національному, так і регіональному рівнях.

Ці процеси не могли не відбитися на розвитку латиноамериканської системи міжнародних відносин та на зовнішній політиці держав що її реалізують. Одночасно регіон опинився під впливом тих негативних процесів та викликів які характеризують сьогоденну ситуацію у світі.

В контексті ситуації що складається країни континенту мають корегувати свою зовнішню та внутрішню політику адаптуючи її до нових викликів. Парагвай сьогодні представляє унікальне явище, на тлі оточуючих його країн, які знаходяться у глибокій стадії кризи або рецесії, демонструючи високу динаміку економічного зростання, політичну стабільність, послідовність та ефективність зовнішньої політики. Це дозволило експертам говорити про «феномен Парагваю» [5]. Зовнішня політика Парагваю є результатом взаємодії цілого комплексу факторів, що діють на глобальному, регіональному, національному рівнях, а також пов'язаних з особливостями економічного, соціального, політичного, соціокультурного та історичного розвитку країни.

Серед них, як свідчить аналіз, особливу значимість мав та має фактор, пов'язаний з геополітичним становищем цієї держави. За географічними поняттями, маленька країна з населенням трохи більше 7 млн. осіб та площею 406 752 км. кв. Країна не має виходу до моря, затиснута між двома країнами гігантами – Бразилією та Аргентиною, що завжди суперничали між собою за регіональне лідерство, фактично мала відігравати роль буферу [15]. Її політика відносно цих країн довгий час нагадувала «маятник», який хитався то в один то в інший бік в залежності від політичних сил що знаходились при владі. Це продовжувалося аж до вступу Парагваю до МЕРКОСУР, членом якої стали і обидві держави, що поклало кінець їх відкритому «суперництву». Відлуння цього багаторічного протистояння проявляються і сьогодні, що не може не враховувати керівництво Парагваю, будуючи зовнішньополітичні вектори своєї країни.

Важливим фактором геополітичного характеру є процеси глобалізації, наслідком якого став прихід на континент позарегіональних гравців Китаю, Росії, Індії, ЄС та їх жорстка боротьба за вплив з США, відносини з якими для Парагваю завжди мали особливе значення. Починаючи з другої половини ХХ століття, країна практично перебувала під політичним протекторатом США, які і визначали її зовнішньополітичний курс [10, с.38]. Ослаблення позицій США у регіоні у ХХІ столітті, перетворення Китаю у домінуючий фактор у системі міжнародних відносин [7] об'єктивно вимагали від керівництва Парагваю корегувати свою зовнішню політику в контексті нової розстановки сил.

Географічне положення Парагваю, обумовило наявність складно доступних територій, що знаходяться на стику кордонів трьох країн Аргентини, Бразилії та Парагваю, мова йде, про сумно відоме «Трьохкордоння», що є проблемою не тільки для Парагваю але й для усього регіону. При диктатурі А. Стресснера та його прямому потуранні тут сформувався так званий «трикутник торгівлі». Де відбувався реекспорт предметів розкошів, а також контрабанда інших товарів, що приносила до казни диктатора значний дохід. Не дивлячись на заходи що проводились після його повалення «трикутник торгівлі» продовжує функціонувати і тепер. Так, за даними Центру аналізу та розвитку економіки Парагваю у 1990 – 2015 рр. реекспорт забезпечував від 5 до 33 % ВВП країни [14]. До ХХІ століттю регіон став центром відмивання грошей, торгівлі наркотиками та зброєю [4].

Зовнішня політика держави базується на соціально-економічному, політичному, соціально-гуманітарному, ресурсному та військовому потенціалах держави. Рівень розвитку кожного з яких впливає на процес формування як внутрішньої так і зовнішньої політики країни. Особливе значення при виборі зовнішньополітичного курсу має соціально-економічна ситуація всередині країни. У ХХІ століття Парагвай прийшов як одна з найбільш відсталих країн регіону, де основу економіки складало сільське господарство з архаїчним характером виробництва, при якому більша частина землі – 80% зосереджувалась у 1 % населення. Проблема безземелля селян є головною соціально-економічною проблемою країни, яка у свою чергу

призводила до політичної нестабільності, провокуючи самозахоплення селянами землі, та сутичок з владою. На початку ХХІ століття Парагвай як і його сусіди вступив у період глибокої економічної кризи, який сприяв зростанню соціальної напруги, втраті впливу традиційних партій. Результатом цих процесів стала перемога лівої опозиції на виборах у 2008 році на чолі з Фернандо Луго, єпископом, що представляв інтереси одного з самих бідних регіонів країни. Він здійснив ряд заходів, що були спрямовані на корекцію моделі розвитку країни, змінив внутрішню та зовнішню політику, поклавши в їх основу жорсткий прагматизм та економічну вигоду.

Після 2008 року країна перетворюється на країну з економікою що динамічно розвивається. Динаміка зростання економіки Парагваю дала можливість говорити про «парагвайський феномен», «парагвайське диво». Економічна ситуація в країні особливо дивувала на тлі кризи стагнації та рецесії характерних для економік більшості країн регіону, що найбільш яскраво проявився у її сусідів – Бразилії та Аргентини [12]. Темпи зростання ВВП до 2013 року склали 14%, потім спостерігається спад пов'язаний з загальною кризою у регіоні, а з 2019 року знову відбувається зростання до 4,5% [11].

Факторами успіху стали три складові індустріалізація країни, що здійснювалась за напрямком диверсифікації виробництв, частка аграрного сектору скоротилася до 19% з 35%, експортна експансія та раціональна фіскальна політика [11]. Країна сьогодні займає 6 місце у світі за експортом сої та соєвого сиропу, м'яса, поставляє на світовий ринок бавовну, золото, електроенергію, загальний об'єм експорту у 2018 році склав 9,04 млрд. дол. [3]. Основними напрямками є Аргентина, Бразилія, Чилі, Росія, США. За 2013-2018 рр. експортний потенціал країни зріс на 50% [11]. Одночасно країна збільшила і імпорт. Де головну роль, за даними на 2018 рік, відіграють Китай – 28%, Бразилія – 22%, Аргентина – 10%, США – 8% [3]. Загальний об'єм імпорту дорівнює 13,3 млрд. дол. Звідси одна з проблем – це дефіцит торговельного сальдо, понад 5 млрд. дол., що об'єктивно ставить перед країною та її зовнішньою політикою завдання

пошу нових ринків збуту, розширення експортного потенціалу.

Зростання економіки призвело до підвищення рівня життя населення. Так, якщо ВВП на душу населення на початку століття складав 2000 дол., то у 2019 – 5920 дол., мінімальна заробітна платня склала 350 дол. [11].

Зовнішня політика країни в багато чому визначається цілями та завданнями, які вирішує її внутрішня політика, тією внутрішньополітичною ситуацією яка складається у країні, а також конкретно тими інститутами які її формують та характером механізмів та інструментів її реалізації. У контексті цієї взаємодії Парагвай можна віднести до держави з суперпрезидентською формою правління при багатопартійній системі. Сучасні інститути тут співіснують з неформальними практиками патерналізму та клієнтелізму [9].

Парагвай країна з яскраво вираженим бекграундом, політична система якої продовжує залежати від попереднього досвіду політичного розвитку. Це в першу чергу пояснюється, існуванням протягом довгого часу, в умовах жорсткої диктатури генерала А. Стресснера (1956-1989 рр.) та влади військових, що тривала 39 років, тільки у 1993 році президентом країни стало цивільна особа. До початку XXI століття внутрішньополітична ситуація в країні характеризувалася нестабільністю, країна пережила у цей період декілька потрясінь у 1996, 1999 роках глибокі політичні кризи, що були пов'язані зі спробами захоплення влади і у 1995 році фінансова криза. Парадоксом політичної системи Парагваю є ситуація, коли у одній з найбідніших країн, практично відсутній лівий рух, політичні сили що представляють ліві погляди вкрай слабкі та не популярні. Боротьбу за владу ведуть дві праві партії, які були створені ще наприкінці XIX століття. Це права націонал-республіканська асоціація Колорадо —(Asociación Nacional Republicana — Partido Colorado, ANR-PC), яка домінує та Справжня ліберальна радикальна партія (Partido Liberal Radical Auténtico, PLRA).

Геополітичні зміни на континенті у XXI столітті, пов'язані передусім з початком «лівого дрейфу», в результаті якого у 14 країнах Латинської Америки до влади прийшли

ліві сили, вплинули і на ситуацію у Парагваї. 20 квітня 2008 року на загальних виборах тут переміг кандидат від лівого опозиційного блоку Ф Луго, перервавши знаходження при владі партії Колорадо. У зовнішній політиці новий президент сприяв активізації участі країни у інтеграційних процесах, вирішенні територіальних суперечок, широкому діалозі з країнами лівої орієнтації [6, с.5].

У 2012 році Ф. Луго був відсторонений від влади у результаті імпічменту. Більшість країн Латинської Америки розцінили це як державний переворот, використавши санкції, призупинили членство Парагваю у МЕРКОСУР, УНАСУР та низці інших інтеграційних структур. В результаті країна стала ізгоєм у латиноамериканській системі міжнародних відносин. Оцінюючи відставку Луго, експерти вважають її закономірною, бо на той момент його залишив цілий ряд політичних сил, що входили до альянсу, який привів його до влади.

На виборах 2013 року знову перемогла партія Колорадо на чолі з Орасіо Картесом [5]. В своїй передвиборчій програмі Картес обіцяв забезпечити економічне зростання, провести аграрну реформу, залучити в країну іноземні інвестиції, виправити минулі помилки, та вести непримиренну боротьбу з основним злом у країні – корупцією та бідністю, диверсифікувати зовнішню політику країни, вивести її з міжнародної ізоляції, будувати її на основі прагматизму та реалізму [16]. Йому вдалося швидко подолати наслідки імпічменту Ф. Луго, країна виходить з ізоляції, з 2013 по 2018 роки було відкрито 22 нові ринки збуту на 50% збільшивши експортний потенціал.

У 2018 році його наступником став однопартієць Маріо Абдо Бенітес, ярий антикомуніст, він активно залучився до розв'язання кризи у Венесуелі на боці опозиції. В той же час він продовжив співпрацю з Кубою, збільшивши поставки продовольства. В основі його зовнішньої політики лежить економічний прагматизм, прагнення вивести країну з регіонального рівня зовнішньополітичних зв'язків на глобальний, за рахунок пошуку нових партнерів для торгівельно-економічного співробітництва у інших регіонах світу, особливо у Азії. Це створює сприятливі умови для вирішення соціально-економічних проблем всередині країни.

В свою чергу політична стабільність дозволяє підвищувати рівень довіри в очах потенційних інвесторів. Новий лідер країни чітко сформулював завдання іміджу країни, брендом якої є «країна з ідеальною економікою» та «Парагвай – країна миротворець».

Особливістю розвитку сучасної системи міжнародних відносин є інтенсивний процес її милітаризації, ігнорування норм міжнародного права. У цих умовах фактор сили знову стає домінуючим інструментом у світовій політиці, тому, особливого значення набуває наявність військового потенціалу та його якісні характеристики. В цьому відношенні Парагвай різко виділяється на тлі світових тенденцій процесу милітаризації, маючи саму маленьку армію на континенті та саме застаріле озброєння, що відноситься до часів першої та другої світових воєн [2]. Армія Парагваю потребує кардинальної модернізації, яка не можлива без залучення інших країн, зокрема для постачання сучасного озброєння. Сьогодні для зовнішньої політики Парагваю це є одним з пріоритетних напрямків.

Всі вищевказані фактори та характер їх взаємодії є визначальними зовнішньої політики Парагваю сьогодні. У контексті їх дискурсів відбувається процес формування зовнішньополітичного курсу країни, та визначаються її концепти, вводяться додаткові цінності та виміри зовнішньополітичним подіям. Формується загальний зовнішньополітичний дискурс, доктринальною основою якого є концепція «периферійного реалізму». Її засновником є Карлос Ескудо, що у своїй роботі адоптував ідеї «структурного реалізму» до проблем третього світу [13]. Запропонований ним підхід розглядає міжнародну систему з позиції слабкої держави, що знаходиться на периферії. Для такого підходу характерний поділ всіх держав на три групи: це держави, що створюють правила, держави що підкоряються цим правилам, та держави ізгої, тобто периферійні держави. Їх роль надто важлива у створенні формальних правил, але вони не відіграють ніякої ролі при створенні неписаних правил та законів, вони не здійснюють суттєвий вплив на інтереси великих держав. За оцінками експертів ця концепція – це спроба поставити теорію міжнародних відносин на службу громадянину, а не

державі [8]. Концепція периферійного реалізму вирівнює національні інтереси з індивідуальними інтересами громадян, що полягають у турботі про свою безпеку та підвищенні свого добробуту. Отже, не потрібно конфліктувати з більш сильною державою, бо це призводить до необхідності витрат, тягар яких ляже на громадян [1].

Таким чином, характеризуючи основні засади зовнішньої політики Парагваю, ми виділили ряд факторів що суттєво впливають на її формування. В контексті геополітики можна виділити два яскраво виражені центри залежності Парагваю у визначенні орієнтирів своєї зовнішньої політики. Це – сильні геополітичні гравці Бразилія та Аргентина та США, відносин з якими завжди відігравали для країни вирішальну роль, як гаранта її економічної та політичної стабільності.

Наявність такого складного регіону, як Трьохкордоння, вимагає не тільки корекції внутрішньої політики, але й розглядати його як загрозу безпеці всього регіону, забезпечення якої потребує спільних зусиль всіх зацікавлених сторін.

Успішний розвиток економіки та рівень її потенціалу, який демонструє Парагвай останнє десятиліття, відкриває не тільки можливості, але й об'єктивно вимагає проведення динамічної та активної зовнішньої політики спрямованої на створення сприятливих умов для її подальшого розвитку. В даному контексті пріоритетом має стати пошук нових ринків збуту, нарощування об'ємів експорту з ціллю скорочення дефіциту торгового балансу та забезпечення позитивного сальдо.

Недовге перебування при владі лівих сил на чолі з Ф. Луго, сприяло диверсифікації зовнішньої політики, побудові її на засадах економічного прагматизму. Правим, на чолі з Картесом, достатньо швидко вдалося подолати негативні наслідки пов'язані з імпичментом президента Ф. Луго, не тільки вийти з міжнародної ізоляції, але й розширити зовнішньополітичні контакти за рахунок укріплення зв'язків з поза регіональними партнерами. Його наступник Абдо Бенітес продовжує курс спрямований на інтеграцію країни у глобальну інноваційну економіку,

розширення зовнішньоекономічних і політичних зв'язків за межами як регіону так і всередині нього.

У дискурсі концепту периферійного реалізму, в зовнішньополітичну доктрину Парагваю органічно вбудовується основний принцип – «низького профілю», коли країна орієнтується при прийнятті рішень з глобальних міжнародних проблем на офіційні підходи що вже проголошені міжнародними або регіональними структурами. У поєднанні з принципом жорсткого прагматизму прихильність міжнародному праву, відмова від використання сили у вирішенні міжнародних проблем, її адаптація до завдань, що витікають з особливостей Парагваю як країни з яскраво вираженою експортноорієнтованою економікою (87 місце у світі) ця доктрина дозволяє реалізовувати зовнішньополітичний курс країни з високим ступенем ефективності.

Список використаних джерел

1. Влияние американской идеологии на российское сообщество международных URL: <https://nk.org.ua/geopolitika/vliyanie-amerikanskoj-ideologii-na-rossiyskoe-soobshchestvo-mejdunarodnikov-44685> (дата звернення: 30.01.2020).
2. Вооруженные силы Парагвая URL: https://pochta-polevaya.ru/militaryanalytics/database_bc/a84357.html.
3. Экспорт из Парагвая URL: <https://trendeconomy.ru/data/h2/Paraguay/TOTAL> (дата звернення: 30.01.2020).
4. Коновалова К. А. Угрозы «трехграничья» в истории Парагвая. *Латинская Америка*. 2016. №1. С.68-77.
5. Кудеярова Н. Возвращение в фарватер привычной политики. *Латинская Америка*. 2013. №10. С.4-22.
6. Кудеярова Н.Ю. Выборы в Парагвае еще один левый поворот. *Латинская Америка*. 2008. №7. С.4-19.
7. Лавут А.А. Новый этап развития Китайско-латиноамериканских отношений. *Латинская Америка*. 2018. №12. С.59-73.

8. Мартыненко Т. Теория «периферийного реализма» Карлоса Эскуде URL: <http://konservatizm.org/konservatizm/geopolitika/010312081336.xhtml> (дата звернения: 30.01.2020).
9. Политические системы и политические культуры стран Латинской Америки. URL: <https://infourok.ru/politicheskie-sistemi-i-politicheskie-kulturi-stran-latinskoj-ameriki-2906694.html> (дата звернения: 30.01.2020).
10. Хейвец Л. С., Коновалова К. А. Парагвай в современных международных отношениях. *Латинская Америка*. 2018 №11. С.35 – 45.
11. Черкашин В. Парагвайское здравомыслие: уроки роста экономики «сердца Америки» URL: <https://biz.liga.net/ekonomika/all/opinion/paragvayskoe-zdravomyslie-uroki-rosta-ekonomiki-serdtsa-ameriki> (дата звернения: 30.01.2020).
12. Яковлев П. Экономика Латинской Америки в эпицентре «идеального шторма» URL: http://www.perspektivy.info/oykumena/amerika/ekonomika_latinskoj_ameriki_v_epicentre_idealnogo_shtorma_2016-08-01.htm (дата звернения: 30.01.2020);
13. Escude C. Foreign policy theory in menem's Argentina. University Press of Florida, 1997. – 232p.
14. Informe de comercio exterior 2015-2016. — Observatorio de Economía Nacional, 2016. URL: <http://www.cadep.org.py/uploads/2016/02/Informe-Especial-Comercio-Exterior2015-ADAPTADO.pdf> (accessed 10.06.2018).
15. Lercana C.M. Politica exterior, percepcioner de seguridad y amenaza de Paraguay. – Persepciones de amenaza y politicas de defense en America Latina. Santiago de Chile: FLACSO-Seda Chile: CEEA, 1993. p. 251-257.
16. Zacarías Irún reconoce triunfo de Cartes URL: <https://www.ultimahora.com/zacarias-irun-reconoce-triunfo-cartes-n583923.html> (accessed 30.01.2020).

УДК 327 (043)

ІСТОРИЧНИЙ ВИМІР ВІДНОСИН МІЖ ШВЕЙЦАРІЄЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Гамідова І.,

*студентка ОС Магістр спеціальності «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Європейський союз є найбільш важливими партнерами для Швейцарії на сьогоднішній день. Це пов'язано не тільки з політичною та економічною вагою ЄС, але також, через географічну та культурну близькість Швейцарії з країнами ЄС. 60% швейцарського експорту припадає на ЄС, 80% її імпорту звідти. Тому активна європейська політика є вкрай важливою для Швейцарської Конфедерації [6].

Швейцарія не є членом Європейського союзу, замість цього вона проводить свої відносини з ЄС на основі двосторонніх угод. Конкретні питання регулюються з ЄС через ряд договорів у чітко визначених областях. Відносини Швейцарія - ЄС розвивалися і заглибилися на протязі десятиліть. Після відмови від швейцарських виборців від приєднання до Європейської економічної зони (ЕЕА) в 1992 році, Швейцарії та ЄС уклали сім угод у 1999 році. За ними слідували вісім угод і один обмін листами у 2004 році. Ці угоди передбачають обидві сторони з великим доступом на ринок і формують основу для тісної співпраці у таких ключових галузях, як наукові дослідження політики, безпеки, притулку, навколишнього середовища і культури. Цей двосторонній підхід дозволяє Швейцарії проводити політику відкритості та тісної співпраці з усіма своїми європейськими сусідами. Він був представлений у швейцарських виборців і схвалений на регулярній основі [1].

Швейцарія має тісні відносини з Європейським Союзом на політичному, економічному та культурному рівнях. Ці відносини регулюють всю структуру двосторонніх угод, укладених протягом років між Швейцарією та ЄС. Але, знаходячись майже у серці Європи Швейцарія одна з небагатьох держав, які не вступають в ЄС за власним бажанням.

Тому основною метою є розглянути економічні стимули Швейцарії до вступу в ЄС, переваги, які отримає країна, з'ясувати її можливості. На сьогоднішній день вони обмежуються тим, що країна має в своєму розпорядженні декілька першокласних ТНК та інших потужних компаній, які і без членства країни в ЄС за допомогою прямих інвестицій міцно зафіксували свою присутність у просторі Союзу. Крім того, Швейцарія уклала з ЄС кілька сотень спеціальних угод про співробітництво, які значною мірою компенсують потенційні втрати від того, що Швейцарія залишається за межами ЄС. Якщо додати особливу тягу швейцарців до збереження багатовікового суверенітету і нейтралітету країни (вона не входить навіть в ООН), то швидкої зміни їх стриманого ставлення до ЄС навряд чи слід очікувати. Це можливе в середньостроковій перспективі.

Актуальність даного питання полягає в тому, що вступ Швейцарії до Європейського Союзу неминуче, але в довгостроковому плані. Однак у даний момент Конфедерацію цілком влаштовують відносини з Євросоюзом у рамках двосторонніх секторальних відносин.

За всю історію існування Європейського Союзу, Швейцарія лише в 1972 році підписала перші угоди в рамках цієї співдружності. Після цієї події для Швейцарії створилася сприятлива і міцна основа для реалізації чотирьох основних принципів:

1. Свободи руху товарів,
2. Руху капіталів,
3. Надання послуг
4. Міграції робочої сили [4].

На цій базі виникла зона вільної торгівлі, були введені ліберальні режими для руху капіталів і послуг. Незважаючи на це все одно залишалися проблеми, пов'язані з вільним переміщенням робочої сили. Потім послідувала ціла серія референдумів, що визначили характер подальших відносин з ЄС [5, с. 26].

Угода про вільну торгівлю є одним з основних стовпів торговельних відносин між Швейцарією та ЄС, і, таким чином, має велике економічне значення. Швейцарія є другим найбільш важливим ринком продуктів для ЄС і четвертим

найбільш важливим торговим партнером Союзу після США, Китаю і Росії.

У 1989 році Швейцарії та Європейське співтовариство уклали двосторонню угоду про часткове відкриття ринків страхування. Ця угода гарантує право на створення на основі взаємності: швейцарські страхові компанії мають рівні права, коли мова йде про створення на суверенній території Європейського Союзу. Те ж саме відноситься до компаній ЄС у Швейцарії [3].

Договір страхування відноситься виключно до прямого страхування від втрати або пошкодження. Це включає в себе страхування з утримання будинку, страхування автоцивільної партії, страхування подорожей, страхування відповідальності, і так далі. Це не поширюється на страхування життя, перестраховування або статутних безпеки соціальних систем. Угода регулює тільки права на заснування, а не свободи надання транскордонних послуг.

Навіть якщо договір страхування «liberalises» страхового ринку лише частковий, тим не менш він має важливе економічне значення, як видно з процвітаючого бізнесу, який швейцарські страхові компанії роблять в державах-членах ЄС.

У 1990 році був підписаний договір «Спрощення митного контролю і безпеки». Угода про перевезення вантажів встановлює контроль за товарами трафіку між Швейцарією та країнами ЄС. Мета полягає у спрощенні якомога більше митних процедур для вантажних перевезень і для координації співробітництва на прикордонних постах [2].

Майже через два десятиліття після підписання першої угоди між Швейцарією та ЄС було проведено всенародний плебісцит щодо доцільності початку переговорів про умови вступу країни до Євросоюзу. Проти проголосувало 50.4% населення, перевага склав 23.3 тис. голосів. На кантональному рівні проти включення країни в європейську інтеграцію висловлювалися 16 з 26 кантонів. В основі такого неприйняття ЄС лежало побоювання можливої втрати державного суверенітету, неминучих поступок з транзиту європейських вантажівок через країну, а головне - необмеженої свободи для переміщення іноземної робочої

сили. Позначилося цілком певне розмежування між окремими групами кантонів.

Німецькомовні виступили в основному проти, франкомовні - за приєднання до ЄС. У результаті несхвалення початку переговорного процесу країна опинилася в найменш сприятливих торгово-економічних умовах в порівнянні з іншими європейськими країнами. Особливо постраждало машинобудування.

У ситуації, що склалася Швейцарія прийняла рішення про зміну переговорної стратегії. 21 червня 1999 урядом було підписано двосторонні секторні угоди з Євросоюзом по семи конкретним торгівельно-економічним проблемам. У травні 2000 р. був проведений референдум щодо доцільності укладення цих угод. Більшість населення (67.2%) схвалило цей крок. Проти виступили тільки два кантону [4].

Секторні договори між Берном і Брюсселем свідчать про здатність ЄС розвивати свої відносини з третіми країнами гнучко і прагматично, в руслі нестандартних рішень. Вони охоплюють сім секторів Європейського економічного простору:

1. Договір про наукове співробітництво.

Договір про наукову співпрацю дозволяє швейцарським науково-дослідним організаціям на рівних підставах брати участь у всіх науково-дослідних програмах Європейського Союзу та в п'ятій програмі Європейського співтовариства з атомної енергії.

2. Договір про державні ринки.

Підписані угоди з СОТ в області державних ринків діє з 1 січня 1996 року. Федеральна влада, кантони і компанії, що працюють у галузі водних ресурсів, у транспортних секторах і секторах енергетики повинні дотримуватися правил при підписанні контрактів про товари, послуги та будівництві. Угода СОТ служить базисом для угод про державні ринках між Швейцарією і Євросоюзом, які включають навіть більш широкі області застосування, ніж у випадку із СОТ.

Спрощені так само придбання в області муніципальних установ, телекомунікацій та залізничного транспорту, а також приватних підприємств.

3. Взаємне визнання сертифікатів якості.

Взаємне визнання сертифікатів якості потребує взаємного визнання сертифікатів якості для більшості промислової продукції. Так як швейцарське законодавство оцінюється як еквівалентну європейського, єдиний сертифікат якості буде з цього часу введений для розглянутих продуктів на ринках, як Швейцарії, так і ЄС. Більше не буде необхідності в двосторонніх дослідженнях, чи відповідає продукт вимогам Швейцарії чи ЄС. У випадках, де швейцарські технічні вимоги відрізняються від європейських, перевірка якості буде залишатися необхідною, в одному випадку демонструючи узгодженість зі швейцарськими юридичними нормами, в іншому - з законами ЄС. Тим не менше, в обох випадках перевірки стандартів можуть бути зроблені у швейцарських організаціях.

4. Обмін сільськогосподарською продукцією.

Обмін сільськогосподарською продукцією між Швейцарією і Євросоюзом значно полегшить торгівлю сільськогосподарськими продуктами. Це дозволить зменшити або навіть повністю зняти тарифні бар'єри, шляхом взаємного визнання технічних умов у таких областях як ветеринарія, продукти з вмістом пестициду, щодо стандартів якості для фруктів і овочів .

З іншого боку, ліквідація митних зборів не торкнеться свіжого м'яса, пшениці і молока. Угода неминуче спричинить за собою доповнення до швейцарської аграрній політиці, яка повинна бути більш орієнтована на ринок з боку населення, що займається сільським господарством. З метою збільшення конкурентоспроможності швейцарського землеробства, уряд прийняв певні заходи, призначені, перш за все, для того щоб «допомогти фермерам допомогти самим собі», коли справа доходить до пуску продукції в продаж.

5. Договір про цивільну авіацію.

Можливість реалізувати договір про цивільну авіацію визначить терміни, в які швейцарським компаніям буде надано доступ до європейського ринку цивільної авіації. Підписана угода дозволить придбати деякі транспортні привілеї, і дає можливість швейцарським компаніям спілкуватися на рівних з європейськими компаніями і стати акціонерами, які володіють більшою частиною акцій в інших

європейських компаніях. Угода надає певні права і свободи, як для ЄС, так і для Швейцарії.

6. Договір про наземний транспорт.

Договір про наземний транспорт в області сухопутних перевезень стосується створення скоординованої політики в цій галузі. Рамки цієї угоди включають поліпшення умов мобільності, захисту навколишнього середовища, порівнянність загальних умов, і гарантії надання найбільш зручних з усіх можливих маршрутів транзиту. Так само будуть включені умови для поступового відкриття Швейцарією і Європейським союзом їхніх ринків безрейкового і залізничного транспорту, і для людей і для товарів, на взаємній основі. Це передбачає перехідний період для дорожнього руху, який закінчується в 2005 році, і підписання вже чітко сформульованої угоди найпізніше до 2008 року. Даний транспортний угода - один з основних принципів транспортної політики Швейцарії. На його підставі Швейцарія планує реорганізувати її залізні дороги, в координації з Європою, розвинути нову інфраструктуру, ввести новий податок на великогабаритні транспортні засоби, значно збільшити транзитні податки в порівнянні з існуючими зараз.

Для виконання певних статей конституції, щодо захисту Альп, швейцарський уряд і парламент вирішили провести ряд заходів, націлених на скорочення обсягу руху товарів, що перетинає Альпи дорогою приблизно до 650 000 проїздів на рік. По суті, це становить 50-процентне скорочення руху НGV в порівнянні з сьогодношньою ситуацією.

7. Договір про міграцію робочої сили.

Договір про міграцію робочої сили між Швейцарією та ЄС передбачає прогресивне відкриття ринку зайнятості. Після семи років Швейцарія може вирішити, чи хоче вона розширити угоду. Це рішення буде прийнято так само на референдумі. Угода поширюється на робітників усіх типів, людей зі своїм бізнесом і просто безробітних. Після вступу в силу угоди, люди, залучені в процес зайнятості на території договірних сторін, отримують пряму вигоду з наданих в угоді прав [1].

Всі сім угод базуються на традиційному міжурядовому співробітництві, їх виконання знаходиться в компетенції

спільних комітетів, в яких обидві зацікавлені сторони приходять до узгодженого рішення. Спільні комітети мають право приймати рішення тільки в рамках, передбачених угодами. Кожна сторона відповідальна за правильне виконання угоди на своїй території. Але такий підхід здійснимо лише з тим партнером, законодавство якого дуже схоже на право ЄС.

Всі сім угод нерозривно пов'язані один з одним, за винятком особливо обумовленої угоди про наукові дослідження. «Відповідний паралелізм» впливає з європейського переконання, що тільки неподільний пакет угод відповідає взаємним інтересам Берна і Брюсселя. Всі угоди підписуються, затверджуються і набувають чинності одночасно, а якщо хоч одна з них буде відхилена, то дія інших теж припиняться. Це умова, назване «поправкою гільйотини», не поширюється на угоду про наукову співпрацю.

Сім угод покривають лише окремі області, що стосуються чотирьох свобод і супутню їм економічну політику. Вигоди відкриття ринків обмежені в інституційному плані, так як повноправна участь у Єдиному європейському ринку можливо тільки зі вступом до ЄС.

Список використаних джерел

1. Bilateral agreements Switzerland-EU. URL: <http://www.europa.admin.ch/themen/00500/index.html?lang=en> (дата звернення: 15.09.2021).
2. Die Europapolitik der Schweiz. URL: https://www.eda.admin.ch/dam/dea/de/documents/fs/FS-Europapol-lang_de.pdf (дата звернення: 15.09.2021).
3. Dupont C., Sciarini P. Switzerland and the European integration process: Engagement without marriage. *West European Politics*. 2001. № 24 (2). PP. 211—232.
4. Linder W. *Europäisierung der Schweiz-Verschweigerung der EU?*. Konstanz : Univ.-Verl. Konstanz, 2000. 204 p.
5. Денисюк В. Я. Опыт двусторонних соглашений Швейцария-ЕС и выводы для европейских стран СНГ / В. Я Денисюк // Общество и экономика. — М. РОССПЭН, 2003. — №1. — С. 25 — 27. С. 26.

6. Новиков А. Экономические отношения между Швейцарией и ЕС [Электронный ресурс]. — Режим доступа:
http://www.mcids.ru/default.asp?Mode=Review&ID_L0=6&ID_L1=55&ID_L2=550&ID_L3=3871&ID=&ID_Review=20843.

УДК 314.15(48)

**КРИЗА ЕТНІЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА МАСОВА
МІГРАЦІЯ В КРАЇНАХ СКАНДИНАВІЇ: НОРВЕГІЯ,
ДАНІЯ, ШВЕЦІЯ**

Дунаєв О.,

*студент ОС Магістр спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Аналіз міграційних потоків, їх впливу на економічне і політичне життя європейських держав - в центрі уваги дослідників. Одним з найбільш значущих наслідків посилення міграційних потоків є «розмивання» ідентичності. Криза ідентичності та пошуки виходу з ситуації, що склалася задають особливий ракурс інтерпретації та вивчення міграційних процесів в Європі. Масова міграція ставить перед європейськими країнами ряд питань, як практичного, так і теоретичного характеру. У теоретичному плані дуже важливо осмислити процеси, що відбуваються з метою виробити теоретичні моделі, в рамках яких могли б вирішуватися проблеми сучасного суспільства; в практичному сенсі - виробляти систему тактичних заходів щодо вирішення міграційних проблем і їх наслідків.

Міграційні процеси в сучасній Європі набувають все більшого розмаху, впливаючи, як на внутрішню політику європейських країн, так і зовнішньополітичні міжнародні відносини. У країнах зростає соціальна і політична напруженість, активізується діяльність правих партій і рухів,

в суспільстві, посилюються настрої ксенофобії, що може привести до ескалації соціальних конфліктів, політичної нестабільності європейського суспільства. На даний момент розв'язання кризи ідентичності є однією з центральних соціальних і політичних проблем, з якими стикаються європейські держави. Вибір скандинавських держав при аналізі даної теми не випадковий. [1]

В першу чергу цей вибір пояснюється тим, що ці держави мають однакову форму правління - конституційну монархію, вони етнічно гомогенні, мають єдину історію, єдиний релігійний простір (протестантизм) і схожі мови. Але що особливо важливо в контексті завдань дослідження - це та обставина, що соціальна система цих країн представляє собою модель держави загального благоденства. Норвегія не входить до складу Євросоюзу, а Данія і Швеція зберегли національну валюту, що говорить про їх певну самостійність і незалежність як економічну, так і політичну. Відповідно на їх прикладів можна вибудовувати і аналізувати теоретичні моделі ідентичності та інтеграційної політики в умовах масових міграційних потоків і робити висновок про роль подібної соціальної системи у врегулюванні процесів міграції. Криза ідентичності в цих країнах багато в чому пов'язана саме з кризою вищеописаної соціальної моделі. Відповідно, можна проаналізувати тиск, якому піддаються соціальні інститути при мультикультурній моделі інтеграції (Швеція) і республіканської (Данія) в політиці, і зробити висновки саме про роль соціальної системи і можливості політичного вирішення проблеми.

В рамках дослідницьких завдань представляється необхідним здійснити порівняльний аналіз обох систем адаптації мігрантів до нового суспільства. Гомогенність трьох скандинавських країн робить порівняльний аналіз найбільш ясним, усуваючи більшу частину спірних моментів, що виникають при аналізі країн з іншими початковими характеристиками. Подібний аналіз міграційних процесів та ідентичності в країнах, де реалізована модель держави загального благоденства дозволяє виявити і прояснити ряд

тенденцій і значущих процесів, багато в чому змінюючих політичне обличчя Європи і зробити відповідні дослідницькі висновки і прогнози.[2]

Мультикультурна політика сама по собі, без попередньої інтеграції мігрантів є причиною виникнення і розвитку кризи ідентичності, оскільки не створює стимулів для адаптації до нового спільноті.

У дослідженні доведено, що відсутність централізованої інтеграційної політики призводить до її краху і розвитку кризи ідентичності. Надмірний акцент на дихотомії ми-вони в рамках республіканської моделі інтеграції призводить до кризи ідентичності, загострює потребу суспільства в «традиціях», етнічній ідентичності. [3]

Скандинавські країни мають порівняно невелику, по відношенню до країн центральної Європи іммігрантську діаспору і, відповідно, поки що здатні врегулювати проблеми, пов'язані з міграцією політичними методами, що, при обліку гомогенності країн Скандинавії створює свого роду природне «експериментальне поле» для подальших досліджень в цій області.

Модель держави загального добробуту, реалізована в країнах Скандинавії не просто не здатна вирішити проблему міграції, а й ще поглиблює кризу ідентичності, оскільки не дає мігрантам стимулу для інтеграції, в той же час несучи тягар фінансової відповідальності за переселенців. Таким чином, при з'єднанні з мультикультурної моделлю інтеграції ця система породжує, фактично, добровільну сегрегацію серед мігрантів, оскільки, внаслідок стресу акультурації і ряду стереотипів, вони виявляються нездатними до інтеграції за відсутністю стимулів до неї.

Данія є країною з найжорсткішою інтеграційною політикою, причому не тільки в рамках скандинавських країн. Данія має найефективнішу систему інтеграції мігрантів, однак, порівняно високі допомоги по безробіттю які і раніше позбавляють мігрантів стимулів інтеграції, що зайвий раз доводить нездатність моделі держави загального благоденства впоратися з міграційними потоками навіть при

жорсткій політиці інтеграції. В результаті довготривалого правління правої партії в Данії в політичний дискурс увійшло уявлення про негативну культурну та релігійну ідентичність, як причини розмивання ідентичності. Уряд Данії на даний момент спостерігає труднощі з мусульманським населенням, особливо з салафітами, саме внаслідок виникнення вищезгаданого дискурсу. Однак на даний момент датська влада поступово пом'якшує заходи з регулювання міграції. Резюмуючи, можна сказати, що в Данії найефективніша інтеграційна система з усіх трьох країн, яка, однак, ослаблена соціальними інститутами держави загального благоденства, які відчують навантаження внаслідок міграційних процесів та ксенофобських настроїв корінного населення країни. [4]

Норвегія займає проміжну позицію по жорсткості проведеної інтеграційної політики між Швецією і Данією. У цій країні проголошені такі ж права для мігрантів, як і в Швеції, однак вони не закріплені інституційно. У Норвегії працюють схожі з данськими інтеграційні програми, однак, до останнього часу, вони були децентралізовані і повністю віддані під контроль муніципалітетів. Відповідно, в провалі інтеграційної політики і кризі ідентичності норвежці звинувачують неефективність муніципальних утворень. На даний момент проводиться централізація політики і вироблення більш ясних і закріплених формально рішень. [5]

Швеція - перша країна з надання мігрантам прав і свобод. Шведи бачать причину кризи ідентичності у власній нетолерантності та структурної дискримінації. Однак, вже доведено, що надання прав, за відсутності обов'язків і елемента примусу до праці на перших етапах, при наявності високих посібників з безробіття призводить до відсутності стимулів до інтеграції, і як результат - до сегрегації, зниження рівня життя як мігрантів, так і корінних жителів. Швеція - країна, де фактично офіційно заявляють про наявність гетто. Їх поява викликана непродуманою мультикультурною політикою розселення. Нарешті, останні виступи молоді показали наочно неефективність такої політики. Незважаючи на те, що влада заявила про збереження політичного курсу в

рамках міграційного питання, законодавство Швеції поступово змінюється у бік посилювання. [6]

Таким чином, можна сказати, що всі країни, безвідносно один одного, прагнуть до схожої міграційної політики, в якій мігранти інтегруються через ринок праці, стаючи повноцінними громадянами. Уряди країн через 40 років інтеграційної політики приходять до розуміння того, що без адекватної адаптації мігрантів до нового будинку, соціальна система держави загального благоденства може не вистояти, що призведе до глибокої кризи у всіх сферах, в тому числі і кризи національної та етнічної ідентичності. Модель держави загального благоденства не може витримувати міграційне навантаження і, за відсутності інших альтернатив вирішення проблеми лежить виключно в політичній сфері. Порівняльний аналіз міграційної політики Данії, Норвегії та Швеції дозволяє виявити загальні тенденції і особливості кожної країни. Досвід країн загального благоденства є достатньою підставою для визнання необхідності політичного рішення для врегулювання процесів масової міграції, та надають прямий вплив на процеси ідентичності в Європі і в скандинавських країнах. Держави Скандинавії мають потенціал і час для політичних рішень даної проблеми, тому, можливо незабаром буде сформована єдина міграційна політика в регіоні.

Список використаних джерел

1. Іонцев В.А. Міжнародна міграція населення: теорія та історія вивчення. - М.: Диалог-МГУ, 1999. С.19.
2. Воробйова О.Д. Міграційні процеси населення: питання теорії і державної міграційної політики // Проблеми правового регулювання міграційних процесів на території України / Аналітичний збірник ВР України - 2003. - №9 (202). С.35
3. Oishi N. Gender and Migration: An Integrative Approach // The Center of Comparative Immigration Studies. CCIS University of California working paper. 2002. №49. P. 1-18.

4. Statistisk årsbok 2012. Statistiska centralbyran, (SCB) // URL:
http://www.scb.se/statistik/_publikationer/OV0904_2012A01_BR_00_A01BR1201.pdf (дата звернення 09.05.2021)
5. Sweden to give illegal immigrants healthcare. The Local. 28 June 2012. URL: <http://www.thelocal.se/20120628/41702> (дата звернення 11.05.2021)
6. Theodoros P. Lianos, Kostas Kanellopoulos, Maria Gregou, Eda Gemi, Panagiota Papakonstantinou. "Estimate of the illegal immigrant population in Greece". Athens. April, 2008. P. 13. (111). URL:
http://www.ypes.gr/AENEAS_EN/slide_2.4.2.pdf (дата звернення 11.05.2021)
7. Bodvarsson Ö. B., Van den Berg H. The Economics of Immigration: Theory and Policy. Second Edition // New York. 2013. P. 42-43.

УДК 327.57-049.5

ОСНОВНІ МОДЕЛІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Зверева В.,

студентка ОС Магістр спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Маріупольського державного університету

Светлакова М.,

доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Маріупольського державного університету

В умовах глобалізації і розпаду старого світопорядку в парадигмі безпеки пройшла принципові зміни. Зв'язані з одного боку – появою нових загроз, які носять глобальний характер, такі як проблема клімату, міжнародний тероризм, наркоторгівля, транснаціональна злочинність, з іншого боку деградація ООН та інших міжнародних організацій, які забезпечують неадекватність до нових загроз, а також кризи міжнародного управління [3].

Сьогодні політика національної безпеки виявляється тісно пов'язана зі стратегією стійкого демократичного

розвитку та є її невід'ємною частиною і одночасно умовою для її реалізації [1]. При цьому система національної безпеки окремих країн стають по сутності цеглою будівлі міжнародної системи безпеки. У ХХІ ст. неможна будувати свою національну безпеку у замкнутій формі або за рахунок іншої держави або міжнародної безпеки [2].

На сучасному етапі в питаннях забезпечення безпеки кожна держава може покладатися на три системи безпеки, зафіксовані у міжнародному праві. Перша система – це система універсальної загальної безпеки, започаткована ухваленням Статуту ООН в 1945 р. Статут ООН акумулював у собі такі принципи, як незастосування сили і загрози силою; мирне вирішення міжнародних суперечок; загальне і максимальне роззброєння; повага та дотримання принципів міжнародного права. Друга система спирається на систему регіональної безпеки, створення якої передбачено Розділом VII Статуту ООН. Концепція колективної безпеки припускає довгострокові офіційні зобов'язання, що беруть на себе групи держав для гарантування безпеки кожного члена відповідної групи в межах їхнього загального простору. Третя система безпеки – індивідуальні заходи держав. Право держав на забезпечення своєї безпеки, яке витікає з основного принципу міжнародного права – принципу державного суверенітету – є одним з проявів незалежності держав. У всій сукупності глобальних процесів, що впливають на сучасну світову політику, саме глобалізація безпеки розглядається в теорії міжнародних відносин як найбільш тісно пов'язана з виникненням абсолютно нових викликів та загроз. Глобалізація підриває саме поняття національної безпеки, розмиваючи категорії зовнішньої та внутрішньої політики, м'якої та жорсткої безпеки, співвідношення витрат та переваг з конкретних міжнародних транзакцій. Тому традиційна парадигма національної безпеки багато в чому поступилася місцем новим парадигмам глобальної безпеки, регіональної безпеки, транс регіональної безпеки та іншим, які розробляються в рамках моделей, що враховують сучасну динаміку глобальної безпеки.

Під впливом глобалізаційних процесів змінюється співвідношення трьох систем безпеки – на перший план виходить саме вимір регіональної безпеки і все більше

національна безпека держави залежить від ефективної її співробітництва з іншими країнами в рамках регіону, до якого вона належить.

Модель колективної безпеки передбачає довгострокові офіційні обов'язки, котрі беруть на себе групи держав для гарантування безпеки кожного члена. В основі цієї моделі лежать наступні принципи: відмова від використання сили для розрішення проблем, колективна реакція на агресора, мирне врегулювання спорів на основі міжнародного права [3]. У II пол. XX ст. отримала розповсюдження модель розширеної системи колективної безпеки, котра включила в себе комплекс заходів з колективної оборони направлених проти зовнішнього ворога. Право на колективну оборону знайшло своє відображення в Уставі ООН. В контексті цієї моделі створювалися НАТО та Варшавський договір, саме ця модель і отримала найбільше розповсюдження. К кінцю 90 рр. та початку XXI ст., як показала практика, ця модель виявилася неадекватною до характеру загроз, які потребують високий рівень забезпечення безпеки в цілому. Наприкінці 90 рр. з'являються нові теоретичні розробки американських політологів, які запропонували ряд нових моделей для забезпечення як національної так і міжнародної безпеки.

Модель кооперативної безпеки розроблена співробітниками Бруклінського університету Л. Картером, Д. Стайнбрунером у 1992 р. у книзі «Нова концепція кооперативної безпеки». Вперше термін кооперативна безпека вжив О. Фулбрайт у своїй праці «Самовпевненість сили» котра увійшла в світ ще у 1967 році. Але як наукове поняття яке визначає новий підхід до забезпечення безпеки на основі співробітництва було введено як вже було сказано тільки на початку 90 рр. Кооперативна безпека на основі співробітництва виходить з принципу загальної участі, при яких наявність формальних інститутів є не обов'язковою, а навпаки вони є підтримкою неформального діалогу, який представляється більш ефективним та доречним. Концепція безпеки через співробітництво акцентує роль на превентивній дипломатії [2] та включає в себе 5 елементів. Це – встановлення контролю над ядерними силами, режим конверсії сфер оборонної промисловості, спільні договори, які регулюють чисельність військ, формування

взаємовигідної концепції ефективного та легітимного втручання, у відповідності з якою, можливо використання сили, а також існування взаємозалежності [1].

Модель кооперативної безпеки віддає перевагу мирним політичним діям і в той же час не виключає застосування сили, але як інструменту превентивної дипломатії [1]. Кооперативна безпека заснована на постулатах ліберально-ідеалістичної парадигми та має декілька різновидів. Найбільш розповсюдженими є дві з них. вона апелює до міжнародних інститутів та правових норм та відповідно відноситься по термінології М. Уайта, до «гроціанської» (або «раціоналістичної») традиції. Інша наполягає на універсальності моральних норм та дотримання прав як основного критерію безпеки і тим самим відповідає «кантіанської» (або «революціоністської») традиції. Відмінності між ними настільки величезні, що по сутності мова йде о двох різних концепціях.

Забезпечення національної безпеки завжди було головним завданням держави, однак саме поняття, увійшло в теорію та практику тільки в 1947 році. Зробили це американці прийнявши документ «Стратегія національної безпеки США, визначаюча напрямлення, механізми та забезпечення національної безпеки країни». З цього періоду розробка стратегії забезпечення національної безпеки увійшло в практику всіх держав [3].

Отже, національна безпека на сьогодні передбачає захист життєважливих інтересів особистості суспільства та держави у різних сферах життєдіяльності від внутрішніх та зовнішніх загроз, які забезпечують стійкий поступовий розвиток країни. Національна безпека розуміється як стан захисту національних інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечуючи прогресивний розвиток особистості та держави.

Список використаних джерел

1. Глобальна система протидії сучасним загрозам і викликам URL: www.globalaffairs.ru/numbers/2/1954/html (дата звернення 10.05. 2021).

2. Косевцов В. О. Національна безпека України: теорія, реальність, прогноз / В. О. Косевцов // — ЦМ БСС, 2000. — К.: Сатсанга — С. 80
3. Косолапов Н. Безопасность международная, национальная, глобальная / Н. Косолапов. // — МЭМО, 2006. — № 9 — С. 65-74
4. Лебедева М. М. Світова політика: проблеми і тенденції розвитку / М. М. Лебедева // Світова політика й міжнародні відносини на порозі нового тисячоліття. — М.: 2000. — 98 с.
5. Новые концепции безопасности URL: <http://www.curnegie.ru/print/668751-print.htm> (дата звернення 12.05. 2021).

УДК 327 (100): 341.228

ПІДХОДИ ОСНОВНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ АКТОРІВ ЩОДО АРКТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Іванькіна Є.,

*студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Арктичний регіон завжди був надзвичайною територією світу з нестандартною системою управління, правовим режимом тощо. Таким чином сформувалося бачення, що саме приарктичні країни формують основоположні фактори розвитку регіону, адже вони мають найбільшу владу в Арктиці. Тому, кожна держава з арктичної вісімки виробила свої стратегічні підходи задля сталого розвитку регіону та задоволення своїх потреб.

До арктичних країн відносяться: США, Канада, Росія, Норвегія, Данія, Ісландія, Фінляндія та Швеція. Останні три країни не мають спільних кордонів з Арктикою, тому часто стикаються з певною дискримінацією, але не зважаючи на це, вони все одно виступають активними представниками регіону. По більшій мірі, стратегічні підходи регіональних акторів Арктики сходяться, тому можна виділити основні положення: захист навколишнього середовища, укріплення

своїх позицій в Арктиці, міжнародне співробітництво, партнерські відносини з арктичними країнами, активна наукова діяльність, контроль кліматичних змін тощо.

Базовими міжнародними документами з урегулювання арктичної політики є: Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 р., яка виступає найбільш повним збірником нормативно-правових актів щодо Арктичної політики; Ілуліссатська декларація (2008 р.), де було заявлено, що до Арктики має застосовуватися широка міжнародно-правова база.

Крім того, арктичні країни співпрацюють по проблемам Арктики у ряді міжнародних організацій: Арктична рада [4], яка виступає форумом для сприяння співробітництва та взаємодії між арктичними країнами; Міжнародний союз охорони природи; Міжнародна федерація Червоного Хреста; Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй; Університет Арктики тощо. На даний час в Арктиці діє шість робочих груп з програмами арктичного моніторингу й оцінки, збереження флори та фауни, готовності та реагування у надзвичайних ситуаціях, захисту морського середовища, сталого розвитку.

На сьогодні існує кілька принципів поділу Арктики, перший це так звана концепція арктичних секторів, другий – поділ за базисом Конвенції ООН з морського права 1982 р. Перший з них здебільшого підтримує Росія, адже за секторальним поділом вона б отримала найбільшу зону в Арктиці (за секторальним поділом, на кожному окремому секторі діє повна правова база. Другий більш притаманний політиці США, так Конвенція визнає особливі пріоритетні права Арктичних країн та встановлює певні територіальні межі в Арктиці.

Кожна з восьми арктичних країн у свій час створила певні статuti, які підтверджують їх стратегічні підходи. Так США [7] не просто одні з найсильніших представників арктичної політики, вони тримають у своїх володіннях Аляску, придбану в Росії у 1867 р. Основні підходи щодо Арктики були сформовані у Директиві президента щодо національної безпеки від 9 січня 2009 р. США веде широку наукову діяльність на території Арктики та тісно співпрацює з Канадою, звичайно, через географічну близькість держав. У

вересні 2016 р. Консультативна рада міжнародної безпеки Державного департаменту виклала звіт щодо арктичної політики, де було засвідчено факти лідерства США в Арктиці.

У Канаді [5] в 2007 р. випустили «Північне бачення: більш сильна північ та краща Канада», де доповнюючим фактором виступило бачення щодо надання населенню Арктики самостійності. 23 серпня 2010 р. було заявлено, що захист суверенітету Канади над її північними регіонами є пріоритетним. Таким чином підходами Канади щодо Арктики стали захист суверенітету, економічний та соціальний розвиток, захист арктичного середовища, покращення управління регіоном.

Росія [2], як беззаперечний лідер по чисельності населення окрім стандартних положень міжнародного суспільства, виробила пріоритет на вивчення ресурсозабезпечення задля розвитку інфраструктури. Рада безпеки Росії заявляє, що на даний час необхідним є широке інвестування в арктичну інфраструктуру. Окрім цього Росія має у своїй владі Північний морський шлях, який без сумнівів надає країні економічної потужності. У 2010 р. Росія заявила, що занепокоєна інтересами Китаю в Арктиці. Таким чином, територіальний гігант – Росія активно збирає військову силу, для можливого протистояння іншому гіганту – Китаю. У 2014 р. було створено Об'єднане стратегічне командування Північного флоту місцезнаходженням якого є затока в Баренцевому морі. Очевидно, що ця база несе військовий характер для оборони існуючих потужностей.

Норвегія [8] також не відступає, було створено звіт «Нові будівельні блоки на Півночі», де держава заявила про розвиток інфраструктури Арктичного регіону. У 2017 р. систему підходів було оновлено, пріоритетні галузі було дещо скорочено, серед важливих залишилися: міжнародне партнерство, розвиток бізнесу, дослідницька діяльність, інфраструктура, захист навколишнього середовища.

Данія, на ряду із США (Аляска), тримає у своїх володіннях Гренландію, тому й політика насамперед націлена на національний захист Гренландії. Стратегічні підходи Данії щодо Арктики було викладено в 2010 р. Таким чином було представлено 5 позицій: мир та безпека в Арктиці, соціальна стабільність, моніторинг кліматичних

змін, захист навколишнього середовища Арктики, більш тісне співробітництво між міжнародними партнерами. Данія є однією з найбільш смиренно виконуючих Конвенцію ООН з морського права держав.

Ісландія, Швеція та Фінляндія розуміють свою відстороненість від регіону, тому по більшій мірі надають перевагу дослідницькій діяльності та удосконаленню партнерських відносин з приарктичними сусідами. Ісландський парламент – Альтинг, прийняв низку стратегічних підходів, які включають: укріплення Арктичної ради, забезпечення безпеки Ісландії в Арктиці, вирішення усіх проблем та територіальних претензій згідно з Конвенцією ООН з морського права, розширення партнерських стосунків з Гренландією, моніторинг кліматичних змін, максимальне просування своїх інтересів в арктичному регіоні. Таким чином, Ісландія відчуває напругу через неспроможність бути почутою арктичною п'ятіркою, але при цьому намагається вести активну політичну, партнерську та дослідницьку діяльність на території Арктики. Для Швеції пріоритетним підходом насамперед є наукова діяльність. У 2017 р. було проведено перемовини між Швецією та Норвегією щодо розширення військового співробітництва задля формування міцної оборонної бази на території Арктики. Вплив Фінляндії [6] на свій регіон було закріплено в «Фінляндській стратегії розвитку арктичного регіону». Таким чином завданнями Фінляндії стали: підтримка безпеки та суверенітету, захист навколишнього середовища, розвиток економічної сфери та інфраструктури, захист інтересів місцевих меншин, посилення Арктичної ради та дослідницька діяльність.

Окрім цього, деякі країни, а саме Данія, Швеція, Фінляндія, Норвегія та Ісландія займаються активним залученням Європейського Союзу до Арктичних проблем. Поки що ЄС отримує відмови щодо отримання статусу постійного спостерігача в Арктичній раді, бо Канада блокує таку можливість через певні недовомовленості з ЄС.

Таким чином, кожна з країн зацікавлена в партнерських відносинах задля збереження навколишнього середовища Арктики. У підходах всіх країн щодо арктичної політики можна побачити певну схожість. Таким чином кожна з них

хоче та намагається займатися дослідженням регіону, його кліматичними, температурними змінами, розвивати інфраструктуру та активно співпрацювати між собою. Тим не менш, можна побачити, що серед арктичних країн існує певна дискримінація з боку більш могутніх держав, це насамперед стосується Швеції, Фінляндії та Ісландії (не мають спільних кордонів з Арктикою). Тому вони рятуються співробітництвом та активним залученням Європейського Союзу до насущних проблем Арктичного регіону. Можливо в майбутньому роль ЄС у формуванні норм в Арктиці стане міцнішою та докорінно змінить систему норм в Арктиці. Тоді це буде справжній переворот в історії, але поки що ЄС залишається тимчасовим спостерігачем. Кожна країна намагається переграти суперника, тому регіон втягнуто в територіальні конфлікти, де панує конкуренція. Але ж конкуренція породжує попит, тому навіть далекі від арктичних проблем держави почали активізувати свої сили щодо хоча б непрямой взаємодії з Арктикою, серед яких Китай, Південна Корея тощо. Отже, з кожним роком попит на Арктику буде рости як і конкурентоспроможність головних світових акторів.

Список використаних джерел

1. Медведев Д.А. Стратегические перспективы развития международных отношений в Арктике // Среднерусский вестник общественных наук. 2016. №11. С. 114-119.
2. Стратегия развития арктической зоны российской федерации и обеспечения национальной безопасности на период до 2020 года. URL: https://mines.gov-murman.ru/upload/iblock/b36/strategy_azrf.pdf
3. Яшна Н.О. Міжнародно-правовий режим Арктики в умовах геополітичного суперництва країн у даному регіоні// Вісник Дніпропетровського університету ім. Олеся Гончара. 2015. №5. С. 1-5. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2015/2015-2-5/09.pdf> (дата звернення 11.05.2021)
4. Arctic Council URL: <https://arctic-council.org/en> (дата звернення 03.05.2021)

5. Canada's Northern Strategy: Our North, Our Future, Our Heritage. URL: <https://www.northernstrategy.gc.ca/eng/1351104567432/1351104589057> (дата звернення 03.05.2021)
6. Finland's Strategy for the Arctic Region URL: https://arcticportal.org/images/stories/pdf/J0810_Finlands.pdf (дата звернення 03.05.2021)
7. National strategy for the arctic region of USA URL: https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/nat_arctic_strategy.pdf (дата звернення 03.05.2021)
8. The norwegian government's high north strategy URL: <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/strategien.pdf> (дата звернення 26.04.2021)

УДК 327(510:5-191.2)"2013/2021"

ЦЕНТРАЛЬНОАЗІАТСЬКИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КНР ЗА ПРАВЛІННЯ СІ ЦЗІНЬПІНА

Клюс В.,

*студент I курсу ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Після розпаду СРСР Центральна Азія стала важливим об'єктом китайської зовнішньої політики. Вона була включена Пекіном в так звану сферу зовнішніх стратегічних рубежів КНР, яка безпосередньо зачіпає його національно-державні інтереси. З приходом Сі Цзіньпіна до влади зовнішня політика КНР стає більш активною і амбітною, в тому числі і в Центральній Азії. З п'яти країн Центральної Азії три учасники ШОС (Казахстан, Киргизстан і Таджикистан) мають з Китаєм спільний кордон протяжністю 3250 км. В якості основної мети зовнішньої політики Китаю проголошено створення мирних і стабільних зовнішніх умов для внутрішнього розвитку країни. Такий підхід не тільки визначає його зовнішньополітичну стратегію, а й встановлює взаємні відносини КНР з країнами Центральної Азії.

На думку аналітиків RAND у Центральній Азії Пекін має чотири основних інтересу:

1. Забезпечення внутрішньої стабільності і національної єдності Китаю.

2. Підтримувати мир, передбачуваність і секуляризм в регіоні.

3. Посилення впливу Китаю і обмеження впливу інших зовнішніх держав.

4. Просувати і захищати економічні інтереси Китаю в регіоні і за його межами [3, 93].

Керівники КНР визнають, що її західні регіони погано захищені і уразливі для внутрішнього інакомислення і зовнішніх загроз. Але Пекін відмовляється визнати свої слабкості, водночас сміливо створюючи в Центральній Азії образ активної сили [3, 92-93].

Китай займається декількома видами діяльності в регіоні. У політичному і економічному плані Пекін прагне до розширення співпраці зі своїми сусідами і регіонального впливу за рахунок розширення зв'язків і торгівлі. Основним інструментом забезпечення китайських інтересів стає ініціатива «Поясу і Шляху». Східно з китайською стратегією, Центральна Азія має служити сухопутним мостом в Західну Азію і Європу, як це було протягом тисячоліть. З осені 2015 року залізничні маршрути з Китаю через Середню Азію йшли в Іспанію, Німеччину, Польщу і Азербайджан [62, 90]. Однією із складових «ІПШ» є економічний коридор Китай-Центральна Азія-Західна Азія, який починається на території Північно-Західного Китаю, і, пройшовши на захід через Центральну Азію, досягає Перської затоки, Аравійського півострова і узбережжя Середземного моря. Таким чином він охоплює країни Центральної і Західної Азії і Північної Африки. Пріоритетом для КНР є розвиток інфраструктури. Так, були побудовані залізнична лінія і міжнародна автодорога Китай–Киргизстан–Узбекистан.

У військовому плані Китай збільшив кількість спільних навчань в 2013 році з одного-двох за рік до п'яти в 2013 році. Приблизно з 2010 року кількість візитів китайських високопосадових військових на високому рівні також збільшилася [3, 91]. Найбільш наочно розширення військової співпраці проявляється в розміщенні китайських військ в Таджикистані для допомоги в охороні Ваханського коридору, де Афганістан обережно стосується кордону з Китаєм в

надзвичайно віддаленій і гористій місцевості. Китай провів антитерористичні навчання з таджицьким військами і працює над збільшенням продажів військової техніки [4].

Китай продовжує збільшувати свій вплив в Центральній Азії. В даний час у нього є ряд двосторонніх угод про партнерство з усіма країнами цього регіону [3, 100]. РЕНД виділяють відносини з Казахстаном серед інших. Казахстан є найзначнішим з цих шести держав, з найбільшим населенням - понад 17 мільйонів жителів, найбільшою територією, найбільшою економікою і армією. Більш того, переважна частина торгівлі Китаю з Середньою Азією здійснюється з Казахстаном. Ключовим багатостороннім інструментом Китаю для входження в регіон є Шанхайська організація співробітництва [3, 101]. ШОС підвищує авторитет Китаю і надає Пекіну засіб для досягнення більшого впливу в регіоні. Більш того, Китай використовує цю організацію для обмеження впливу зовнішніх держав, таких як США. Більш того, багатосторонність ШОС і двостороння військова взаємодія Китаю з членами організації дозволяють Пекіну створювати образ великої військової держави без загрози для партнерів і сусідів Китаю. Плануючи спільні дії з силами безпеки інших держав-членів ШОС і націлюючи їх на нетрадиційні загрози безпеці, китайські керівники очікують, що військова міць Пекіну зміцнішає в Центральній Азії [2].

У Китаю немає конфліктних відносин з жодною з країн Центральної Азії [3, 91]. Пекін розглядає Росію як свого найважливішого регіонального партнера, хоча обидва вони також є регіональними конкурентами. Але всі зусилля Китаю щодо забезпечення безпеки бліднуть у порівнянні з набагато більшим військовою присутністю Росії і великою програмою військової взаємодії зі збройними силами регіону. Крім згаданих військових баз, під егідою ОДКБ Росія проводить регулярні військові навчання з більш високим рівнем оперативної сумісності, ніж це видно на навчаннях ШОС. Більш того, Росія надає значну кількість озброєння і техніки, які використовуються збройними силами держав Центральної Азії. РЕНД відзначають, що військова активність Китаю в Центральній Азії як при Сі, так і до нього, обмежена,

в характеризувалася головним чином маломасштабними заходами [3, 92].

Аналітики із «Брукінгс» зазначають, що за Центральну Азію розгортається нова Велика гра, в якій беруть участь КНР, Росія, Туреччина. Іран, Індія, а також США і ЄС [4]. Експансія КНР є неоднозначною, вона має як плюси, так і мінуси для країн регіону. Яскравим прикладом потенційної надмірної залежності від Китаю є випадок з Туркменістаном. Ізольований і з великою кількістю ресурсів, він експортував 94% своєї багатой здобичі природного газу в Китай в 2017 році в порівнянні з приблизно 50% в 2012 році. Але поставки в Китай дозволили Туркменістану диверсифікувати поставки енергоресурсів на тлі спорів з Росією і Іраном. Також інвестиції Китай в нафтогазовий сектор Казахстану забезпечують диверсифікацію і переваги в переговорах з Росією. Пропозиція Казахстану 2016 року про зміну земельного кодексу, щоб дозволити продаж землі іноземцям, викликало широкі протести через побоювання китайського вторгнення. Протести проти планованого створення логістичного центру спільного підприємства з Китаєм в Нарині викликали протести і недавно були скасовані в Киргизстані. Однак насправді все набагато складніше. У Киргизстані, Казахстані та Таджикистані Китай побудував і планує побудувати велику дорожню мережу, що з'єднає внутрішні міста та міжнародні кордони [1]. Таким чином, шляхом спритного використання високопрофесійної дипломатії і скромних військових навчань в поєднанні зі зростаючим економічним впливом Пекін прагне створити імідж потужного і доброзичливого Китаю.

Незважаючи на побоювання з приводу зростаючого впливу Китаю через програми економічної допомоги і публічної дипломатії, Китаю зміг створити позитивний імідж серед правлячих еліт, але йому не вдалося це просунути серед громадськості країн Центральної Азії. Є кілька чинників, що лежать в основі труднощів Китаю в поліпшенні свого іміджу серед громадськості в Центральній Азії.

1. Потужною силою в молодих державах є націоналізм, який проявляється в тому, що громадськість високо цінує підтримку незалежності і свободи дій країни.

2. Ще одним важливим фактором, що перешкоджає дипломатії м'якої сили Китаю, є традиційні культурні зв'язки Росії з Центральною Азією в поєднанні з настороженим поглядом Москви на китайське вторгнення.

3. Третя проблема для громадського іміджу Китаю - це відношення до мусульманських етнічних меншин в західних провінціях Китаю [1].

Досягнення Китаю в області «м'якої сили» також впливом в міжнародних організаціях, особливо з питань, пріоритетним для Китаю, таким як підтримка його позиції по Тайваню, територіальна цілісність і невтручання, або санкції за порушення прав людини. В цьому відношенні вірно те, що держави Центральної Азії мали тенденцію підтримувати позиції Пекіна в Організації Об'єднаних Націй. Більш того, слід зазначити, підписання Таджикистаном і Туркменістаном листи на підтримку таборів для ув'язнених уйгурів в Китаї. Однак, аналітики зазначають, що цей лист відповідав крайн позиції Центральної Азії щодо принципу невтручання і було застосовувано як спосіб для цих двох країн створити сприятливі умови для майбутніх складних переговорів, які кожна з них буде вести з Китаєм [4].

Процвітання і стабільність центральноазіатських держав залишаються крихкими, але участь Китаю дало цим державам можливість продовжити розвиток інфраструктури і інші можливості, які раніше були недоступні; диверсифікували джерела зовнішніх інтересів великих держав, що дозволяє врівноважити; і підвищили свій дипломатичний авторитет і переговорну позицію. Хоча в майбутньому може виникнути небезпека надмірної залежності економіки від Китаю, китайські ринки і інвестиції забезпечили необхідний розвиток і інтеграцію, без яких держави Центральної Азії виявилися б у більш гіршому положенні.

Список використаних джерел:

1. Игитян М. Ю. Китайская внешняя политика в Центральной Азии и интересы России // Власть. 2019. Том 27. № 3. С. 250-259. URL: <https://doi.org/10.31171/vlast.v27i3.6453> (дата звернення: 16.05.2021).

2. Клименко А. Центральнoазиатский вектор политики КНР: интересы Китая и его влияние на стратегическую ситуацию в регионе // Россия и мусульманский мир. 2013. №2 (248). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tsentralnoaziatskiy-vektor-politiki-knr-interesy-kitaya-i-ego-vliyanie-na-strategicheskuyu-situatsiyu-v-regione> (дата звернения: 16.05.2021).
3. Scobell, Andrew, Bonny Lin, Howard J. Shatz, Michael Johnson, Larry Hanauer, Michael S. Chase, Astrid Stuth Cevallos, Ivan W. Rasmussen, Arthur Chan, Aaron Strong, Eric Warner, and Logan Ma, At the Dawn of Belt and Road: China in the Developing World. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2018. URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2273.html (дата звернения: 15.05.2021).
4. Susan A. Thornton. China In Central Asia: Is China Winning The “New Great Game”? URL: <https://www.brookings.edu/research/china-in-central-asia-is-china-winning-the-new-great-game/> (дата звернения: 15.05.2021).

УДК 327:004

ЦИФРОВИЗАЦИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Рябинин Е.,

*доцент кафедры международных отношений и внешней
политики Мариупольского государственного
университета*

Современный мир характеризуется самой высокой степенью глобализации. Существуют разные мнения относительно начала процессов глобализации, начиная от завоеваний Александра Македонского и Великих географических открытий до распада Советского Союза. Первые две вышеупомянутые фазы характеризовались объединительными/глобализационными процессами с ярко выраженной негативной окраской, поскольку ничего кроме

уничтожения местной культуры они не несли. Великие географические открытия были полезны для европейцев, поскольку дали им расширение своих территорий в виде колоний, ресурсы для развития своих империй, а также бесплатную рабочую силу, которая впоследствии в некоторых регионах была подвергнута геноциду. Что касается распада Советского Союза, это событие позволило вовлечь страны бывшего социалистического блока в интеграционные процессы Запада, однако, не все страны получили выгоду от данного процесса. Если говорить о странах Центрально-Восточной Европы, которые присоединились к НАТО и ЕС, они получили серьезные финансовые вливания, однако, по мнению автора, не в развитие, а скорее всего, в превращение в статус «витринных государств», поскольку не следует говорить о каком-либо явном развитии этих государств, поскольку субсидирование со стороны ЕС позволяет лишь поддерживать эти государства на плаву. Ни одно из государств бывшего соцблока, которое приняло участие в европейской и евроатлантической интеграции, не стало действительно серьезной, хотя бы, региональной державой. Если говорить о странах бывшего Советского Союза в большей степени выполняют роль «плацдармных» государств для реализации интересов Запада без возможности влиять на процессы, происходящие, опять таки, хотя бы, на региональном уровне. Поэтому включение стран бывшего СССР в интеграционные/глобализационные процессы несет только геополитические просчеты, цивилизационные конфликты и тотальную финансовую зависимость от субсидирования западными финансовыми институтами, политика которых не дает этим государствам развиваться. Тем не менее, избежать интеграционных процессов в сегодняшнем мире очень сложно, однако, каждому государству следует выбирать правильный вектор интеграции.

Современный этап глобализации характеризуется активным использованием различных средств связи не только в качестве инструмента общения, но и серьезного и достаточно влиятельного способа влияния на политический процесс внутри тех или иных государств. И сегодня можно говорить о таком процессе как цифровизация

международных отношений или цифровая дипломатия. Под этим феноменом мы будем понимать процесс использования новых СМИ (в основном, это социальные интернет платформы, такие как Facebook, Twitter) для реализации государствами своей внешней политики. Особенно этот феномен наблюдается с начала 2020 года, когда всю планету охватила пандемия.

Термин цифровая дипломатия, распространенный наряду с понятиями интернет-дипломатия, дипломатия социальных сетей и Web 2.0 дипломатия, впервые начал использоваться применительно к внешней политике США. В частности, под ним подразумевалось широкое использование информационно-коммуникационных технологий (ИКТ), в том числе новых медиа, социальных сетей, блогов и тому подобных медиаплощадок в глобальной сети для содействия государственным органам для осуществления функций и коммуникаций по вопросам, связанным с внешнеполитической повесткой дня. В настоящее время программы цифровой дипломатии реализуются не только США, но и рядом других государств. В частности, возможность перехода к цифровой дипломатии рассматривается также государствами НАТО [1].

По мнению профессора Н.Цветковой цифровая дипломатия – это правительственный механизм и проекты для влияния на зарубежное общество при помощи социальных сетей и является инструментом мягкой силы. Развитие цифровой дипломатии она подразделяет на два этапа: 1. 2009 – 2012 – США делают цифровую дипломатию частью внешней политики; 2. 2013 – 2017 – народная журналистика вместо официальных новостей, реалити-шоу, время хэштегов. По мнению автора можно добавить и сегодняшний текущий этап – 2018 - по сегодняшний момент: использование цифровой дипломатии в качестве острой силы, т.е. в качестве пропаганды.

Изначально цифровая дипломатия использовалась министерствами и консульствами для предоставления ознакомительной информации. В современных условиях предоставление цифровой консульской помощи развивается по двум основным направлениям:

Во-первых, МИДы, посольства и консульства активно используют свои страницы социальных сетях для связи с гражданами. Это делается как для фонового информирования о ежедневной работе, так и для оповещения о различных кризисных ситуациях. В наибольшей степени этот функционал задействуется при необходимости оказания экстренной консульской помощи во время стихийных бедствий или террористических атак. По состоянию на 2018 г. у Госдепартамента США было более 2 тыс. официальных аккаунтов в социальных медиа с совокупным числом подписчиков, превышающим 89 млн человек. Масштаб деятельности Госдепартамента США в социальных медиа таков, что не позволяет в рамках данной работы силами одного исследователя провести исчерпывающий анализ.

Во-вторых, все чаще и чаще МИДы национальных государств создают специальные консульские приложения, доступные гражданам для загрузки в их мобильные телефоны, планшеты, другие электронные устройства. Как правило, такие приложения предназначены для получения гражданами, выезжающими за границу, достоверной и официальной информации о возможных проблемах безопасности в пункте назначения. Они также используются для рассылки предупреждений для туристов в режиме реального времени, иногда – в случае безотлагательной необходимости – для оперативной связи с близлежащими посольствами [2, с.8].

Если говорить о развитии цифровой дипломатии в качестве инструмента влияния, следует отметить, что 2010–2011 гг. Белым домом были опубликованы несколько официальных документов, задающих направления цифровой дипломатии. В их числе был документ «Публичная дипломатия: укрепление взаимодействия Соединенных Штатов с миром», где обозначались задачи, определяемые руководством США для цифровой дипломатии. В частности, в список таких задач вошли: дискредитация идеологических противников США; противодействие информационной деятельности Китая в интернете; ограничение медиаприсутствия России на пространстве бывшего СССР; противодействие внешней культурной политике Ирана, осуществляемой через социальные сети.

Вторым главным периодом в развитии цифровой дипломатии стала поддержка так называемой «Арабской весны» или Твиттерной революции, когда через данную соцсеть проводилось информирование протестующих о дальнейших действиях.

Кроме того, реализация программ цифровой дипломатии предполагает следующие направления деятельности:

- финансирование проектов по созданию и распространению технологий, позволяющих обходить цензуру в сети;
- создание информационных сервисов, направленных на поддержку оппозиции в авторитарных странах;
- создание систем теневого интернета и независимых сетей мобильной связи, развертывание которых на территории третьих стран позволит борцам с авторитарными режимами обмениваться информацией в режиме онлайн, обходя запреты властей [1].

По сути это инструмент вмешательства во внутренние дела государства, в связи с чем можно наблюдать наступление на интернет в некоторых государствах. В Китае нет доступа к мировому интернету, только к китайскому аналогу. В Уганде и Беларуси был полностью отключен интернет на несколько дней для предотвращения возможности хакерских атак на сервер центральной избирательной комиссии.

В 2011 г. программы цифровой дипломатии привлекли к себе существенное внимание, прежде всего, вследствие массовых волн протеста в странах Ближнего Востока и Северной Африки, получивших в прессе название твиттер-революций. Был опубликован ряд научных статей, оценивающих роль социальных сетей и новых медиа в так называемой «Арабской весне». По мнению многих исследователей, движущей силой во всех протестных движениях была молодежь, которая стала совершенно новой, не оформленной идеологически политической силой. При этом была продемонстрирована самостоятельная роль интернета и СМИ. Однако в то же время, по мнению ряда экспертов, социальные сети, являясь нейтральными каналами коммуникации, не сыграли определяющей роли в

событиях «Арабской весны». В данных событиях социальные сети выступили в роли катализатора массовых протестов, глубинные же причины происходящего были обусловлены конкретной социально-экономической, политической и религиозной ситуацией в этих странах, а также внешним влиянием США в рамках проекта «Ближневосточная инициатива».

Интернет активно используется в современной дипломатии и чаще всего вызывает негативное отношение. Так, в декабре 2011 года США открыли «виртуальное посольство в Иране», которое просуществовало несколько часов и было заблокировано иранской стороной. В декабре 2020 года США открыли виртуальное консульство в Западной Сахаре. В 2019 году Израиль открыл виртуальное консульство в странах Персидского залива. Все эти примеры свидетельствуют о двойных стандартах, когда государства (в подавляющем большинстве, это США) по идеологическим и/или геополитическим причинам не осуществляют дипломатические сношения с властями государства, но пытаются присутствовать виртуально, направляя интернет контент, прежде всего, на антиправительственные и оппозиционные силы в стране.

Лидером в использовании соцсетей являлся экс-президент США Дональд Трамп. Собственно Трамп напрямую обращался к другим мировым лидерам и высказывался по международным вопросам, что не раз вызывало недоумение у политиков разных стран, привыкших коммуницировать согласно протоколам. К примеру, в ноябре экс-президент отписался от аккаунта премьер-министра Израиля Биньямина Нетаньяху, когда тот поздравил Джо Байдена с победой на выборах. По сути функция отписки заменила собой официальное заявление главы государства. В какой-то степени Twitter Трампа стал рупором американской внешней политики и дипломатии.

На аккаунт экс-президента США было подписано более 70 млн читателей, страница содержала почти 50 тысяч «твитов»-постов. Со страницы с лаконичным названием «Настоящий Дональд Трамп» в день выходило несколько сообщений. Кроме того, в микроблоге появлялись репосты со страниц дружественных президенту Трампу политиков,

общественников и объединений. Максимально лаконичная форма коммуникации позволяла президенту США эффективно транслировать свое мнение и делать заявления сквозь потоки информационного шума современной онлайн-мира.

Не отстают от зарубежных коллег и российские политики. Активно ведет свой микроблог член Совета Федерации, председатель комиссии по информационной политике Алексей Пушков. В ленте его аккаунта посты также появляются несколько раз в день. Большая часть твитов посвящена внешней политике [3].

Премьер-министр Новой Зеландии Джасинда Ардерн вела трансляцию в Facebook из дома. Уложив ребенка спать, она отвечала на вопросы о мартовском локдауне в стране, будучи одетой в обычную толстовку. В Венесуэле через Twitter Гуайдо и Мадуро призывали своих сторонников выходить на улицы, последний даже поделился номером для связи со сторонниками через WhatsApp и Telegram [4].

Если говорить о твиттерной активности Президента Украины В.Зеленского, анализ его аккаунта дал нам возможность говорить о следующем: в подавляющем большинстве на его странице подается официальная информация о проведенных встречах с представителями иностранных государств. Иногда идет реакция на события в мире, например, обострение ситуации на Ближнем Востоке. По сути, дается краткая информация о текущих событиях, частотность информационных постов невысокая. Аккаунт Президента США Д.Байдена изобилует постами о необходимости проведения вакцинации и о будущем, которое будет построено Соединенными Штатами.

В качестве вывода следует отметить, что в эпоху цифровизации и глобальной пандемии, интернет платформы в виде новых СМИ являются мощным инструментом для влияния как внутри каждого государства, так и на общепланетарном уровне, они становятся не только инструментом информирования, но и ведения активной информационной войны и пропаганды.

Список использованных источников

1. Зиновьева Е. Цифровая дипломатия, международная безопасность и возможности для России. URL: <http://www.pircenter.org/articles/1105-cifrovaya-diplomatiya-mezhdunarodnaya-bezopasnost-i-vozmozhnosti-dlya-rossii> (дата звернення: 24.04.2021).
2. Петров К. Цифровая дипломатия и работа консульской службы США. *Международная аналитика*. 2019. № 3 (29). С.7-15.
3. Присутствие современного политика в соцсетях: twitter. URL: <https://elect-assist.ru/prisutstvie-politika-v-soc-setyax-twitter> (дата звернення: 15.05.2021).
4. Ретунская Я. На Твиттерской игле. Как случай с Трампом повлияет на цифровую дипломатию. URL: <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/10505523> (дата звернення: 15.05.2021).

УДК 327 (043)

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ТА КОНЦЕПЦІЯ «М'ЯКОЇ» СИЛИ

Тихонюк В.,

*студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Зараз ми стаємо свідками великих змін у світовій політиці та структурі міжнародних відносин. В епоху, коли інформація, так само як і дезінформація, поширюється з небаченою швидкістю, змінюється сама суть дипломатії, яка тепер має справу з більш широким спектром різних сил. Можна сказати, що завдання дипломатії помітно ускладнилися, адже сьогодні для формування сприйняття якої б то не було країни стає недостатнім враховувати лише її політичні, економічні або демографічні характеристики. В якості одного з найбільш важливих аспектів загальної оцінки держави можна розглядати те, яке враження вона справляє на світовій арені.

У зв'язку з цим в останні роки все більш активну роль стала грати публічна дипломатія. У 1965 р. Едмунд Галліон, декан Школи права та дипломатії при Університеті Тафтса, першим вводить термін «публічна дипломатія», задля позначення процесу, за допомогою якого суб'єкти міжнародних відносин досягають зовнішньополітичних цілей, впливаючи на іноземну громадськість. Класичне визначення публічної дипломатії, яке було висунуто Е. Галліоном, звучить наступним чином: «Це кошти, за допомогою яких уряди, приватні групи і окремі особи змінюють установки і думки інших народів і урядів таким чином, щоб вплинути на їх зовнішньополітичні рішення» [5, с. 127]. Е. Галліон розглядав «публічну дипломатію» як синонім до слова «пропаганда». Однак якщо в англійській мові термін «propaganda» має негативну конотацію, то, ввівши в обіг поняття «public diplomacy», американський вчений надав йому нейтральне забарвлення. На офіційному ж рівні цей термін вперше був ужитий на засіданні Конгресу США в 1977 р. у доповіді Комісії Мерфі з організації зовнішньополітичного апарату [14, с. 343].

Американський дослідник Дж. Фішер, прагнучи пояснити, що являє собою публічна дипломатія, писав у 1976 р. наступне: «Недостатньо бути впевненим в тому, що ваші іноземні колеги-дипломати розуміють політику вашої держави. Її повинна зрозуміти масова аудиторія, яка впливає на політику свого Міністерства закордонних справ» [3, с. 4].

Однак після закінчення холодної війни, коли ідеологічне протистояння припинилося, роль публічної дипломатії помітно знизилася. Багато в чому це пов'язано з тим, що їй на зміну прийшла «м'яка сила».

У 1990 р. Джозеф С. Най, професор Гарварду, першим вводить термін «м'яка сила» та теоретично обґрунтовує його. Хоча «м'яка сила» за своєю суттю існувала вже декілька століть, саме Дж. Най чітко визначив, що це за явище, та підштовхнув багато науковців на більш глибокі дослідження можливостей такої дипломатії та ефективність її впливу на людство в різні історичні періоди.

За версією Дж. Ная, «м'яка» сила – це використання привабливості матеріальної і духовної культури, історії, політичних ідей, системи освіти, які є ефективними у впливі

на політичну, інтелектуальну і художню еліту суспільства, на масову аудиторію, як у своїй країні, так і в країнах, на які намагається впливати країна, що має потужну м'яку силу. Він казав: «Велика частина американської м'якої сили була виготовлена Голлівудом, Гарвардом, Майкрософтом і Майклом Джорданом» [7, с. 17]. Професор також запропонував таку структуру «м'якої сили»: робота міжнародних експертів і радників, організацій громадянського суспільства, діяльність глобальних масових комунікацій, просування певних установок і стандартів мислення, поведінки і споживання, привабливих, перш за все, для молодого покоління.

У своєму історичному розвитку «м'яка сила» стала інструментом політичних змін, чому сприяли інформаційні технології, які стали з певного періоду місцем існування цієї сили. «М'яка сила» непомітна в своїй дії, на відміну від дії пропаганди. Якщо в минулому «м'якою силою» управляла влада, то нині в її управлінні беруть участь і структури громадянського суспільства, координовані сучасними PR.

Потенціал «м'якої сили» - це можливості держави і суспільства у впливі на інші країни, на населення цих країн, з метою домогтися розташування цих країн, сприятливого сприйняття образу країни, яка ініціює дії «м'якої» сили. У силу своєї привабливості м'яка сила не викликає опору, тому вона більш ефективна у впливі на людей.

Крім того, Дж. Най висловив думку, що один із основних способів розвитку потенціалу «м'якої сили» полягає в реалізації публічної дипломатії. Він запропонував розглядати три виміри публічної дипломатії:

1. Щоденне освітлення внутрішньої і зовнішньої політики та роз'яснення аудиторії прийнятих урядом рішень;
2. «Стратегічне спілкування», яке представляє собою цілеспрямоване обговорення найбільш важливих для держави політичних питань;
3. Розвиток прямих контактів з іноземною громадськістю за допомогою обмінних програм, стипендій, наукових конференцій, які дозволяють іноземним громадянам знайомитися з культурою й способом життя країни.

Таким чином, дослідження Дж. Ная пояснило те, якими чином повинна працювати публічна дипломатія.

Стратегії м'якої сили пов'язані з просуванням і впливом м'якої сили на політичний клас, інтелектуальну і художню еліту, на населення країни, на людину. Ця сила визначає її думки і почуття, а в підсумку - поведінку. І навіть таке принципове рішення, як покинути країну, або залишитися, - людина приймає, як правило, під впливом м'якої сили. Стратегія застосування м'якої сили передбачає наявність цілей, які ставить влада цієї країни у внутрішній та зовнішній політиці. Ці цілі полягають у зміні об'єкта або ситуації, за допомогою ресурсів м'якої сили. Стратегія застосування «м'якої сили» у зовнішній політиці країни може бути націлена:

1. На досягнення взаєморозуміння, злагоди, співпраці і дружби з народами інших країн в інтересах, як своєї країни, так і інших країн;

2. На добровільне підпорядкування країни інтересам іншої країни, яка вважає себе лідером, завдяки привабливості своєї м'якої сили;

3. На зміщення неугодних режимів в інших країнах.

Нове відродження ж публічної дипломатії сталося після терактів 11 вересня 2001 р. [2]. Воно проходило паралельно з боротьбою проти міжнародного тероризму. Влада США прагнула зрозуміти, чому ця трагедія сталася в їхній країні, а одночасно намагалися поліпшити міжнародний імідж і виправдати своє вторгнення в Афганістан й Ірак [9]. Річард Холбрук, колишній заступник держсекретаря США, в інтерв'ю газеті «Washington Post» заявив наступне: «Називайте це публічною дипломатією, зв'язками з громадськістю, психологічної боротьбою або - якщо хочете говорити прямо - пропагандою. Як ви це ні назвете, найважливіше - це пояснення цілей війни для мільярда мусульман в світі» [4, с. 56]. Даний факт послужив таким собі поштовхом для активізації публічної дипломатії й в інших країнах.

Таким чином, публічна дипломатія - це узагальнююче поняття, що означає діяльність різних акторів, як урядових, так і неурядових, вона покликана пояснити іноземній громадськості проведену країною зовнішню політику і

спонукати ту чи іншу закордонну державу приймати свої зовнішньополітичні рішення в тому руслі, яке вигідно даним акторам. Іншими словами, публічна дипломатія - це система діалогу з іноземною громадськістю. Однак не можна ставити знак рівності між публічною дипломатією і пропагандою. Принциповою відмінністю публічної дипломатії є те, що в її методах діяльності відсутній такий компонент, як дезінформація, а в основі роботи її механізмів покладено правильне висвітлювання вигідних для держави подій. Якщо ж говорити про зв'язок публічної дипломатії та «м'якої сили», то і в даному випадку два цих поняття не можна прирівнювати один до одного, тому що публічна дипломатія є лише одним з інструментів «м'якої сили». У свою чергу до форм публічної дипломатії можна віднести: громадську, культурну, цифрову дипломатію та ін.

Якщо казати про наш політичний лексикон, то можна зустріти два варіанти перекладу терміну «public diplomacy» - «публічна дипломатія» і «громадська дипломатія». У цьому і полягає певна плутанина, тому що ці поняття не можна ототожнювати. Справа в тому, що слово «громадська» перекладається на інші мови як «соціальна», «громадянська», «народна». Тим часом громадянська (народна) дипломатія являє собою неофіційну діяльність фізичних і юридичних осіб, різних інститутів і рухів, які безпосередньо не залежать від уряду, але тим не менше можуть сприяти поліпшенню міждержавних відносин і налагодження співпраці між народами.

Отже, під громадською дипломатією ми маємо на увазі дипломатію на рівні неурядових організацій, експертного співтовариства, у той час як публічна дипломатія включає в себе більш широке коло діяльності. У зв'язку з цим засоби, за допомогою яких одна держава прагне вплинути на аудиторію іншого, правильно позначати терміном «публічна дипломатія», адже під ним ми розуміємо систему взаємодії з іноземною громадськістю як урядових, так і неурядових утворень. Отже, громадська дипломатія є лише одним з напрямків публічної дипломатії, але ніяк не синонімом.

Необхідно також виділити ще одну складову публічної дипломатії, а саме «культурну дипломатію». Під нею розуміється система заходів урядових і неурядових акторів,

які прагнуть досягти певних зовнішньополітичних завдань, використовуючи у своїй діяльності культурні механізми. Реалізується ж це на практиці шляхом організації конференцій, виставок, фестивалів, тематичних тижнів, присвячених національній культурі, літературі, кінематографу і т.д. За допомогою поширення і популяризації культури, науки, освіти, літератури, мови за кордоном можна домогтися куди більшого результату, ніж через погрози, залякуваннями і підкупам.

Наступний напрямок публічної дипломатії – «цифрова дипломатія», яка спочатку отримала своє поширення в Сполучених Штатах. Її поява стала можливою завдяки динамічному розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, які фактично дозволяють стирати національні кордони і надавати глобальний вплив на всі сфери життя суспільства тієї чи іншої держави. Виходячи з цього, цифрову дипломатію можна трактувати як застосування соціальних мереж і можливостей мережі Інтернет в дипломатичній практиці уряду для сприяння державним органам в питаннях, пов'язаних із зовнішньою політикою, включаючи механізми впливу на зарубіжну аудиторію. Розміщуючи телепередачі в Інтернеті, поширюючи певну літературу і офіційні документи, уряд здатний впливати на іноземну громадськість. Крім того, останнім часом актуальним стає поняття «twiplomacy» (twitter + diplomacy). Воно з'явилося зовсім недавно, коли зовнішньополітичні відомства, державні структури, а також президенти, міністри, дипломати стали користуватися соціальними мережами і Твіттером. Через Інтернет-акаунти вони отримали можливість публікувати різного роду інформацію, яка знаходиться у відкритому доступі і здатна певним чином впливати на зарубіжну аудиторію.

Ще однією формою публічної дипломатії можна назвати панда-дипломатію, яка проводиться Китаєм [8]. Суть її полягає в тому, що КНР дарує іноземній державі велику панду, національний символ країни, тим самим висловлюючи свою вдячність і повагу. Варто зазначити, що цей крок сприяє зміцненню двосторонніх відносин і налагодженню діалогу.

Якісний розвиток суспільства, що почався ще в повоєнні роки, призвів до зміни стереотипів споживання послуг, товарів і навіть інформації. Але все це ніщо в порівнянні з тим фактом, що зміна стереотипів призвела до зміни поведінки суспільства, виникнення нових культурних, інформаційних і навіть поведінкових залежностей. Поведінкові кліше, нові стандарти правильного і неправильного, красивого і некрасивого, морального і аморального і навіть розумного і нерозумного, впевнено закріплюються мас-медіа, стаючи інструментом формування суспільного сприйняття.

Саме одним з цих інструментів є «зіркова дипломатія» - ще один напрям публічної. Наївно вважати, що найбільш впізнаванні персонажі й знаменитості є моральним компасом своїх націй. Однак, рядові інформаційні споживачі, що підключені до медіа-каналів, в більшості випадків знаходяться в деякому інформаційному вакуумі, а некритичне сприйняття інформації часто призводить до того, що за теле-зіркою або футбольним гравцем судять по всій нації, по всій державі, яку вони представляють. У такому випадку актор, який грає бажану камері роль, в одну мить перетворюється на уособлення держави та її цінностей. А інформаційний споживач, підтриманий медіа, стає інструментом тиску на державні інститути.

При народженні поняття нових методів дипломатії і, серед іншого, дипломатії знаменитостей, поняття цільової аудиторії, до якої застосовується дипломатичне зусилля держави, дещо розмито. Основна ставка у виправданні поняття робиться на тезу про те, що нові методи дипломатії спрямовані на нове суспільство, яке здатне до відкритого або вільного споживання інформації і має потенціал, доступний ресурс і можливість до їх реалізації. Наприклад, уже в традиційні роки холодної війни такі відомі американські джаз-музиканти як Дюк Елінгтон, Луї Армстронг, Дізі Гіллеспі, Бені Гудмен і Дейв Брубек активно залучалися американським урядом за кордоном для підтримки свого політичного іміджу [1]. Таким чином, фінансовані Державним департаментом США гастролі джаз-бендів за кордоном можна розглядати в якості ефективного інструменту і м'якої сили, і публічної та зіркової дипломатії,

що ставить за мету популяризацію американського стилю життя і просування американських цінностей за кордоном, що особливо було важливо в роки Холодної війни.

Список використаних джерел

1. "Послы джаза": как госдепартамент США с помощью музыки боролся с советской пропагандой. URL: <https://www.bbc.com/russian/features-52770393> (дата звернення 14.05.2021)
2. DW: Теракты в США 11 сентября 2001 года. URL: <https://www.dw.com/ru/%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%8B-%D0%B2-%D1%81%D1%88%D0%B0-11-%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8F%D0%B1%D1%80%D1%8F-2001-%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B0/t-17954634> (дата звернення 14.05.2021)
3. Fisher G.H. Public Diplomacy and the Behavioral Sciences // Bloom-ington. 1972. С. 4.
4. Gilboa E. Searching for a Theory of Public Diplomacy // The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science. 2008. С. 55-77
5. Gurgu E. The role of public diplomacy in international relations in full process of globalization // Annals of Spiru Haret University. Economic Series. 2016. Vol.16, № 2. С. 125-141
6. Joseph S. N. Jr., Soft Power // Foreign Policy. Twentieth Anniversary. № 80. 1990. С. 153-171
7. Joseph S. N. Jr., Soft Power: The Means To Success In World Politics // Public Affairs. 2005. С. 191
8. Panda Diplomacy. URL: <https://www.travelchinaguide.com/tour/panda/diplomacy.htm> (дата звернення 14.05.2021).
9. Афганістан: майже два десятиліття залучення США. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/afghanistan-ssha/30460115.html> (дата звернення 14.05.2021)
10. Долинский А. Дискурс о публичной дипломатии // Международные процессы Т. 9. 2011. № 1. С. 64.
11. Концевая Н. А. Паблик рилейшнз в системе публичной дипломатии. Серия 10. Журналистика // Вестник Московского университета. 2013. № 1. С. 52-64.

12. Леви Д. А. «Дипломатия знаменитостей»: новые методы дипломатии или псевдо-инструменты // Азимут научных исследований: экономика и управление, vol. 7. 2018. № 3 (24). С. 363-367.
13. Макаревич Э. Ф. Структура и возможности "мягкой силы" // Вестник Московского государственного лингвистического университета. Общественные науки. 2017. № 1 (778). С. 27-37.
14. Фоменко О.С. Американська публічна дипломатія і війна в Іраку: дискурс корекції іміджу США // Мовні і концептуальні картини світу: Збірник наук. праць Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2010. № 31. С. 342-353.
15. Шамугия И. Ш. Понятие «Публичная дипломатия» в теории международных отношений // Актуальные проблемы современных международных отношений. 2017. № 10. С. 136-142.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

УДК 327.7ЄС:502

ЕКОЛОГІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Джерих Я.,

*студент ОС Магістр спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Однією з найбільш актуальних проблем людства є глобальна зміна клімату. Після того як на глобальному рівні визнано необхідність вирішення проблеми зміни клімату з'явився новий напрям міжнародної дипломатії – кліматична або екологічна дипломатія [1].

Європейський Союз прагне сприяти процвітанню свого народу шляхом сприяння зростанню, зайнятості, рівності та безпечному та здоровому навколишньому середовищу. Визнаючи, що такі проблеми, як деградація навколишнього середовища та дефіцит ресурсів, часто не мають кордонів, ЄС вживає заходів для взаємодії з ключовими країнами-партнерами у формуванні глобальних економічних та екологічних правил.

Протягом останніх десятиліть Європейський Союз (ЄС) зарекомендував себе як лідер у глобальній екологічній політиці. Це лідерство також визнано в академічній літературі. Наприклад, ЄС, як відомо, відіграв ключову роль у глобальних кліматичних переговорах, за помітним винятком саміту в Копенгагені 2009 року. Крім того, у таких сферах, як глобальні переговори про біорізноманіття або його арктична політика, ЄС (часто успішно) представив себе як глобальний «зелений» лідер.

В основі самопроголошеного міжнародного лідерства ЄС лежить низка внутрішньополітичних ініціатив, законів та стратегій, які накопичились за останні 30 років. Своєю ініціативою щодо підписання «Європейського зеленого

курсу» голова Європейської комісії Урсула фон дер Лейен прагнула надалі спиратися на цю історичну траєкторію шляхом пришвидшення переходу ЄС до більш стійкого суспільства. За останні кілька місяців вже розпочато низку політик, таких як План дій щодо «циркулярної» економіки, Стратегія «від ферми до виделки», Стратегія щодо біорізноманіття та Закон про клімат, котрий прагне поставити ЄС за мету стати кліматично нейтральним до 2050 року.

Останнім доповненням до європейської ініціативи «Зелений договір» стало Повідомлення Комісії про кліматичні цілі ЄС на 2030 рік, яке також послужить основою для оновленого національно визначеного внеску ЄС згідно Паризької угоди. Ці оновлені цілі на 2030 рік явно мають на меті продемонструвати, що ЄС «є прикладом» у глобальних переговорах. У своєму плані Комісія пропонує підняти кліматичну ціль ЄС на 2030 рік із скорочення викидів з 40% до 55% порівняно з рівнями 1990 року. Для досягнення цієї мети Комісія планує збільшення амбіцій щодо відновлюваних джерел енергії та цілей енергоефективності та перегляд системи управління кліматом в ЄС. Подальші пропозиції щодо досягнення цілі на 2030 рік будуть представлені до червня 2021 року та включатимуть розширення Системи торгівлі викидами ЄС та посилення стандартів CO₂ для дорожніх транспортних засобів.

11 березня 2020 року Європейська Комісія ухвалила План дій щодо «циркулярної» економіки (Circular Economy Action Plan). Він є важливою складовою порядку денного стратегії Європейського «зеленого» курсу (European Green Deal). Метою даного Плану є скорочення споживання в ЄС та подвоєння повторного використання ресурсів у найближчі десятиліття, одночасно сприяючи економічному зростанню. Реалізація заходів Плану може збільшити ВВП ЄС на додаткові 0,5% до 2030 року та створити близько 700 тис. нових робочих місць [2], [3].

Ситуація в Україні.

В ЄС питанню кліматичної дипломатії приділяється значна увага, і воно обговорюється на зустрічах високого рівня. ЄС є світовим лідером як на міжнародному рівні, так і у сфері запровадження нових механізмів та інструментів в

досягненні цілей політики щодо ЗК на рівні ЄС, тому досвід ЄС є надзвичайно актуальним для України.

Важливими програмними документами у сфері кліматичної політики в Україні є «Національна стратегія управління відходами до 2030 року» та «Національний план управління відходами до 2030 року», «Стратегія державної екологічної політики України на період до 2030 року», «Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року та план її реалізації», «Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року». «Національна стратегія управління відходами», схвалена у 2017 році, є документом, який розпочинає реформу управління відходами з метою апроксимації директив ЄС у сфері управління відходами та передбачає ряд заходів, починаючи з підготовки та прийняття відповідного законодавства, введенням систем розширеної відповідальності виробника щодо певного виду відходів, розробленням технічних регламентів з питань поводження з відходами та закінчуючи розробленням регіональних планів управління відходами та будівництвом потужностей з оброблення відходів. «Національний план управління відходами до 2030 року», схвалений у 2019 році, є детальною «дорожньою картою» виконання «Національної стратегії», яка спрямована на побудову в Україні системи управління відходами на основі стандартів ЄС та економіки замкненого циклу. Даний документ містить пакет завдань щодо кожного виду відходів – від прийняття необхідної правової бази до конкретних заходів зі збирання, переробки та утилізації. Стратегія державної екологічної політики України на період до 2030 року, схвалена у 2019 році, є оновленим документом, що має на меті не лише сприяти подоланню наслідків екологічних проблем, а й усувати причини їх виникнення. Дана стратегія та система заходів, що закладена в основу її створення, успішно діє в країнах ЄС та є доктриною формування нової екологічної політики з вектором на ресурсоефективну, циклічну та низьковуглецеву економіку.

Для успішного залучення України до європейської ініціативи необхідно спільно з ЄС розробити «дорожню карту» з урахуванням пріоритетів економічного розвитку і стану економіки України. Україні необхідно визначити з

Євросоюзом джерела фінансування для успішної участі в European Green Deal. Необхідно окремо приділити увагу механізму прикордонного вуглецевого коригування (Carbon Border Adjustment), який може вплинути на експортні можливості України. Україна націлена на індивідуальний підхід під час формування «дорожньої карти» і реалізації European Green Deal. Водночас «дорожня карта» має відповідати можливостям України з реалізації угоди [4].

На відміну від ЄС, в Україні питанню вирішення проблеми зміни клімату не приділено достатньо уваги. Загальноприйнятою є думка про те, що ЗК та питання довкілля не є пріоритетом діяльності держави, оскільки в сучасний період більш важливими є питання, наприклад, обороноздатності, енергетичної безпеки, економічного розвитку тощо. Це свідчить про не достатнє усвідомлення владними інституціями та політиками важливості врахування проблеми ЗК при формуванні та реалізації державної політики у всіх сферах, а також неусвідомлення ризиків та наслідків ЗК на глобальному, регіональному та національному рівнях [1].

Список використаних джерел

1. Кліматична дипломатія в ЄС: Висновки та рекомендації для України. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/climate-diplomacy.pdf> (дата доступу 9 лютого 2020).
2. EU Climate and Environmental Diplomacy - From Institutional to Ecological Effectiveness? URL: <https://cris.unu.edu/eu-climate-and-environmental-diplomacy-institutional-ecological-effectiveness> (дата доступу 9 лютого 2020).
3. Europe's Green Diplomacy. Global climate governance is a test case for Europe. URL: <https://www.ecologic.eu/sites/files/publication/2015/mueller-kraenner-10-europes-green-diplomacy.pdf> (дата доступу 9 лютого 2020).
4. Україна шукатиме фінансування для участі в European Green Deal. URL: <https://gmk.center/ua/news/ukrainabude-shukati-finansuvannya-dlya-uchasti-v-european-green-deal/> (дата доступу 9 лютого 2020).

УДК: 3 327.7:323.022-053.6(477.52/.6)

МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Кондратенко А.,

*студентка ОС Магістр спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Відповідно до вікової класифікації, що затверджена законодавством України, станом на січень 2020 р. в Україні проживають 11, 28 млн. молодих людей віком 14-35 років, що складає близько 27% загального населення України [7]. Статистика не надто оптимістична, адже населення найбільш активного та працездатного віку може стати «вичерпним ресурсом» нашої держави. Тому забезпечення сталого розвитку України напряду залежить від збереження та примноження «молодіжного ресурсу» країни, адже за визначенням робочої групи ООН у справах молоді в Україні, молоді люди мають безмежні можливості для сприяння інноваціям, вони з ентузіазмом прокладають шлях до змін, є рушійною силою, здатною визначати пріоритети розвитку держави в майбутньому, а також стати активним учасником процесів розвитку своєї країни вже зараз [7].

Ефективність молодіжної політики неможлива без її належного нормативно-правового регулювання, стан якого до недавнього часу регулювався низкою застарілих актів: Декларацією «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» 1992 р. та Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» 1993 року тощо.

Обравши Євроінтеграційний вектор зовнішнього та внутрішнього політичного розвитку, Україна підписала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом. У 2015 р. затверджено Розпорядження «Про імплементацію Угоди про асоціацію...», в якому у главі 23 («Освіта, навчання і молодь») розділу 5 визначено спільні пріоритети політики в сфері освіти та молоді, засновані на багатогалузевому підході. Відповідно до ст. 434 «сторони погодилися тісно співпрацювати у галузі молодіжної політики та неформальної освіти для молоді, що

спрямовано на: а) сприяння інтеграції молоді в суспільство загалом, заохочуючи її активну громадянську позицію та ініціативність; б) сприяння молоді в отриманні знань, навичок та професійних умінь поза освітньою системою, зокрема шляхом волонтерства, та визнання цінності такого досвіду; с) активізацію співробітництва з третіми країнами; д) розвиток співробітництва між молодіжними організаціями в Україні, Євросоюзі та його державах-членах; е) популяризацію здорового способу життя, з особливим акцентом на молодь» [10].

Після підписання Угоди про асоціацію у рамках проекту Програми розвитку ООН в Україні «Зміцнення національної спроможності для ефективного розвитку молоді та відповіді на епідемію ВІЛ/СНІДу в Україні» було проведено аналіз щодо відповідності законодавства України про молодіжну політику в контексті рекомендацій угоди про асоціацію між Україною та ЄС й іншими відповідними політичними документами ЄС [6]. У висновках звіту було зазначено, що існують прогалини між національним законодавством і політикою та стандартами, визначеними в європейському та міжнародному праві. Ці прогалини можуть певною мірою свідчити про відсутність узгодженого підходу до розробки законодавства й політики з питань молоді, який би використовувався на рівні всієї держави [6, с. 73]. Зокрема йшлося про брак співпраці між різними органами виконавчої влади щодо роботи з молодіжними питаннями, низьку участь молоді у формуванні молодіжної політики та в політичних процесах, недостатню увагу щодо потреб молоді та популяризації здорового способу життя тощо.

Отже, виходячи з вище сказаного, орієнтиром для вдосконалення нормативно-правової бази здійснення молодіжної політики в Україні є її європейська модель, яка, на думку експертів, оптимально поєднує провідну роль держави із широким залученням інститутів громадянського суспільства.

Підписаний 18 травня 2021 р. Президентом України «Закон про основні засади молодіжної політики» [1] покликаний удосконалити процес формування та реалізації молодіжної політики шляхом включення до українського законодавства більшості положень Європейської хартії про

участь молоді у суспільному житті на місцевому та регіональному рівні, кодифікації законодавства у сфері молодіжної політики, запровадження нових форм, методів та інструментів молодіжної роботи з урахуванням кращих закордонних та національних практик. Закон імплементує в українське законодавство більшість положень Європейської хартії про участь молоді в суспільному житті на місцевому та регіональному рівні.

Україна також приєдналась до глобального процесу забезпечення сталого розвитку «Порядок денний сталого розвитку – 2030» Генеральної асамблеї ООН з вересня 2015 року [2]. З метою визначення стратегічних рамок розвитку на період до 2030 року Урядом України спільно з широким колом партнерів було проведено інклюзивний процес адаптації глобальних цілей сталого розвитку (ЦСР) до національного контексту [11], зокрема у галузі молодіжної політики: «висока якість освіти», «гідна праця та економічне зростання», «сталий розвиток міст і громад» тощо. Згідно ЦСР уряд України разом із залученням громадянського суспільства та міжнародних організацій проводить щорічні моніторингові дослідження «Молодь України» щодо потреб та становища молоді з метою покращення якості життя молодих людей та дотримання Глобальних цілей. Аналіз даного дослідження стає основою щорічної доповіді президенту України «щодо становища молоді в Україні», на базі якого приймаються державні цільові соціальні програми Міністерства молоді та спорту «Молодь України» (2016-2020, 2021-2025) [8].

Крім того, в рамках реформи децентралізації спроможні громади вже почали розробку власних соціальних програм/стратегій у напрямку «Молодь» з урахуванням особливостей розвитку, потенціалу, відкритості, фінансової спроможності громад та партнерства з міжнародними організаціями/донорами.

Таким прикладом є громада міста Маріуполь, яка провела комплекс заходів задля розуміння ефективності існуючих програм та стратегій міста 2017-2021: було проведено оцінку ефективності даних програм та стратегій за 14-ма напрямками, а також онлайн-марафон «Місто можливостей» за ініціативи Маріупольської міської ради та

за підтримки проектів USAID Democratic Governance East (DG-East) та USAID Economic Resilience Activity (ERA) для визначення основних пріоритетів розвитку міста.

Результатом даної роботи стало визначення тем екологія та молодь топ-темами розвитку Маріупольської громади до 2030 року, тож очікувано, що Маріуполь спираючись на Цільову Соціальну Програму «Молодь України» 2021-2025 буде трансформувати її з урахуванням власних проблем.

Також для моніторингу пріоритетного для громади напряму «Молодь», м. Маріуполь приєдналося до дослідницького проекту «Індекс благополуччя молоді - муніципальний індекс» в 2020 році.

Разом з тим, зважаючи на особливості імплементації цільових соціальних програм «Молодь» на місцях можна побачити, що загальною тенденцією є незначне коригування державної цільової соціальної програми «Молодь України». Наразі стає зрозумілим, що державна цільова програма «Молодь України» не відображає вузьких та специфічних потреб окремих областей України, а тим більше окремих громад. На сьогодні в умовах реформи децентралізації, частково питання специфічного трансформування програм «Молодь» у деяких громадах вже розпочато, проте вбачається потреба інформаційно-дослідницького супроводу всіх громад Донецької та Луганської областей.

У питанні молодіжної політики Україна заручилася підтримкою міжнародних донорів та партнерів, що впроваджують свою програмну діяльність у партнерстві з громадським сектором та владою різних рівнів. Така співпраця сприяє покращенню діалогу з питань молодіжної політики, посиленню комунікацій та співпраці між державними органами та міжнародними донорами на національному і регіональному рівнях через проведення спільних соціологічних досліджень та їх публічних обговорень. Моделі співпраці між владою, донорами окреслює сферу майбутніх досліджень та є підґрунтям для стратегічного планування.

Список використаних джерел

1. Володимир Зеленський підписав закон про основні засади молодіжної політики // Офіційне інтернет-

- представництво Президента України. 2021. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-pidpisav-zakon-pro-osnovni-zasadi-molodi-68517> (дата звернення 21.05.2021).
2. Глобальні цілі сталого розвитку 2015-2030// ПРООН. 2015.- URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html> (дата звернення 21.05.2021)
 3. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016-2020 роки// Верховна Рада України. -2016 URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF> (дата звернення 21.05.2021).
 4. Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні»// Верховна Рада України. 2019.- URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12#Text>(дата звернення 21.05.2021).
 5. Зміцнення національної спроможності для ефективного розвитку молоді та відповіді на епідемію ВІЛ/СНІДу в Україні// ПРООН. 2013. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/operations/projects/closed-projects/.html>.
 6. Підсумковий звіт «Аналіз прогалин законодавства України про молодіжну політику в контексті рекомендацій угоди про асоціацію між Україною та ЄС й іншими відповідними політичними документами ЄС / Виконавець: Кірстен Андерсон (Kirsten Anderson), Центр прав дитини Корам (Coram Children's Legal Centre). Червень 2015 р. 89 с. - URL: https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/gap_analysis_of_national_youth-legislation.html.
 7. Розподіл постійного населення України за статтю та віком на 1 січня 2020 року// Державна служба статистики України. 2020.- URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/prxweb2007/ukr/publ_new1/2020/roz_nas20.pdf (дата звернення 21.05.2021).
 8. Розпорядження Кабінету міністрів Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2021-2025 роки/ Верховна Рада

- України. 2020.- URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1669-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 21.05.2021).
9. Становище молоді в Україні/ Аналітичний звіт, складений Робочою групою ООН у справах молоді. Київ, 2019. 80 с. С
 10. Угода про асоціацію з ЄС.- Урядовий портал. 2014 URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu> (дата звернення 21.05.2021).
 11. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 р.» . Документ 722/2019, чинний, поточна редакція — Прийняття від 30.09.2019. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Textasociaciyu> (дата звернення 21.05.2021)
 12. Definition of youth // ООН. 2013 URL: <https://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf> (дата звернення 21.05.2021).

УДК 327(477:100):17.022.1

ІСТОРИЧНА ПЕРСПЕКТИВА ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ

Петрова С.,

*студентка II курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Міжнародний імідж країни - сукупний образ або уявлення про добробут та рівень життя громадян цієї країни, ставлення країни в особі інституту державної влади до своїх громадян та до інших країн світу, який формується в очах зовнішніх цільових категорій [2]. В сучасних міжнародних відносинах імідж країни має велике значення не тільки для обіймання провідної позиції в міждержавних об'єднаннях, але, по перше, для забезпечення національних інтересів держави, поліпшення життя її громадян, тощо. Сьогодні Україна в різних міжнародних рейтингах займає останні

позиції, і це робить її імідж непривабливим в очах міжнародної спільноти, що не може не мати впливу на політичне, економічне, та соціально-культурне життя держави.

Існує великий взаємозв'язок між історичною складовою формування іміджу країни та ролі державної політики в його розвитку. Саме тому важливим завданням державної стратегії України має стати висвітлення важливих історичних здобутків нашої нації і держави в цілому. Це має посилити вагомість сили України на міжнародній арені, адже вона буде все більше сприйматись як самобутня держава з багаторічною насиченою історією. Звідси постає актуальність даного питання, адже вагаємо, що така позиція України також усуне можливість недопущенню ізоляції нашої держави і забезпечення умов безпеки країни від зовнішнього тиску ззовні.

Метою вивчення питання є визначення особливостей формування міжнародного іміджу України в історичному розвитку, а також місце всіх цих періодів в системі геополітичного стану сучасної української держави. Досягти цієї мети допомогли методи аналізу, історичної хронології, логіки, узагальнення.

Розвиток іміджелогії, як науки, а також формування міжнародного іміджу України стали предметом наукових досліджень таких вітчизняних науковців як А. Задороджний [1], Т. Крикун [2], В.Хімей [3], К. Шамбір [4], О. Шкуратенко [5].

Основна складність державного брендінгу, на думку Філіпа Котлера, полягає в тому, що новий продукт на ринку – це *tabula rasa*, а країна завжди змушена враховувати власну історію та історію своєї взаємодії з іншими країнами, і тому ніколи не зможе змінити свій образ повністю, а може лише скоректувати його [4].

Формування іміджу України можна поділити на декілька історичних періодів, що виводили нашу державу в різні часи на міжнародну арену, а саме часи: Гетьманщини або Війська Запорізького (1649-1764); Української народної республіки (УНР) (1917–1921) рр. та Української держави (Гетьманату) Павла Скоропадського (1918 р.); Української радянської

соціалістичної республіки (УРСР) (1919 - 1991 рр.); незалежної України (від 1991 р.).

За цих періодів, які, на нашу думку, мали найбільш великий вплив на сучасний імідж України, вбачається певна негативна тенденція. На всіх етапах українська нація постає не стільки як бунтівний та сильний народ, а, скоріше, як утворення з невладною до позитивного вирішення зовнішньополітичних питань верхівкою. Військо Запорізьке проіснувало майже сторіччя, однак цей час не був спокійним. Україна навіть в ті часи була розділена між Росією та Європою, і перша з них у 1764 р. остаточно припинила існування Гетьманщини [1]. Однак особливим в історичному формуванні іміджу України є те, що за розглянутих нами періодів її незалежності, Україна завжди мала підтримку частини провідних акторів міжнародних відносин тих часів, а також їх визнання української незалежності. Цей фактор має бути важливим в державній стратегії популяризації України, тому що змальовує її як суб'єкта, а не об'єкта міжнародних відносин минулих сторіч. Окрім цього, Україна історично завжди прагнула до визнання своєї незалежності саме державами Заходу, що обумовлено її географічною близькістю до Європи, однак була значно ближчою до Росії за своїм розвитком, менталітетом, тощо.

Сьогодні Україна, яка є суб'єктом міжнародних відносин, все ще має вагомою складовою свого образу її період республіки колишнього СРСР, адже саме тоді вона дійсно мала офіційну можливість впливати на міжнародні відносини. Сучасна українська влада не намагається висвітлювати свої здобутки періоду СРСР, а визнає ці часи, як помилку, хоча вони, певним чином, стали гарним плацдармом для здобуття Україною незалежності. Україна розпочинала своє незалежне існування саме з побудови демократичного іміджу в очах міжнародної спільноти, а за результатами низки досліджень Україна до кінця 2013 року сприймалася переважно як молода демократія перехідного періоду, країна Помаранчевої революції, відомих спортсменів і красивих жінок, окремих високотехнологічних галузей економіки, а також як невлидова, маловідома держава, осередок політичної нестабільності, корупції, неефективності влади та невизначеності розвитку, поганого інвестиційного

клімату. Значно новим особливим етапом для творення іміджу України став період, що триває від початка 2014 року і до сьогодні. Низка зовнішніх чинників, пов'язаних із російською агресією та бажанням цивілізованого світу нам допомогти, як ніколи сприяли перезавантаженню позиціонування України у світі. Маючи низку варіантів дій та обравши роль «жертви», ми тривалий час одержували різноманітну підтримку. Але це не може тривати до нескінченності. Саме позиціонування історичної близькості України з країнами Європи та їх важливого міжнародного співробітництва в поєднанні з вдалою державною політикою владні перетворити Україну на країну Європи.

Таким чином, державний брендинг України значною мірою явище хаотичне і ускладнене політичною нестабільністю та не визначеністю пріоритетів розвитку країни, як на сучасному етапі незалежності, так і в історичній перспективі. Історичний портрет України зображає її як державу поневолену та залежну від іноземного впливу. Однак, особливим в історичному формуванні іміджу України є те, що за розглянутих нами періодів її незалежності, Україна завжди мала підтримку частини провідних акторів міжнародних відносин тих часів, а також їх визнання української незалежності. Цей фактор має бути важливим в державній стратегії популяризації України, тому що змальовує її як суб'єкта, а не об'єкта міжнародних відносин минулих сторіч.

Список використаних джерел

1. Задорожний А. В. Міжнародно-правовий статус Гетьманщини після смерті Б. Хмельницького: від полівасалітетної державності до втрати статусу державного утворення. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2013 № 6-1 том 2. С. 221-226. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 17.05.21).
2. Крикун Т. Є. Теоретичні основи формування міжнародного іміджу країни в системі державного управління // Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «Управління». 2014. № 2. С. 218 – 230.

- URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 17.05.21).
3. Хімей В. УРСР у міжнародних відносинах періоду блокового протистояння. Сіверянський літопис. 2012. № 5-6. С. 184 - 190 URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 17.05.21).
 4. Шамбір К. Технології державного брендінгу у формуванні міжнародного іміджу України // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. С. 150-151. № 95(2). URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 04.12.20).
 5. Шкуратенко О. В. Доктрини зовнішньополітичної діяльності Центральної Ради УНР // Українська Центральна Рада - світоч національного державотворення : історико-правові уроки та сучасні реалії : матеріали круглого столу [м. Тернопіль, 10-11 берез. 2017 р.]. - Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2017. - С. 304-307. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/> (дата звернення: 17.05.21).

УДК 327(477):061.1НАТО

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА НАТО У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

*Розумовська Ю.,
студентка ОС Магістр спеціальності «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Останні декілька років ми чуємо про впровадження гендерної рівності в секторі безпеки та оборони України. З 2014 року в нашій країні триває збройна агресія з боку Російської Федерації. Саме тоді гостро постало питання перебування жінки в армії. Адже на початку конфлікту на сході України жінка в збройних силах не мала жодних гарантій від держави, не мала доступу до так званих «бойових посад» та можливості кар'єрного зростання. Актуальність даного дослідження полягає в тому, що провідні держави світу, враховуючи питання гендерної рівності у реформуванні

сектору безпеки та оборони, активно впроваджують зміни. Це пов'язано з базовими принципами демократії, особистою свободою, правами людини, верховенством права, а також є складовою здійснення демократичного контролю над збройними силами. З початком збройної агресії Російської Федерації наша країна почала впроваджувати досвід передових країн. Вступ до Північноатлантичного альянсу є стратегічною метою нашої країни, тому питання демократичних цінностей, серед яких рівність прав жінок та чоловіків, виходить на перший план. Через це державна політика спрямована на досягнення та забезпечення рівних прав та можливостей для обох статей, формування гендерної культури в суспільстві, захисту від дискримінації за ознакою статі [5].

В арміях країн Альянсу активно впроваджується положення резолюції ООН «Жінки, мир, безпека». Для Північноатлантичного Альянсу впровадження гендерної рівності є пріоритетом до 2030 року. НАТО надає всебічну підтримку щодо забезпечення проведення реформ в секторі безпеки та оборони в Україні, зокрема практичну допомогу для забезпечення гендерної рівності наших військовослужбовців. У 2018 році Збройні Сили України та Міністерство оборони України ухвалили план дій щодо виконання Резолюції 1325, у якому гендерні питання введені по всій вертикалі структури органів військового управління збройних сил України – від вищих штабів до нижчих, а також у систему комплектування та військової освіти. Інтеграція гендерних питань у Збройні Сили України – це необхідність для професійного розвитку жінок в армії. Підтвердженням цього є позитивний досвід впровадження гендерних питань у процес реформування збройних сил України. Цілі партнерства Україна-НАТО G 0013 «Гендерні питання» у Збройних Силах України – набуття ними спроможностей відповідно до стандартів НАТО, подальше виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, Мир, Безпека», законодавча база забезпечення гендерної рівності, а також моніторинг стану гендерно-чутливих проблем в українській армії [2].

Нормативно-правова база, що існувала до збройної агресії з боку Російської Федерації стосовно нашої країни, не

відповідала вимогам гендерної рівності згідно норм НАТО. За останні сім років ставлення та статус жінки-військовослужбовця змінився, починають враховуватись її потреби та інтереси. Популяризація служби жінки в збройних силах призвела до збільшення кількості жінок у армії, наразі в Україні проходить військову службу понад 31 000 жінок. У червні 2016 року Міністерством оборони України був виданий наказ, що розширив перелік посад, які можуть обіймати жінки-військовослужбовці. Ці посади закріплені в «Тимчасовому переліку штатних посад рядового, сержантського і старшинського складу з урахуванням тих, на які дозволяється призначати військовослужбовців-жінок, та відповідних їм військових звань і тарифних розрядів посад» [4]. До цього, вони могли обіймати лише посади медичних працівників, психологів, діловодів, кухарів та фінансистів, тобто суто «жіночих». В цей документ восени 2020 року були внесені зміни та розширений перелік посад, які можуть обіймати жінки до них додалися посади, які визначають боєздатність збройних сил, зокрема командири взводів, загонів, рот, батареї, заступників командирів батальйонів тощо.

Наступним етапом впровадження гендерної рівності в збройних силах стало видання наказу Міністерством оборони України від 23 січня 2017 року «Про затвердження змін до Переліку військово-облікових спеціальностей осіб офіцерського складу, Переліку військових посад осіб офіцерського складу, які можуть бути заміщені військовослужбовцями-жінками, Переліку військово-облікових спеціальностей, за якими може бути присвоєно первинне військове звання молодшого лейтенанта запасу» [3]. Таким чином, цей документ надав можливість військовослужбовцям-жінкам займати військові посади офіцерського складу, за винятком посад, що пов'язані з використанням вибухових речовин, водолазними роботами.

Після прийняття змін до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях» у 2018 році жінки-військовослужбовці отримали можливість кар'єрного

зростання та захисту від дискримінації на основі статі. Відповідно до цього закону жінки виконують військовий обов'язок на рівних засадах із чоловіками, за винятком випадків, передбачених законодавством з питань охорони материнства та дитинства, а також заборони дискримінації за ознакою статі, що включає прийняття в добровільному порядку (за контрактом) та призов на військову службу, проходження військової служби, проходження служби у військовому резерві, виконання військового обов'язку в запасі та дотримання правил військового обліку[3]. Таким чином, було врегульовано питання не тільки рівних можливостей чоловіків та жінок, але й відповідальності за власні дії або бездіяльність.

Хоча ще залишаються певні види посад, які для жінок недоступні: посади офіцерського складу, які пов'язані з використанням вибухових речовин та водолазними роботами. Жінок не мають права призначати на посади на підводних човнах і надводних кораблях, в управліннях бригад надводних кораблів, крім спеціальностей морально-психологічного та медичного забезпечення, вони не можуть обіймати посади протипожежної охорони, робота на яких пов'язана з безпосереднім гасінням пожеж. І це є ознаками гендерної нерівності, якої немає в збройних силах НАТО. Наприклад, в арміях США, Франції та Великобританії жінки мають право проходити військову службу на будь-яких посадах [1].

Сектор безпеки і оборони України має ще багато проблем у впровадженні гендерної рівності, які потребують вирішення, проте вже сьогодні ми можемо говорити про існування реального прогресу у цьому напрямку. Північноатлантичний Альянс, частиною якого прагне стати Україна – це світогляд і демократичні цінності, засновані на верховенстві права та правах людини. Тому, представленість жінок у секторі, який традиційно вважався виключно «чоловічою справою», є важливою запорукою розвитку України та збалансованості у прийнятті державних рішень.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації з інтеграції гендерних підходів в систему підготовки фахівців для сектору безпеки і

- оборони України. URL:
https://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/2_viddiluvvr/01_metodichni_rekomendaciyi_z_integraciyi_gendernih_pidhodiv_v_sistemu_pidgotovki_fahivciv_dlya_sektoru_bezpeki_i_oboroni_ukrayini.pdf
2. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). URL:
<https://www.osce.org/files/f/documents/4/8/479044.pdf>
 3. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях: Закон України від 06.09.2018 р. № 2523-VIII. Голос України. 2018. 17 жовтня. № 195.
 4. Про затвердження переліків військово-облікових спеціальностей і штатних посад рядового, сержантського і старшинського складу і тарифних переліків посад вищезазначених військовослужбовців. Наказ Міністерства оборони України від 07.09.2020 р. № 317. Офіційний вісник України. 2020. 20 жовтня № 79. С. 219.
 5. Українська призма: Зовнішня політика 2019. Аналітичне дослідження // ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма». Фонд ім. Ф. Еберта. Київ, 2020. 390 с.

ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: ПОГЛЯД ІЗ СЬОГОДЕННЯ

УДК 327.56

ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ В ПЕРІОД ПЕРШОГО БАЛКАНСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Кіфоришина Т.,

*студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Балканські війни були великою і значною подією в світовій історії. Багато вчених-істориків вважають, що саме накопичення невирішених конфліктів і незгод були однією з причин Першої світової війни. Європейські країни просто не бачили іншого виходу для вирішення міжусобиць, що й стало причиною складних дипломатичних відносин 1912-1913 років. Отже, метою статті є аналіз спроби вирішення конфліктів на прикладі Першої Балканської війни.

Протягом всієї Першої балканської війни (8 жовтня. 1912 р - 30 травень 1913 г.) [4] Османська імперія не мала особливих успіхів, вона скоріш оборонялася і відбивалася від ворога, ніж повноцінно воювала. Так після невдач на Чаталджинській лінії і Едірні, османи стали боятися, що противник скоро дійде й до Стамбула. Туреччина, щоб не допустити цього, вжила заходів і стала вести переговори про перемир'я. "Балкани - порохова бочка Європи", саме на це твердження спиралися європейські країни і негайно схвалили пропозицію Туреччини про перемир'я і почали переговори.

21 листопада 1912 року було підписано Чаталджинське перемир'я. [1] Його умови абсолютно не задовольняли бажання Туреччини. Так наприклад, сили Балканського союзу поповнювалися провізією і всім необхідним по Чорному морю, де знаходився турецький флот, в той час як в турецькі міста, які знаходилися під облогою, провізія б не приходила. А 30 листопада 1912 року, в Лондоні повинні були

початися мирні переговори і до цього часу всіх умов потрібно було дотримуватись. [4]

Греції цей договір був зовсім не вигідний і вона була єдиною країною, яка не підписала його. Причина була в тому, що Греція бачила загрозу в турецькому флоті. Якби вона зняла блокаду з турецьких портових міст Егейського моря, то османська армія змогла б перевести свої війська в Македонію.

Умови договору і для Османської імперії вигідними не були і Осман Нізамі-паша заявив про намір продовжити військові дії. Дипломатичній програмі країн Європи по примиренню з Туреччиною ще завадив і державний переворот в Османській імперії, 1913 року.

21 січня 1913, військові дії продовжилися. Новою дипломатичною сутичкою став конфлікт між Чорногорією, Балканським союзом і Османської портою. Перша ще з 1912 року хотіла захопити місто Шкодер, в 1913 їй вдалось його окупувати. Союзники були незадоволені таким результатом подій, особливо Австро-Угорщина, яка висунула ультиматум Чорногорії, щоб та здала місто в руки міжнародного контингенту або війська союзу втрутяться в конфлікт. Європейські держави підтримали Австро-Угорщину, розуміючи, що в іншому випадку ситуація обернеться загальноєвропейською війною. У Чорногорії не було можливості чинити опір і Шкодер був здан. 30 травня 1913 року Туреччина и Чорногорія підписали мирний договір. [3]

Ослаблена Османська імперія сама звернулася до Європейських держав з вимогою про підписання мирного договору. Так, 30 травня 1913 року, між Балканським союзом і Османською імперією, був підписаний Лондонський мирний договір, який завершив першу Балканську війну. Але знов незадовільні умови договору призвели до нового конфлікту. У червні 1913 року почалася Друга Балканська війна.

Країни не могли прийти до спільної згоди, у кожної були свої територіальні претензії і ніхто не йшов на поступки. Величезні втрати і військові дії здавалося ніколи не припиняться. Саме невирішеність конфлікту і нездатність країн прийти до спільної, дипломатичної угоди підготувала ґрунт для Першої світової війни, жахливого світового конфлікту.

Список використаних джерел

1. Балканская война. 1912-1913 гг. Москва: Издание Товарищества издательского дела и книжной торговли Н.И. Пастухова, 1914. Глава «Война Болгарии с Турцией».
2. Могилевич А.А., Айрапетян М.Э. На путях к мировой войне 1914—1918. — Ленинград: 1940. С. 29 - 90.
3. Троцкий Л. Перед историческим рубежом. Балканы и Балканская война (1926). Москва: Государственное издательство «Ленинград». С. 112-115. URL: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/31560-t-6-balkany-i-balkanskaya-voyna-1926#mode/inspect/page/9/zoom/4> (дата звернення: 03.05.2021).
4. Balkan Wars. URL : <https://www.britannica.com/topic/Balkan-Wars> (дата звернення: 03.05.2021).

УДК 327 (043)

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ОТТО ФОН БІСМАРКА

Маноїлова Л.,

*студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Прусска політична історія в середині ХІХ ст. без Отто фон Бісмарка не є можливою. Свою діяльність він почав як посол Пруссії в Росії, він підтримував контакти з місцевими дипломатами, що вплинуло на його розуміння Росії та її позицію на міжнародній арені. З 1862 по 1871 рік політик займав посаду прем'єр-міністра. На цій посаді він досяг найбільшого успіху у своєму житті - об'єднання німецької землі в національну державу на чолі з Пруссією. Він говорив: «Великі питання часу будуть вирішуватися не промовами та резолюціями більшості - це була груба помилка 1848 і 1849 років, - але залізом і кров'ю»[1].

У вересні 1862 р. зовнішньополітичне становище Пруссії було в цілому несприятливим. На початку 50-х років Австрія намагалася використати Пруссію як «молодшого партнера» «Центральної Європи», яка була створена під егідою Австрії,

але Пруссія скористалася міжнародною напруженістю, щоб протистояти цій спробі. З часу політичного розриву між Росією та Австрією після Кримської війни, у Пруссії було багато простору для маневру. Це в основному відображається у торговій угоді між Пруссією та Францією, яка була укладена під час тривалих переговорів у 1862 році, це означало, що Пруссія, приєдналася до існуючої угоди з моменту підписання Кобденського договору західноєвропейській вільній торговій зоні. Зона вільної торгівлі.

У грудні 1862 року відбувся обмін гострими репліками між Бісмарком і австрійським посланником в Берліні, графом Каролі. Пруський прем'єр-міністр з незвичною відвертістю виступив в загрозливому тоні: його мета, завоювання Північної Німеччини Пруссією, повинна бути досягнута «так чи інакше», з Австрією або всупереч їй. Але: «мирне» рішення цілком можливо на основі переходу Північної Німеччини в пруську сферу впливу і укладення австро-пруського альянсу. При цьому політична орієнтація Габсбурзької монархії в будь-якому випадку повинна зміститися від Німеччини в напрямку Південно-Східної Європи. У разі незгоди Австрії Пруссія вийде з Німецького союзу

Негативний результат зондування позиції Наполеона III щодо нейтралітету Франції на випадок австро-пруської війни змусив Бісмарка відмовитись від методу вирішення політичних проблем військовими засобами та застосувати наявні важелі, де ще у 1860 році була для нього найбільш вигідними.

Бісмарк 22 січня 1863 року використав німецький націоналізм проти Австрії як останній козир. Цього дня у Франкфуртському бундестазі Австрія зазнала невдачі через план реформування союзу, який зосереджений лише на підтримці Габсбургів. В цей час Пруссія висловилася за створення німецького Національного парламенту, який обирався таємним голосуванням на основі рівних прав голосу.

22 січня 1863 року у Польщі спалахнуло повстання проти панування Росії. Німецьке питання на деякий час залишилося не вирішеним, через зацікавленість Бісмарка у цьому повстанні. Воно дало Бісмарку шанс відновити зв'язки

з Росією та протистояти тенденції, що склалася в Петербурзі з часів Кримської війни, партнерству з Пруссією віддати перевагу союзу з Францією. Була укладена Альвенслебенська конвенція. Це був перший великий політичний успіх, оскільки Наполеон III був змушений зробити заяву, що не схвалює поляків, а отже, не схвалює російської політики.

Окрім того, діяльність Бісмарка під час кризи має значення у двох аспектах: його погляди на європейські «концерти» та польське питання. Коли ситуація в Польщі погіршилася, і російська армія, здавалося, готувалася відступити на схід, Бісмарк публічно заявив, що в цьому випадку прусська армія буде наступати і утворювати особистий пруссько-польський союз. На застереження британського посланника в Берліні, що «Європа не терпітиме такої загарбницької політики», Бісмарк відповів питанням: «Хто це - Європа?»[1], і тоді посланник пояснив: «Європа означає багато великих націй». В принципі, прем'єр-міністр Пруссії визнає, що "великі держави", тобто великі держави, є носієм "великої європейської політики", і тому вважає, що Європа є єдністю різноманітності. Це перегукується з думками Бісмарка щодо поляків та польських національних питань. Він вважає, що відновлення Польщі (на прохання повсталих, з 1772 р. До глави 1) переріже "найважливіше сухожилля Пруссії", оскільки в цьому випадку бо в цьому випадку польськими стали б Позен, Західна Пруссія з Данцигом і частково Східна Пруссія (Ерmland).

7 лютого 1863 року голова уряду дав прусського посланнику в Лондоні наступне розпорядження: «Створення незалежної польської держави між Силезією і Східною Пруссією за умови наполегливих домагань на Позен і на гирлі Вісли створило б постійну загрозу Пруссії, а також нейтралізувало б частину прусської армії, рівну найбільшому військовому контингенту, який в змозі була б виставити нова Польща. Задовольнити за наш рахунок претензії, висунуті цим новим сусідом, ми не змогли б ніколи. Потім вони, крім Позена і Данцига, пред'явили б претензії на Силезію і Східну Пруссію, і на картах, що відбивають мрії польських заколотників, Померанія аж до Одери називалася б польської провінцією »[2]. У відповідь на меморандум Австрії від 22 вересня 1863 року щодо реформи Союзу він заявив, що така

заслуговує своєї назви лише в тому випадку, якщо передбачається формування парламенту, обраного безпосередньо народом.

У листопаді 1863 р король Данії Крістіан IX прийняв Конституцію., згідно з якою герцогство Шлезвіг назавжди мало бути закріплене за Данією. Це дало Бісмарку шанс перемістити конфлікт навколо рішення німецького питання на периферію і навіть, ігноруючи Німецький союз, почати спільні політичні та військові акції з Австрією - з посиленням міжнародні гарантії. Уряди Австрії та Пруссії сприйняли прийняття як порушення з боку Данії домовленостей, досягнутих між Пруссією та Данією 1852 року. Для Отто фон Бісмарка настали дуже не прості часи, йому довелося подолати опозицію в парламенті, яка не хотіла надавати фінансування війни. Ліберальний Британський уряд прихильно ставився до Данії, і зовсім не довіряв Бісмарку. На міжнародному рівні – як і в 1848 р., залишалося сподіватися на інтервенцію з боку як мінімум Великобританії, а як максимум Росії і, можливо, Франції, в разі військового вторгнення Пруссії та Австрії в Ютландію і на острови Данії. Однак в результаті регіонально обмеженою кабінетної війни, яка закінчилася відділенням обох Ельбських герцогств від Данії і Віденським світом від 30 жовтня 1864 року, було скоєно щось «реальне», чого не вдалося досягти національного руху в 1848 році. Результати війни були задовільними: до Пруссії були приєднані Шлезвіг, Гольштейн і Лауенбург.

Тимчасовий характер врегулювання питань Шлезвіга та Гольштейна на користь двох великих німецьких держав, у наступні місяці конфлікт то загострювався, то послаблювався і вже незабаром спалахнув. Ініціатива як в тому, так і в іншому напрямку виходила щоразу від Бісмарка; дії Австрії носили лише характер відповіді. У серпні 1865 р. Австрія та Пруссія досягли компромісу, який, здавалося, був на довгий час: було підписано "Гаштейнську конвенцію", згідно з якою обидві сторони повинні скористатися правом управління герцогствами: Пруссії в Шлезвіг, а Австрії в Гольштейні.

Однак, у лютому 1866 року Бісмарк прийняв рішення про початок війни у найближчий час. Політичну підготовку до війни Бісмарк вів за трьома напрямками: союз з італійським

королівством з метою змусити Австрію битися на два фронти; контакт з Наполеоном III з тим, щоб заручитися гарантією нейтралітету Франції на максимально довгий термін; 8 квітня 1866 року був заключений прусько-італійський союз (термін його дії був три місяці) Бісмарк розпочав дипломатичний та політичний наступ на Австрію.

Одночасно Бісмарк, рухаючись по шляху націонал-революційного рішення, поглибив встановлені ще в 1862 році контакти з угорськими емігрантами, що групувалися навколо Коссута і Клапки. Були встановлені зв'язки і з чехами в Богемії, і з румунами, і з сербами, які повинні були мобілізувати підданих Габсбургів з числа південних слов'ян. Усі ці заходи, а також домовленість з Італією про просування армії в напрямку Відня і через Адріатику в Угорщину повинні були сприяти якнайшвидшому прийняттю рішення, яке уявлялося Бісмарку безумовно необхідним. Позиція Наполеона протягом довгого часу допускала різночитання, а тепер же він явно схилився на бік Австрії.

14 червня 1866 року було прийнято остаточне рішення про початок війни проти Австрії, і того ж дня він оголосив Німецький союз «недійсним». Єдиний бій, який відбувся при Кеніггреце 3 липня 1866 року був вирішуючим у цій війні. Вже 26 липня 1866 року Нікольсбургський договір про перемир'я. Договір зберіг статус Австрії як великої держави і відкрив Пруссії шлях до відбудови Німеччини без Австрії. У лютому 1867 р. Керівники військових та дипломатичних місій Баварії, Бадена, Вюртемберга та Гессен-Дармштадта провели зустріч у Штутгарті, на якій офіційно оголосили про своє членство в Північнонімецькому союзі. Прем'єр-міністр був впевнений в перемозі над Францією. Щодо союзу Франції та Італії – вважав його нестабільним, проте Бісмарк дуже ризикував.

У вересні 1868 р. рішеннями національного плебісциту в Іспанії королева Ізабелла II втратила престол. У червні 1870 р. вона офіційно зріклася королівського титулу, виїхала до Франції, де і померла у 1904 р. Навесні 1869 р. генерали ради міністрів Іспанії зробили свій вибір щодо майбутнього правителя, зупинившись на кандидатурі Леопольда фон Гогенцоллерн-Зігмарінгена, представника католицької південнонімецької гілки пруського королівського роду.

Проте батько князя Леопольда – Карл-Антон – голова гілки Гогенцоллерн-Зігмарінгенів не підтримував кампанію свого сина, бо вважав, що поява Гогенцоллерна в Іспанії викличе європейський гнів. Але це саме те, що було потрібно Бісмарку. Конфлікт з Францією може призвести до війни, і найголовніше до повного національного об'єднання. Але князь Леопольд не хотів піддаватися ризику.

13 липня 1870 року посол Франції Бенедикт передав королю Вільгельму в Бад-Емсі вимогу гарантувати те, що монарх «назавжди» відмовиться від кандидатури принца. Король відправив до Бісмарка детальну депешу, яка містила розгорнуту інформацію про розмову на набережній курорту Бад-Емс. Однак союзний канцлер скоротив її до такої міри, що склалося враження абсолютно свідомого виклику Пруссії, кинутого французьким урядом. У свою чергу, «відповідь» Франції південнонімецькому уряду - оголошення війни, що послідувало 19 липня 1870 року, - для урядів южногерманських держав був прецедент, передбачений умовами оборонного союзу. Незважаючи на військовий успіх пруської та південнонімецької армій і подальшу капітуляцію однієї з двох французьких армій 2 вересня 1870 р., капітуляцію однієї з двох французьких армій, принесла такий бажаний сценарій а ля Кеніггрец (коли результат війни вирішився в єдиній великій битві) не повторилася. Після того, як Бісмарк відкинув «нічий» мир на основі територіальної цілісності Франції та визнання об'єднання всієї Німеччини (крім Австрії) під егідою Пруссії, 4 вересня була проголошена Французька Республіка, а війна продовжувала посилюватися. Він заявив в циркулярних депешах від 13 і 16 вересня 1870 року: «Утруднюючи наступ для Франції, чия ініціатива завжди приводила до виникнення нестабільності в Європі, ми діємо одночасно і в європейських інтересах, тобто в інтересах миру ». Вже через декілька місяців після закінчення війни, в серпні 1871 Бісмарк заявив повіреному в справах Франції в Берліні: «Якщо розраховувати на тривалий мир, то ми зробили помилку, забравши їх (Ельзас і Лотарингію) у Вас; оскільки ці провінції представляють для нас незручність ... Польща, а позаду неї Франція ». Однак загальна оцінка Бісмарком цієї «помилки», з його точки зору неминучої в інтересах стабілізації

положення імперії в Центральній Європі, не змінилася. Внаслідок цього широта зовнішньополітичного маневру Німецької імперії з самого початку була обмежена в значно більшому ступені, ніж для Пруссії в період з 1862 по 1871 рік.[1]

Список використаних джерел

1. Бисмарк О. Мысли и воспоминания. Тт. 1-3, М., 1940-41 (дата звернення 17.05.2021).
2. Нарочницкая Л.И. Россия и войны Пруссии в 60-х годах XIX в. за объединение Германии. М., 1960.(дата звернення 17.05.2021).
3. Ерусалимский А.С. Бисмарк. Дипломатия и милитаризм. М., 1968.(дата звернення 17.05.2021).

УДК 327 (043)

ПРИЧИНИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ПРОГОЛОШЕННЯ ДОКТРИНИ МОНРО. СУТНІСТЬ ТА ВИТОКИ ПРИНЦИПІВ ДОКТРИНИ

Скоба В.,

*студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
супільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Доктрина Монро це один з основоположних документів американської державної політики, який сприяв формуванню американської стратегічної культури в її сучасному стані. Після її появи Сполучені Штати Америки стали державою іншого формату, яка сильно відрізнялася від імперій Старого Світу.

Цей документ відображає національний історичний досвід Сполучених Штатів Америки та має витоки з діяльності політичних попередників Джеймса Монро. Доктрина також сприяла появі багатьох стратегічних документів (теорія зумовленої долі, Доктрина Трумена, політика «доброго сусіда », Доктрина Буша та «поправка Рузвельта »), які були її продовженням.[2, с.52]

2 грудня 1823 року п'ятий президент США, Джеймс Монро, направив щорічне послання до Конгресу, яке в першу чергу включало внутрішньополітичні та економічні аспекти. Однак особливістю сьомого послання президента було включення в його текст як найважливішої складової декількох зовнішньополітичних проблем. Згідно з ними, Монро проголосив основні принципи ведення зовнішньої політики Сполучених Штатів Америки, (які зараз ми знаємо як «Доктрина Монро»). І хоча ця доктрина не мала статусу офіційного документу, вона визначила стратегію зовнішньополітичного курсу США на багато поколінь вперед [7].

Зміст та тлумачення цієї промови буде поступово розвиватися та зазнавати змін. На час її проголошення, характер доктрини можна визначити як оборонний. Бо витоки доктрини Монро є наслідком спроб кількох європейських держав відновити свій вплив в Америці на початку 1820-х років, що загрожувало безпеці США. [6]

Отже, серед оборонних причин проголошення доктрини слід зазначити наступні:

- На початку ХІХ ст. багато країн Латинської Америки проголосили свою незалежність від Іспанії та Португалії. Уряд США першим визнав нові держави. Однак існувало побоювання, що Європа зробить майбутні спроби відновити колоніальні режими в регіоні.

- У Північній Америці в 1821 році Російський цар заявив про суверенітет над територією, що тягнеться приблизно від сучасної Аляски до Орегона, і заборонив туди іноземне судноплавство.

- В Центральній і Південній Америці уряд США побоювалося відродження іспанської колонії.

Після проголошення імператором Олександром указу 1821 року загострились американсько-російські відносини, а з боку Американського уряду було висловлено протест. Частина виданої заяви з цього приводу, держсекретаря Адамса російському посланнику барону Тейл від 23 липня 1823 року, майже повністю відповідає уривку з доктрини Монро. Це, в свою чергу, демонструє внесок Джона Адамса у проголошення доктрини. Також указ Олександра І певним

чином прискорив процес формулювання у вигляді доктрини давно існуючих в американській політиці поглядів на взаємини з європейськими державами. [4, с. 121]

У 1823 році міністр закордонних справ Великобританії, Джордж Каннінг, запропонував американцям, виступити зі спільною американсько-британською заявою, задля утримання інших держав від втручання в Центральну і Південну Америку. Через те, що британці мали налагоджені торгові зв'язки з Латинською Америкою, які б змінились у разі поверненні Іспанії своїх колоніальних володінь в Новому Світі.

Спочатку, Монро підтримував ідею спільної американо-британської резолюції проти майбутньої колонізації Латинської Америки. Однак Джон Квінсі Адамс стверджував, що об'єднання сил з британцями може обмежити майбутні можливості США для експансії. Також амбіції Британії цілком могли бути імперіалістичними. Отже, Джон Адамс переконав Монро зробити односторонню заяву про політику США, яка б встановила незалежний курс для країни та визначили її роль як захисника Західної півкулі.

Монро і його держсекретар спиралися на фундамент американських дипломатичних ідеалів, таких як відсторонення від європейських справ і захист нейтральних прав, які вперше були виражені у прощальному зверненні Джорджа Вашингтона в 1796 році та заяві Джеймса Медіса, щодо доводів на користь ведення війни з Великобританією у 1812 році. Отже, принципи доктрини 1823 року склались історично та значно раніше її проголошення.

Всі країни Латинської Америки були слабкими і потребували союзників, вони бачили в доктрині підтримку своїх інтересів. Однак, доктрину Монро доречно розглядати не тільки в якості оборонної, вона також враховувала інтереси США. Незважаючи на її антиколонізаційний принцип, який захищав Латинську Америку від Європи, згодом вона почала використовуватись як виправдання експансіоністських ідей Сполучених Штатів Америки. [8]

«No - Transfer Theory» (ідея «непереходу») забороняла перехід колоніальних володінь європейських держав в Америці з одних рук в інші. Однак, було виключення в тому випадку, коли вони переходили до США. [4, с. 121]

Багато науковців висувають теорію щодо природнього прагнення США до експансії та розширення свого впливу. Економічні причини того часу ще більше загострили цю необхідність. Англо-американська війна 1812-1814 років та антианглійське торгове ембарго, дало потужний імпульс розвитку капіталізму в США і тісно з ним пов'язаного плантаційному способу виробництва в сільському господарстві.

Бавовняна промисловість, що досягла широкого виробництва на той час, певною мірою зіграла роль локомотива розвитку американського капіталізму, потягнувши за собою інші. Однак, вона також вимагала багато людських та земельних ресурсів, що ї загострювало прагнення до розширення територій США.[5, с.118]

Отже, вищезначені причини змушували уряд США проголосити принципи, які б вберегли Американський континент від зовнішнього втручання та дали виправдання експансійним намірам США. Згідно з промовою Монро, Старий Світ (Європа) і Новий Світ (США) мають принципово різні системи та сфери впливу. Оголошувався взаємний нейтралітет та невтручання. Спочатку це призвело до політики ізоляціонізму, а потім виправдовувало розширення території Сполучених Штатів Америки.[3]

Феномен територіальної експансії стає важливим внутрішньополітичним чинником розвитку Сполучених Штатів. Особливий менталітет колишніх емігрантів американців та думка про право на територіальну експансію знайшла ідеологічне підтвердження, і поступово опановувала умами американських політиків. Отже, поява доктрини Монро - логічне втілення експансіоністської ідеології і політики територіальної експансії.

Список використаних джерел

1. Болховитинов Н. Доктрина Монро. М. : ИМО, 1959. 337 с.
2. Михалёв Ю. А. Звоцик Е. В. Значение Доктрины Монро в формировании американской стратегической культуры. *Вестник МГЛУ. Общественные науки*. Выпуск 1. 2018. С 52—59.
3. Крейтор фон. Н. Столетие нового мира: плюрализм против универсализма. URL:

- http://www.patriotica.ru/enemy/kreitor_nmp.html (дата
звернення 25.04.2021)
4. Шихов В. А. Доктрина монро: содержание и формирование принципов. *Международный научно-исследовательский журнал*. Выпуск 12. 2017. С 120—123
 5. Шихов В.А. Доктрина Монро: внутренние условия и предпосылки для ее создания. *Международный научно-исследовательский журнал*. Выпуск 11. 2017. С 117—120
 6. Monroe Doctrine declared. URL: <https://www.history.com/this-day-in-history/monroe-doctrine-declared#:~:text=During%20his%20annual%20address%20to%20hemisphere%20but%20also%20asserted%20U.S> (дата
звернення 25.04.2021)
 7. Monroe Doctrine. URL: <https://www.history.com/topics/westward-expansion/monroe-doctrine> (дата звернення 25.04.2021)
 8. What is the Monroe Doctrine? (Fourth Conference on the Cause and Cure of War) - January 18, 1929. URL: <https://awpc.cattcenter.iastate.edu/2018/10/15/what-is-the-monroe-doctrine-fourth-conference-on-the-cause-and-cure-of-war/> (дата звернення 25.04.2021)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ ДЕРЖАВ СВІТУ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

УДК 323(477):329

ПОЛІТИЧНІ СУБКУЛЬТУРИ ЯК ПІДСИСТЕМИ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

*Барикін О.,
студент ІV курсу спеціальності “Політологія”
Маріупольського державного університету*

Останні президентські і парламентські вибори в Україні вкотре актуалізували проблему політико-культурної неоднорідності нашого суспільства. Певна проблема цієї неоднорідності політичної культури залежить від «складників» нашого суспільства, адже українське суспільство, як кожне суспільство, складається з багатьох соціальних груп, які мають свої ідеї, цілі, певні відносини з державою. У цієї системі явища політичної культури можна виділити її різноманітних носіїв – політичні субкультури. Взагалі поняття «субкультури» – це безліч підгруп, які мають різні культурні цінності і традиції. Систему норм і цінностей, що відрізняє групу від більшості суспільства, під нею розуміють:

- 1) трансформовану професійним мисленням систему цінностей традиційної культури;
- 2) особливу форму організації людей, що визначає стиль життя і мислення її носіїв, що відрізняється своїми звичаями, нормами, інтересами;
- 3) сукупність деяких негативних інтерпретованих норм та цінностей традиційної культури.

Політична субкультура включає в себе щось спільне, що характерно для політичної культури суспільства в цілому, але і те специфічне, що відрізняє дану субкультуру. У той же час політична культура суспільства не є сукупністю політичних субкультур. Вона вбирає в себе найбільш стійкі, типові ознаки, які переважають в даному суспільстві [2].

Поняття «політичні субкультури» було введено дослідниками, які в цілому перебували під впливом роботи Алмонда і Верби. Адже саме останні виробили уявлення про політичну культуру, яка існує в масштабі всього суспільства (національної культури). Про субкультури можна говорити в тому випадку, коли політичні установки і цінності однієї з груп суспільства помітно відрізняються від національної політичної культури. Це поняття, отже, не можна застосовувати до тих країн, в яких соціальні відмінності настільки глибокі, що загальні характеристики національної культури не піддаються вичленюванню і опису (наприклад, Північна Ірландія, Нігерія). Такі суспільства іноді називають культурно-плюралістичними.

Політична субкультура як явище вивчається в межах концепції політичної культури. А тому для неї справедлива загальновизнана у західній та вітчизняній політичній науці теза про те, що правильне розуміння політичної культури можливе лише за умови розгляду її як частини більш широкої загальної культури.

Неоднорідність політичної культури, наявність в її змісті кількох субкультур, безперечно, явище не унікальне. Будь-який сучасний соціум – це складна система взаємовідносин різних соціальних груп, які є носіями певних політичних інтересів та мають способи і можливості їх вираження. А така різноманітність і є основою для формування політичних субкультур. Але слід наголосити на тому, що учасники групи мають бути поєднані специфічним спільним досвідом відтворення політичного життя (системою цінностей і норм) для того, щоб сформувати певну підкультуру. Таким чином, одним з найвідоміших та історично першим фактором формування субкультур є соціальна диференціація. Ця неоднорідність певною мірою характерна для будь-якої країни незалежно від її єдності на інших основах.

Щодо до підходам до типології політичних субкультур то можна виділити класичний поділ політичних субкультур, який був запропонований Г.Алмондом, це поділ політичних субкультур на **вертикальні** - субкультури «мас» і «еліт» і **горизонтальні** - релігійні, регіональні, етнічні. Вичленення горизонтальних політичних субкультур може здійснюватися за різними підставами: соціально-економічним, класовим,

національно-етнічних, релігійних, демографічних та інших [6].

Регіональні субкультури обумовлені такими відмінностями між окремими регіонами країни, як клімат, наявність певних ресурсів і т.п. Це, в свою чергу, породжує економічні відмінності, що впливають на спосіб життя людей, загальний рівень культури, а, отже, і на їх політико-культурний рівень.

Соціоекономічні субкультури обумовлені існуванням в суспільстві різних груп (соціальних верств, класів), що мають різний економічний статус, а, отже, і відмінності в способі життя, в інтересах, що грають особливо важливу політичну роль. Наприклад: буржуазна, пролетарська, селянська.

Етнолінгвістичні субкультури пов'язані з мовними, етнічними особливостями відповідних соціальних груп. На політичну культуру цих груп визначальний вплив мають такі фактори, як етнічна самосвідомість і національний характер. Політичні цінності, переваги та установки, як правило, вторинні по відношенню до етнічних факторів. Відрізняються дуже великим ступенем конфліктності, яка приходить внаслідок відчуття себе окремою народністю.

Релігійні субкультури виникають в тому випадку, коли релігія є основним усепроникаючим елементом загальної культури певної групи людей. Ісламський фундаменталізм, наприклад, це не стільки релігійна, скільки політична ідеологія [4].

Деякі особливості властиві політичній **субкультури жінок**. У літературі зазначається, зокрема таке поширене явище, що характеризує цю субкультуру в країнах Заходу, як схильність до підтримки партій і організацій консервативного спрямування, що зумовлюється низкою чинників, як-то: вузькість соціальних контактів жінок, менша в порівнянні з чоловіками залученість в громадські рухи.

Вікові субкультури відображають різні системи політичних цінностей у представників різних поколінь. Дані субкультури існують в основному в транзитивних суспільствах. Старші покоління, політична культура яких склалася в умовах віджилої політичної реальності, мають політичні погляди, відмінні від системи політичних

установок молоді. Однак вікові відмінності роблять відносно менший вплив на політичну культуру людей в стабільних системах.

Значною специфікою відрізняється **молодіжна субкультура**. К. Манхейм писав, що основна функція молоді полягає в тому, що вона свого роду резерв, який виступає на передньому плані, для пристосування до швидко мінливих або якісно нових обставин [4].

Англійський соціолог М. Брейк виділяє такі субкультурні типи молоді, як "нормальна" молодь, делінквентна молодь, культурні бунтарі, політично активна молодь. Як і М. Брейк, ми виходимо з того, що "нормальна" молодь теж має свої особливості і складає специфічну субкультуру [6].

Також ще існує поділ політичної культури по критерію - ступінь узгодженості у взаємодії політичних субкультур в тій або іншій країні. На цій підставі можна виділити два типи політичної культури: інтегровану (однорідну) і фрагментарну(різнорідну).

Інтегрована політична культура характеризується: тенденцією до єдності в уявленнях громадян щодо функціонування і можливостей політичної системи країни; низьким рівнем конфліктності і політичного насильства, маленька кількість політичних субкультур, перевагами громадських процедур у розв'язанні конфліктів; лояльністю стосовно існуючого політичного режиму. Тут особливо помітний вплив економічних чинників. Політична стабільність підтримується високим рівнем матеріального добробуту, розвинутою системою соціального захисту населення, численним середнім класом, що виступає соціальною основою політичної стабільності.

Прикладом такого типу політичної культури може служити Великобританія. Основними цінностями громадян цієї країни є: уявлення про уряд як такий, що діє на загальне благо, добробут і стабільність, широка участь громадян у політичному процесі, представництво органів влади, традиції. Великого значення для громадян Великобританії мають уявлення про свою країну як про імперію, світову державу, соціальну державу. Англійці пишаються тим, що їхня країна має високий ступінь економічного розвитку, високий прибуток на душу населення, практично повну

письменність. Далеко не останню роль у досягненні такого рівня розвитку суспільства зіграла національна політична культура. Цей приклад чітко показує характер взаємовпливу економічних і політико-культурних чинників.

Фрагментарна політична культура характеризується відсутністю згоди громадян щодо політичного устрою суспільства, розбіжностями в питаннях розуміння влади, соціальною роз'єднаністю, великим різноманіттям політичних субкультур, відсутністю довіри між окремими групами, лояльності до державних структур. Цьому типу політичної культури властиві такі риси, як високий ступінь конфліктності, застосування насильства, відсутність загально визнаних ефективних процедур улагодження конфліктів, нестабільність урядів. Як приклад такого типу політичної культури можна привести політичну культуру Італії. На її фрагментарність вплинули два основних чинники: сепаратизм католицької церкви в довоєнний і повоєнний час, разюча відмінність регіональних політичних субкультур північних і південних областей.

Політичні субкультури в Україні, як правильно зазначив С. Макеєв, “є продуктом історичного розвитку, поселенської, освітньої та вікової структур населення, що укоренилися у звичках, способі життя, сприймання та пояснення індивідами дійсності, їхнього соціального й економічного становища”. Серед вітчизняних соціологів також є думка про існування політичної географії України, яку конституціювали вибори 1994 р., коли на посаду президента вперше обрано Л. Кучму. Це означає, що “..історико-культурні, економічні, поселенські відмінності набрали політичної форми й понижені до ролі засобів політичної боротьби за домінування, а їх акцентуація стає одним із правил політичної гри”. Соціальні дослідники зазначають про існування регіональних відмінностей політичної культури не лише по осі схід – захід. Наприклад, Н. Погоріла висунула гіпотезу про існування “горизонтального” (захід – схід) та “вертикального” (північ – південь) культурального поділу України. Дослідниця, аналізуючи політичну культуру як комбінацію політичної компетенції, довіри політикам та політичній активності, зазначила про відсутність лінійного зв'язку цих елементів політичної культури з віссю захід – схід [5].

Крім того, на її погляд, протистояння політичних культур на зразок громадянська–відчужена є характерним скоріше для центру і півдня. З урахуванням геополітичного параметра політичної культури політологи вказують на два “геополітичні вектори” в політичному просторі України: південно-західний – вектор впливу на культурні й релігійні процеси; південно-східний – вектор впливу на економічні рішення; південний (включно з АР Крим) – вектор впливу на сепаратистські й автономні тенденції в українській політиці. Відповідно, В. Полторак виокремив у сучасному українському суспільстві три політичні субкультури – російську, українську та західну, відмінності між якими пояснюють насамперед різним рівнем соціально-економічної активності та ставленням до національних інтересів. Наведений далеко неповний перелік досліджень регіональних відмінностей політичної культури слугує підтвердженням сегментації політико-культурного простору України. Наявні регіональні спільноти вирізняються особливою регіональною свідомістю, в основі якої – регіональна ідентифікація, регіональні інтереси і цінності, спільний історичний та політичний досвід, етноконфесійні особливості, наявність регіональних “агентів” формування політичної культури.

Поділ політичних субкультур України за регіональним принципом:

- Центр (Вінницька, Житомирська, Кіровоградська, Київська (разом з Києвом), Полтавська, Сумська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська);
- Захід (Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька);
- Схід (Харківська, Донецька, Луганська);
- Південь (Дніпропетровська, Запорізька, Миколаївська, Одеська, Херсонська, АР Крим).

Таким чином, якщо підсумовувати результати аналізу виокремлення політичних субкультур за регіональним чинником, можна прийти к тому, що в Україні існує велика проблема індивідуальності кожного регіону передусім у політичному плані, кожний регіон має власний процент активності, власний процент ототожнювання держави з демократизмом, внаслідок цього існує неможливість збавлення аспекту фрагментарності у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Бебик В. М. Політична культура сучасної молоді / М. Ф. Головатий, В. А. Ребкало. – К. : Вид-во „А. Л. Д.”, 1996. 112 с. (дата звернення 13.04.2021).
2. Головаха Е. Политическая культура населения Украины. К.: 1993. С. 3. URL: <https://www.jour.fnisc.ru/index.php/socjour/article/view/356/329> (дата звернення 13.04.2021).
3. Makeev S., Malish L. Уявлення громадян України про соціальну нерівність: глобальна перспектива / С. Makeev, Л. Малиш // Українське суспільство 1992-2012. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг / за ред. В. Ворони, М. Шульги. Київ.: Інститут соціології НАН України, 2012. С. 204-210. URL: <http://i-soc.com.ua/ua/institute/makeev-sergij-oleksijovich> (дата звернення: 06.04.2021).
4. Манхейм Карл. Соціологія культури. Санкт-Петербург : 2000. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/man_skult/ (дата Звернення: 05.04.2021).
5. Погоріла Н. Б. Регіональні поділи в Україні: на прикладі політичної культури / Н. Б. Погоріла // Політична культура: теорія, проблеми, перспективи. Київ, 2004. С. 63–81. URL: <http://pvntsh.nung.edu.ua/index.php/idea/article/download/570/558/>(дата звернення: 17.04.2021).
6. Brake M. Comparative Youth Culture. The Sociology of Youth Culture and Youth Subculture in America, Britain and Canada. London: Routledge & Kegan Paul, 1985. URL:<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/002087288703000112> (дата звернення: 05.02.2021).
7. Comparative Politics. A Developmental Approach By Almond G., Powell G. Boston : Little, Brown, 1966. 368 p. URL: <https://www.questia.com/library/3138624/comparative-politics-a-developmental-approach> (дата звернення 13.04.2021).
8. Rosenbaum W. Political Culture. N.Y.: Praeger, 1975. P. 151. URL: https://books.google.com.ua/books/about/Political_culture.html?id=MxUoAQAAMAAJ&redir_esc=y (дата звернення 13.04.2021).

УДК 321.64+316.442

РЕАЛІЗАЦІЯ ТРАНЗИТНОЇ МОДЕЛІ «ЗВОРОТНОГО РОЗВИТКУ» В ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇНАХ

Васильєв Є.,

*студент ІV курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*

Особливістю сучасного світового процесу є демократизація моделей владного функціонування. Поштовхом «третьої хвилі» демократизації стало падіння комуністичного режиму. Проте демократичний транзит у пострадянських державах мав свої особливості та не завершився формуванням консолідованих демократій у всіх країнах посткомуністичного простору.

Аналізуючи процес трансформації у пострадянських державах слід розуміти їх особливість, що полягає у відході від початкової парадигми транзитології, яка стартовим етапом трансформації ставить авторитарну систему.

Так. О. Романюк запропонував декілька моделей демократичного переходу у посткомуністичних країнах на підставі аналізу емпіричних даних, що відображені у дослідженнях «Freedom House».

Таким чином дослідник визначає: модель прямого переходу; модель двофазового переходу; модель «зворотного розвитку».

Суть транзитної моделі «зворотного розвитку» полягає в тому, що внаслідок певних обставин суспільство повертається до попереднього – тоталітарного, стану. В цьому випадку процес трансформації переривається і суспільство не досягає нової якості, залишаючись на стадії авторитаризму, або ж маючи тенденцію повернення до тоталітаризму.

Таку модель, на думку О.Романюка, становлять Білорусь і Туркменістан, у яких з кожним роком погіршуються показники демократизації суспільно-політичних процесів. Їх системи мають більше ознак тоталітаризму, ніж авторитаризму. В них функціонує державна (адміністративно-командна) економіка, де 75% ВВП виробляє державний сектор. Майже не існує поля громадянського суспільства. Панує урядова монополія на ЗМІ.

Проте білоруський і туркменський режими відрізняються один від одного [6]. Насамперед у Туркменістані режим набув майже класичних ознак тоталітаризму. Існує єдина політична партія (Демократична партія Туркменістану), очолювана президентом С. Ніязовим, а після 2006 року Г. Бердимухамедовим, що став президентом держави з 2007 року [3].

Що стосується періоду президентства С. Ніязова то політична система мала усі ознаки тоталітаризму. Було знищено опозицію, усю владу сконцентровано в руках глави держави, бо він був не лише президентом республіки та головою партії, але й главою кабінету міністрів, головою Народної Ради – вищого представницького органу, верховним головнокомандувачем у званні генерала армії, головою ради оборони і національної безпеки, начальником цивільної оборони країни. Кандидатури депутатів усіх структур національного представництва, що формально обираються громадянами, попередньо узгоджуються з президентом [1].

Слід зазначити, що після смерті С.Ніязова та виборів нового президента Г. Бердимухамедова у Туркменістані відбувся зсув політичної системи у бік авторитаризму. Відбулося розвінчання культу Туркменбаші, повернення до 10-річної шкільної освіти, скасована заборона діяльності опери та цирку.

Також у 2010 році президент ініціював створення ще однієї партії у республіці, зокрема Г. Бердимухамедов зазначив: «Поява в Туркменістані Селянської партії, яка роз'яснювала б суть аграрної державної політики, забезпечувала б ідеологічне обґрунтування реформ, що проводяться в сільському господарстві, була б своєчасною» [5]. На думку президента, головна вимога, яку повинні виконувати нові політичні партії, полягає в дотриманні Конституції країни і активній участі в загальнонаціональному русі Галкиниш (рух, що об'єднує суспільно-політичні рухи країни, очолювані Демократичною партією Туркменістану).

Таким чином усі потенційні партії Туркменістану мають бути провладними, що є ознакою авторитарного політичного режиму [5]. 26 вересня 2008 р. у Туркменістані була

проведена конституційна реформа, відповідно до якої кількісний склад депутатів парламенту збільшено до 125. Крім того, була ліквідована Народна Рада. Конституція у редакції 2008 р. не визначала Туркменістан як однопартійну державу [3].

Парламентські вибори 2008-2009 рр. були першими виборами з часу здобуття країною незалежності, в яких брали участь і інші партії, окрім пропрезидентської Демократичної партії Туркменістану. У лютому 2012 р. Г. Бердимухамедов був переобраний на посаду президента. Як зазначає І. Осадчук, особливостями формування та функціонування правлячої еліти в контексті в Туркменістані є: закритість і величезна дистанційованість (економічна, політична) правлячої еліти від населення; сімейно-клановий характер правлячої еліти (трайбалізм у країні виражається у домінуванні представників племені текінців у складі правлячої еліти); еліта функціонує в рамках суворої ієрархії, де пріоритетними є особиста відданість президенту та спільність походження; основна боротьба в середовищі еліти йде за право поширити свій вплив на главу держави та інші елітні угруповання, а вже за допомогою цього – на державний і суспільний розвиток; порядок і механізми врегулювання відносин всередині правлячої еліти визначаються президентом країни та його найближчим оточенням. Режим який сформувався в Туркменістані за часів правління чинного президента І.Осадчук називає – «патронажним презенталізмом» [3].

Слід зазначити що за останні роки у Туркменістані не відбулося реформ, які б засвідчували можливість транзиту від авторитаризму до демократії, що ще раз надає підставу стверджувати, що Туркменістан є прикладом моделі «зворотного розвитку».

У Білорусі режим не має деяких ознак, які у класичній теорії тоталітаризму вважаються іманентними. Не існує інституту правлячої партії, але, як вважає В. Якушик, «влада однієї легальної партії не є обов'язковою ознакою тоталітаризму» [2, с. 40]. Не існує також оформленої офіційної ідеології. Проте немає поля громадянського суспільства, а держава має усепроникаючий, корпоративний та поліцейський характер. Під час виборів і референдумів

контроль та управління голосуванням здійснюють керівники підприємств і установ. «Громадські» організації представляють інтереси держави у сферах діяльності цих організацій.

Білорусь має усі ознаки поліційної держави у, якій чисельність внутрішніх військ перевищує в рази збройні сили держави. Крім того зберігає своє функціональне призначення з захисту режиму КДБ. Опозиційні партії діють на легальній основі, проте переслідуються їх члени, а лідери піддаються репресіям.

Отже, за своєю сутністю політичний режим Білорусі доцільно, користуючись терміном, який свого часу запропонував В. Полохало, визначити як неототалітарний.

Ще одним яскравим прикладом моделі «зворотного розвитку» є Російська федерація, в якій чітко продемонстрована тенденція до згортання демократії та встановлення авторитарного режиму, станом на сьогоднішній день. Авторитаризм у РФ сформувався в період президентства В. Путіна.

Зокрема в Росії на законодавчому рівні реформувались органи центральної і регіональної влади, де очільниками федеральних округів стали особи наближені до президента. Суб'єкти федерації здійснюють процедуру попереднього узгодження кандидатів у федеральний парламент із центральною владою [4].

Реформувалася і судова система держави. Для новопризначених федеральних суддів вводились обмеження в термінах їх перебування на даній посаді. Право затвердження суддів упродовж усього їх життя було вилучено із судової колегії і стало прерогативою Президента. Всі ці зміни значно посилили виконавчу владу у законодавчій і судовій системі [7].

Оточення В. Путіна ініціювало прийняття закону про місцеве самоуправління. Одним із важливих пунктів даного закону стала можливість запроваджувати в містах посаду сіті-менеджера, який є управлінцем у сфері місцевого самоврядування.

Таким чином, відповідно до Закону «Про місцеве самоврядування» сіті-менеджер стає фактичним керівником місцевого самоврядування, а мер обирається із складу думи і

стає її головою. Таким чином завдано удару по головному принципу самоврядування – виборність його органів і керівних осіб територіальною громадою [7].

У державі законодавчим способом ліквідований механізм оголошення імпічменту Президента шляхом референдуму та можливість ініціювання відставки губернаторів. Закон про протидію екстремізму правоохоронні органи отримали необмежені можливості контролю діяльності громадських організацій. Також законодавством обмежене право громадян на мирні збори, мітинги та інші акції протестів, контролюються інформаційні потоки в мережі та обмежена діяльність іноземних фондів, які фінансують діяльність громадських організацій

В РФ. На думка В. Панасюка основою успіху авторитарного президентства є політична культура суспільства. Адже «Російське суспільство ніколи не знало демократії. Євразійська модель управління в умовах плюралістичного за етноконфесійним складом населення була вимогою часу. Імперіалістичні прагнення субелітних угруповань зміцнювали інституційну модель абсолютної монархії. Війна вимагала економічних ресурсів з регіонів для розширення і утримання державних володінь. Тому керівництво країною здійснювалося шляхом жорсткої централізації влади» [4].

Таким чином, політична трансформація Росії стає яскравим прикладом моделі «зворотного розвитку». Причина криється також в бажанні правлячої еліти зберегти своє положення. Тому демократизація сприймається ними як загроза їх владі. Адже в умовах політичного транзиту виникають дієві інститути рекрутування нових лідерів, а вибори стають основним механізмом ротації політичної еліти. Основою легітимності авторитарного режиму в Росії є низька політико-правова культура населення, пасивність та патримоніальне сприйняття влади з притаманним прагненням мас її сакралізувати.

Отже, демократизація – це складний, нелінійний та довготривалий процес трансформації політичної системи та суспільства.

Трансформаційні перетворення мають подвійний, а подекуди й потрійний характер – поряд із розбудовою демократії потрібно розбудовувати державу та створити політичну націю. Однак, беручи до уваги особливості посткомуністичних трансформаційних перетворень, варто зазначити, що ці суспільства різняться між собою. Це зумовлено, насамперед, часом перебування та характером тоталітарного політичного режиму в цих країнах.

Список використаних джерел

1. Даймонд Л. Три парадокси демократії / Л. Даймонд // Демократія : антологія / упор. О. Проценко. К.: Смолоскип, 2005. С. 92-104.
2. Колодко Гжегож В. Політекономія майбутнього / Гжегож В. Колодко // Економічна теорія. 2015. № 3. С. 30-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecte_2015_3_4 (дата звернення: 15.05.2021).
3. Пантелейчук І. Європейські тенденції формування іміджу органів державної влади: досвід для України / І. Пантелейчук, Л. Гаєвська // Актуальні проблеми державного управління. 2014. Вип. 4. С. 134-138. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo_2014_4_35 (дата звернення: 15.05.2021).
4. Растоу Д. А. Переходы к демократии: попытка динамической модели // Полис. 1995. № 5. С. 5–15.
5. Пшеворский А. Демократия и рынок: Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке / А. Пшеворський; пер. с англ., под ред. В. Бажанова. М.: РОССПЭН, 1999. 320 с.
6. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів / Джованні Сарторі. К.: АртЕк, 2001. 224 с.
7. Хайек Ф. История и политика / Ф. Хайек // Капитализм и историки : [сб. ст.] : [пер. с англ.] / Фридрих Хайек ; Фонд либерал. программ «Свободный мир». [Челябинск]: Социум, 2012. С. 7–34.

УДК 323 (043)

АНАЛІЗ ІДЕОЛОГІЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ПРЕДСТАВЛЕНИХ У ВРУ ІХ СКЛИКАННЯ

*Дмитренко Д.,
студентка ІV курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*

Актуальні завдання націє- і державотворення вимагають формулювання загальнонаціональної ідеології, яка є основним базисом політичного курсу країни. Систематизація наявних політичних переконань, конструювання нових пріоритетів та становлення орієнтирів – усе це є підґрунтям для забезпечення політичної стабільності та суспільної єдності. Відповідно, розташування політичних сил та їхня частка в політичній системі визначають конфігурацію партійної системи держави.

Суспільство розвивається якщо має ідеологічний стрижень, зрозумілий кожному його громадянину. Ідеологія в умовах стабільної соціальної системи є основою суспільної інтеграції та консенсусу, а в умовах суспільства, що трансформується – однією з визначальних детермінант характеру транзиту. Тож якщо в стабільних демократичних суспільствах вплив ідеології на суспільну свідомість слабшає, то в державах, які переживають процес модернізації або вибору напряму подальшого розвитку, ці засоби духовної мобілізації відіграють більш значну роль. Подібна ситуація властива і сучасній Україні також.

Наразі, до складу Верховної Ради України входить 5 партій: «Слуга народу», «Опозиційна платформа – За життя», ВО «Батьківщина», «Європейська солідарність» та «Голос». Жодна з них, за винятком «Батьківщини», чітко не заявляла про власну ідеологічну ідентифікацію. Можна сформулювати гіпотези про їхню ідеологічну приналежність на основі даних із офіційних сайтів партій.

Основним лейтмотивом партійної програми «Слуги народу» є те, що «Україна потребує кардинальних змін» [4], відповідно ми можемо припустити, що партія тяжіє до лівої

сторони спектру, адже типовим є те, що «праві» намагаються зберегти статус-кво, а «ліві» ж прагнуть до змін.

У програмі партії «Опозиційна платформа – За життя» в преамбулі міститься теза, що «ця програма є Чесним суспільним договором між партією «Опозиційна платформа – За життя» та українським народом» [3]. Твердження про суспільний договір викликає асоціації з основними засадами класичного лібералізму, а відповідно можна стверджувати про приналежність партії саме до «лівих». Програма починається із речення: «Опозиційна платформа – За життя» припинить політику дискримінації, ксенофобії та радикалізму», [3] що є типовою «лівою» заявою. Відповідно, партія за попередніми результатами тяжіє до «лівих».

ВО «Батьківщина» є єдиною політичною силою серед вищезазначених, що напряду заявляє про свою ідеологію. У їхньому статуті є інформація про те, що «Партія, будучи асоційованим членом Європейської народної партії (ЄНП) як союзу центристських та християнсько-демократичних партій континенту, цілком і повністю поділяє світоглядні засади, задекларовані в основних програмних документах ЄНП» [6]. Отже, можна говорити про приналежність «Батьківщини» до центристів або радше правоцентристів.

До правої частини ідеологічного спектру можна віднести і «Європейську солідарність», адже своїми основними цінностями, що лежать в основі їхньої діяльності, вона проголошує гідність, патріотизм, відповідальність, народовладдя, справедливість. Своєю основною місією партія проголошує побудову країни, «яка базується на цінностях та принципах, які зберегли нас у битвах за незалежність України, тримають нас у нинішній боротьбі та відкривають нам шлях у європейське майбутнє» [2]. А захист національного способу життя та підтримка традицій є характерними саме до правих політичних сил.

Цікавою є ідеологічна позиція «Голосу». У преамбулі політичної програми вказано, що потрібно «перестати ділитися на лівих і правих, на націоналістів та лібералів, а об'єднатися навколо людини та її непорушної гідності» [1]. Фактично, вони заперечують приналежність до будь-якої з ідеологічних течій.

Отже, можна висунути припущення про ідеологічну приналежність парламентських партій ВРУ ІХ скликання.

В українському суспільстві існує запит на ліву політику в економічній сфері, як таку, що гарантує соціальну захищеність громадян і соціальну справедливість. Збільшення соціальної нерівності в суспільстві як наслідок відходу від радянського минулого та транзиту до вільного ринку та демократії, зумовлює тяжіння економічних партійних пріоритетів до «лівої» частини спектру горизонтальної (матеріальної) осі.

Ми можемо спостерігати тенденцію до консенсусу в межах економічної сфери. Ідеологічна поміркованість, характерна українським політичним партіям, проявляється у необхідності ефективного поєднання засад вільного ринку та держави загального добробуту: поряд із рухом до вільного ринку ними визнається необхідність участі держави в економічних процесах заради реалізації принципу «рівності шансів» та забезпечення гідного рівня життя для усіх громадян.

Ідеологічний компроміс здебільшого формується навколо питань власності, ролі держави в економічному житті, принципів економічного розподілу та надання соціальних благ та послуг. Про це може свідчити і те, що в більшості проаналізованих передвиборних програмах містяться тези про необхідність гарантування пакету медичних послуг, що забезпечуватимуться державою чи підвищення мінімальної заробітної плати, поряд із заявами про необхідність впровадження податку на виведений капітал та розвитком приватної сфери.

Така поміркованість поглядів спостерігається винятково у традиційних (матеріальних) питаннях. Натомість, ціннісні розходження між лівими і правими помітні в межах культурної, постматеріальної сфери.

За постматеріальними ознаками ми бачимо превалювання «правих» цінностей: патріотизм, декомунізація, лобювання традиційної сім'ї, наголос на значній ролі церкви та курс на посилення армії. Це є цілком закономірним і пояснюється тим, що пріоритетом на сьогодні є питання формування національної ідентичності,

припинення війни на Сході України, захист державних кордонів та національного суверенітету.

Саме «праві» як опозиція до пануючої комуністичної ідеології СРСР були і є прихильниками ліберально-демократичних перетворень у суспільно-політичній та економічній сферах, а отже і курсу на приєднання до ЄС та більш активної співпраці саме із західними країнами. Відповідно цим і зумовлений потяг до «правої» ідеології за постматеріальною шкалою.

Фактично процес формування чітких ідеологічних позицій політичних партій та усвідомлення класичних ідеологічних схем в українській політиці характеризується передусім наявністю незавершених економічних реформ, як наслідку транзиту до вільного ринку та кризою політичних цінностей та культури загалом, як наслідок транзиту до демократії, що ускладнює процес аналізу ідеологічної ідентичності українських політичних партій.

Під час встановлення та аналізу стрижневих та додаткових характеристик необхідним є чітке визначення ступеню їхньої лівизни та правизни, тобто їх ранжування від тих, що найбільшою мірою зумовлюють приналежність до «правих» чи «лівих», до найслабших за рівнем ідеологічного забарвлення. Ідеологія здебільшого працює через смисли та інтерпретації, та є складним комунікативним явищем та містить у собі і соціальний контекст, який варто враховувати під час аналізу.

Передвиборна програма «Слуги народу» не містить сильних стрижневих позицій, які б дозволили чітко віднести партію до «лівих» чи «правих». У програмі є як ліві твердження (соціальна ринкова економіка та демонополізація), так і праві (формулювання національної ідеї та впровадження економічно ефективної державної політики). Це відповідає заявам представників партії про баланс між лібералізмом та соціалізмом. Програма наповнена ідеологічно нейтральними тезами: «проведемо національний економічний аудит країни із залученням вітчизняних і міжнародних компаній», «проведемо всеукраїнський перепис населення та аудит системи соціального забезпечення» [4]. Партія надає перевагу так званій «новій політиці» у якій домінують саме

постматеріальні фактори, комбінуючи при цьому як постматеріальні ліві, так і постматеріальні праві погляди у своїй діяльності. Подібна тенденція спостерігається і під час публічних заяв партійних діячів і безпосередньо в діяльності партії.

Найбільш доцільно буде віднести «Слугу народу» до партій із слабкою ідеологічною артикуляцією, що наразі не має чітко вираженої ідеологічної орієнтації. Важливим є їхній меседж про необхідність змін та відмежування від попереднього режиму та «старої політики»: формування стратегії державного розвитку відбувається через означення так званого іншого та максимального дистанціювання від нього, хоча наразі лише декларативного. Це хоч і не є повноцінною ідеологією, проте може лежати в її основі.

«Опозиційна платформа – За життя» є єдиною партією серед проаналізованих, ідеологічну приналежність до «лівих» якої вдалось чітко визначити на основі контент-аналізу. Їхня діяльність у межах реальної політики це лише підтверджує. Обрана нею стратегія опозиційності дозволяє окреслити власну позицію через протиставлення «свій-чужий» або «я-вони». Таким чином, партія не має потреби означувати «ким вона є» за своєю ідеологічною приналежністю, достатньо означити хіба те, «ким вона не є» та який вектор державного розвитку є неприйнятним. Свою опозиційність «Опозиційна платформа – За життя» підкріплює тезами, характерними соціальній державі, на противагу загальному курсу на вільний ринок та вибірковості у соціальній політиці [3]. Помітним є потяг партії до егалітарності у формуванні власної ідеології та тяга до широкого розуміння свободи, що є характерним саме для «лівих» політичних партій. Паттерни загальної рівності та свободи прослідковуються і серед додаткових показників, які корелюють із стрижневими характеристиками та лише підтверджують приналежність партії до «лівих».

ВО «Батьківщина» заявляє про свою приналежність до «центру» та християнсько-демократичної ідеології. Попри те, у програмі містяться відверто ліві твердження: встановлення і підвищення мінімального прожиткового мінімуму та заробітної плати, державна підтримка малих та середніх підприємств, «відновлення справедливості» [5] та

розширення сфери соціальних послуг. Проте це радше комунікативно-функціональний прийом для збільшення рівня електоральної підтримки серед населення, аніж реальна стратегія до дій, тобто така конструкція, що належать зовнішньому світові та зорієнтована на соціальну дію, а не така, що відображає зовнішній світ, а разом і з тим є критерієм на основі якого можна зробити висновок про ідеологічну приналежність партії. Увага акцентується на матеріальних характеристиках. «Батьківщина» дуже часто стає в опозицію до уряду і з нею також працює принцип позиціонування себе через протиставлення «іншому». Це партія, що існує тривалий час і була представлена у всіх скликання ВРУ із 2002 р., її програма змінювалась від виборів до виборів. Основою для формування та формулювання принципів партії є радше прагматичний, аніж ідеологічний фактор. Незважаючи на це, очевидним є приналежність партії до центристів, або радше до лівоцентристів.

У програмі партії «Європейська солідарність» ми знаходимо апеляцію до таких ціннісних конструктів як «патріотизм», «гідність», «відповідальність» свідчить про її приналежність саме до «правих». Також присутні такі ідеологеми як «солідарність» та «справедливість», проте вживаються вони із прив'язкою саме до нації та громадян України, відповідно це теж є доказом «правизни» партії.

Потяг партії до «правих» на ідеологічній шкалі підкріплюється як стрижневими категоріями: «принцип економічної свободи», «відповідальна держава», «традиційні цінності», «національна безпека», так і додатковими характеристиками: «цивілізаційний вибір на користь європейської інтеграції», «повага до власних історичних витоків», «соціальні ліфти для найбільш професійних, відповідальних та патріотичних громадян» [2]. Увага зосереджена швидше на соціокультурному аспекті, а отже можна стверджувати про превалювання постматеріальних цінностей у їхній системі поглядів та політичній діяльності, а назва партії у цьому аспекті говорить сама за себе: орієнтація на Європейський союз в межах українського транзиту до демократії є характерною рисою саме «правих» політичних

сил. Все це дає можливість стверджувати про «праву» ідеологічну ідентифікацію «Європейської солідарності».

Партія «Голос» декларує власну неприналежність до правих чи лівих. Проведений контент-аналіз підтвердив центристську позицію в межах матеріальної шкали. Проте позиція «центру» в економічних питаннях радше пояснюється відсутністю акцентування уваги на цих економічних питаннях, адже тезу «економіка має жити, а не імітувати життя» складно ідентифікувати з будь-якою ідеологією. Чітко сформульованих стрижневих позицій в програмі партії знайдено не було. Натомість, партія робить акцент на постматеріальній складовій політики, зосереджується на принципах «нової політики» та культурному аспекті. Прослідковується апеляція до «морального авторитету», «поліпшення добробуту кожного українця», що дозволяє говорити про потяг до «правих». Таким чином, можна стверджувати про приналежність «Голосу» до правоцентристів.

Отже, згідно з аналізом ідеологічної ідентичності політичних партій представлених у ВРУ ІХ скликання наразі в межах українського політичного процесу більшість партій є прихильниками поміркованих позицій, тобто ліво- та правоцентристами.

Це є наслідком того, що політичні партії спрямовані на створення інтегративної ідеології, яка б допомогла їм охопити якомога ширше коло електорату. Проте така поміркованість є характерним лише в межах економічного життя, з позицій традиційних матеріальних критеріїв. Натомість, в соціокультурній сфері ідеологічна поляризація прослідковується більш чітко. Існує загальна тенденція до акцентування правих і правоцентристських партій на постматеріальних цінностях, ліві та лівоцентристи ж більше уваги приділяють економічній сфері.

На сучасному етапі ми спостерігаємо відсутність чіткої інтегративної ідеології, яка б визначала основоположні принципи, довгострокові цілі та перспективи. Попри це, в межах української політичної системи досить сильними є

окремі ідеї. Чітко окресленим, наприклад, є націоналістичний дискурс. А отже, є всі підстави стверджувати, що національна ідея як ідеологічний конструкт наповнюється реальним змістом і, ймовірно, в поєднанні із консенсусом в межах економічної сфери з часом набуде ознак загальнонаціональної доктрини.

Список використаних джерел

1. Передвиборна програма партії «Голос» [Електронний ресурс] // Центральна виборча комісія. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp400pt001f01=919.html>.
2. Передвиборна програма партії «Європейська солідарність» [Електронний ресурс] // Центральна виборча комісія. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp400pt001f01=919.html>.
3. Передвиборна програма партії «Опозиційна платформа — За життя» [Електронний ресурс] // Центральна виборча комісія. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp400pt001f01=919.html>.
4. Передвиборна програма партії «Слуга народу» [Електронний ресурс] // Центральна виборча комісія. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp400pt001f01=919.html>.
5. Передвиборна програма партії ВО «Батьківщина» [Електронний ресурс] // Центральна виборча комісія. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp400pt001f01=919.html>.
6. Статут політичної партії ВО «Батьківщина» [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://ba.org.ua/statut/>.

УДК 329.63(44)

МАРІН ЛЕ ПЕН – МАЙБУТНІЙ ПРЕЗИДЕНТ ФРАНЦІЇ?

Караман К.,

*здобувач третього рівня вищої освіти спеціальності
052 Політологія Маріупольського державного
університету*

Франція сьогодні є країною, політика якої у багатьох аспектах визначає геополітичну ситуацію не тільки в Європі, але й у світі в цілому. Вона нарівні з Німеччиною визначає вектори розвитку Євросоюзу. Для України відносини з Францією є пріоритетними, їх характер багато в чому буде визначатись тим, хто очолить Францію у квітні 2022 року, коли відбудуться чергові президентські вибори. Для України результати цих виборів мають особливе значення.

Одним з головних кандидатів на пост президента є Марін Ле Пен, яка визнає належність Криму Росії, виступає проти режиму санкцій ЄС по відношенню до Росії. Все це актуалізує необхідність дослідження участі М. Ле Пен в гонці за президентське крісло, її програмних установок, особливостей виборчих технологій, що нею використовуються.

Політичний портрет М. Ле Пен та діяльність її партії вже протягом багатьох років знаходяться в центрі уваги дослідників як Франції, так і інших країн. Серед українського наукового здобутку особливий інтерес представляють роботи Є. Артёмової, О. Тарнавського. Значний вклад в дослідження феномену Марін Ле Пен та її партії внесли західні автори: І. Альдуйс, Ф. Байдерс, Д. Доусет, Е. Сент-Мартін. Серед дослідників країн СНД необхідно виділити Н. Васильєву, Н. Жидкова, І. Нарочницького, Т. Тимофєєву.

Чергова виборча компанія розгортається в умовах наростання в країні кризових явищ. Економіка країни знаходиться у глибокій рецесії: за 2020 рік ВВП впав на 8,3%, державний борг виріс до 118% ВВП [7]. До того ж Франція займає 4 місце за кількістю хворих на Covid-19, їх близько 5,5 млн осіб, станом на травень 2021 року 105 тис. осіб померло, вакцинація досі проходить у занадто низькому темпі [5].

Проблема мігрантів та процес ісламізації країни досягли критичного рівня, що змушує казати про можливість громадянської війни у країні. З таким застереженням до президента у колективному листі звернулись 20 відставних генералів, які заручились підтримкою армії, а потім і поліції. Серед політичних діячів Франції М. Ле Пен була першою, хто публічно підтримав цей лист, закликавши військових віддавати голоси за її партію. За оцінками експертів на сьогоднішній день біля 40% представників поліції та військових готові віддати за неї свої голоси.

Політичний шлях М. Ле Пен розпочався у 2012 році, коли вона очолила партію свого батька – «Національний фронт», ультраправу націоналістичну організацію, яка у більшості французів асоціюється з неофашизмом. Ставши на чолі партії, М. Ле Пен заявила про себе як про реформатора, політика, який добре відчуває потреби суспільства. Не відмовляючись від традиційних програмних установок, вона трансформувала їх, пристосувавши до нових реалій ХХІ ст., що дозволило змінити імідж партії та її риторіку, включивши теми, які раніше партією не підіймались, тим самим розширивши свою соціальну базу. Вона змогла вивести партію з маргінальної лінії до більш широкої участі у політичному житті.

Успіх партії був зобов'язаний й іміджу її лідера. М. Ле Пен є безумовно харизматичним лідером: гарний оратор, що вміло використовує гендерний фактор і прагне показати себе не тільки політиком, але й жінкою, для якої особливу значимість мають такі проблеми як сім'я, діти, гендерна рівність. Її сильною стороною є вміння глибоко аналізувати помилки та радикально їх виправляти.

Для М. Ле Пен це вже третя спроба стати президентом країни. В 2012 році вона вперше брала участь у президентських виборах і набрала 17,3% голосів в першому турі [2]. В 2015 році з партії був включений її батько та ще ряд одіозних членів, що дозволяли собі вислови неофашистського характеру. Чергові партійні реформи були проведені у 2017 р. для адаптування під чергові президентські вибори: партія повністю відмовилась від радикально-маргінальної риторики. Програма, з якою партія прямувала на вибори, включала в себе ряд принципових положень, що стосувались

перспектив розвитку країни: повернення національної валюти, зміна міграційної політики (не тільки обмеження прийому біженців до 10 тис. осіб на рік, але й ліквідація безкоштовної освіти для дітей мігрантів [10]). Головною програмною вимогою був вихід Франції з ЄС («Фрекзїт»), і тут варто врахувати те, що 51% французів виступав тоді проти ЄС. Тоді в першому турі Ле Пен отримала більш ніж 21% голосів і увійшла до другого тура, де програла Макрону.

Участь М. Ле Пен у другому турі президентських виборів 2017 року показало, що праві націоналісти не є маргінальною силою, та закріпило за правими статус євроскептиків «основної опозиційної сили», відсунувши на задній план у свідомості мас та ЗМІ лівих євроскептиків на чолі з Ж.-Л. Меланшоном [3].

Готуючись до виборів до Європарламенту у 2019 р., М. Ле Пен та її партія знову вносять корективи до своїх програмних установок, відмовляючись від вимоги виходу Франції з ЄС і визнаючи її помилковість [11]. Відкоригована програма містить цілий комплекс заходів з реформування ЄС. Також партії вдалося збільшити кількість своїх представників у Європарламенті, створивши там нову фракцію [11].

Всередині країни М. Ле Пен та її партія жорстоко критикували курс, що реалізується Е. Макроном. М. Ле Пен перетворилась на його головного опонента практично по всьому спектру зовнішньої та внутрішньої політики чинного президента. Спроба вибити її з політичної колії, позбавити можливості брати участь у виборчій кампанії шляхом запровадження проти неї судового процесу по звинуваченню у пропаганді насильства, закінчилась провалом. У травні 2021 року суд виправдав М. Ле Пен у справі з розповсюдження сцен насильства [1].

Новий політичний дискурс, з яким М. Ле Пен та її партія вступають у боротьбу за президентське крісло, направлений на те, щоб розширити коло її виборців. Її погляди знову перетерпіли корективи: вона відмовилась від ідеї припинення дії Шенгенської зони, обравши модель її збереження, але тільки для громадян країн Європи. Також вона визначала необхідність повернення позики, що була взята Францією у ЄС [12]. На відміну від виборів 2017 року Марін Ле Пен до своєї програми включила економічний

блок, що передбачає проведення податкової реформи, створення нових робочих місць [10]. Особлива увага в її програмних установках і досі приділяється проблемі мігрантів та стрімкого розповсюдження ісламу в Європі. З приводу цього питання Марін Ле Пен є прибічницею жорстоких заходів.

У випадку своєї перемоги вона обіцяє створити уряд Національної єдності, куди повинні будуть увійти істинні патріоти Франції, незалежно від їхніх «правих» чи «лівих» поглядів, що будуть здатні ефективно вирішувати наявні проблеми [14]. М. Ле Пен солідарна з тими, хто сьогодні застерігає Е.Макрона про можливість громадянської війни в країні, вимагаючи вжиття рішучих заходів у боротьбі з нелегальними мігрантами, зі створенням ісламських анклавів у містах Франції, загрозою ситуації, коли французи перестають бути господарями на своїй землі. Шквал критики обрушується на ультраліберальний курс Макрона, неефективну політику уряду з питань боротьби з пандемією. Також Ле Пен критично ставиться до ідеї створення єдиної європейської армії, вважаючи її утопією та, навіть, зрадою, адже ця модель підриває основи повноважень президента як голови озброєних сил країни та гаранта її безпеки і незалежності [7].

Головним рефреном Марін Ле Пен є відстоювання ідеї суверенітету та незалежності Франції, повернення їх минулої величі. «Велика Франція» як основоположний принцип «голлізму» є основою світоглядних установок «Національного об'єднання» та особисто М. Ле Пен. Вона розширює коло виборчих технологій у боротьбі за електорат. Принципово новим стало створення в Інтернеті інтерактивної платформи «Моє майбутнє» з метою публікацій на форумах матеріалів від громадян, її прибічників, що надає змогу мати зворотній зв'язок з виборцями та реагувати на їх запити.

Популярність Марін Ле Пен та її партії має стійку тенденцію до зростання. Ле Пен підтримувала рух «жовтих жилетів» і вважала їх вимоги правомірними, а дії уряду по їх розгону, в свою чергу, називала неадекватними щодо тієї загрози, яку цей рух нібито представляв. При цьому вона жорстко засуджує акти насильства та вандалізму, якими супроводжувався цей рух. На цьому етапі передвиборної

гонки для французів є повністю очевидним те, що головним опонентом Е. Макрона буде М. Ле Пен. Передбачити результати повторення дуелі «Марін Ле Пен – Емануель Макрон» в 2022 р. доволі складно, вони не є настільки однозначними, як це було у 2017 р. Рейтинг Е. Макрона як президента сьогодні складає 24%, а результати опитування, проведеного в березні 2021 р., свідчать, що 51% французів вважають реальною перемогу М. Ле Пен, 49% впевнені в тому, що вона краще впорається з президентськими обов'язками, ніж чинний президент [6]. Майбутня виборча гонка загрожує стати більш жорсткою та драматичною за своєю напругою. Укріпив свої позиції та збільшив свій електорат, як показали місцеві вибори, і представник «лівої опозиції» Ж.-Л. Меланшон. До боротьби за президентське крісло готуються усі значимі партії Франції. Марін Ле Пен та її партія сповнені оптимізму та вірять у свою перемогу [4].

Список використаних джерел

1. Во Франции суд оправдал главу партии «Национальное объединение» Марин Ле Пен по делу о «распространении сцен насилия». URL: <https://novayagazeta.ru/articles/2021/05/04/vo-frantsii-sud-opravdal-glavu-partii-natsionalnoe-obedinenie-marin-le-pen-po-delu-o-rasprostranenii-stsen-nasiliia> (дата звернення: 12.05.2021).
2. Зверева Т. Итоги президентских выборов и внешняя политика Франции. URL: http://www.perspektivy.info/book/itogi_prezidentskih_vyborov_i_vneshnaja_politika_francii_2012-06-06.htm (дата звернення: 10.05.2021).
3. Кагарлицкий Б. Между классом и дискурсом. Левые интеллектуалы на страже капитализма // Изд. дом Высшей школы экономики, 2017, 280 с. URL: http://loveread.ec/read_book.php?id=70634&p=1 (дата звернення: 13.05.2021).
4. Марин Ле Пен считает, что победит на выборах президента Франции // Интерфакс-Украина, 12.03.2021. URL: <https://interfax.com.ua/news/political/729676.html> (дата звернення: 11.05.2021).

5. Глава Минздрава Франции объявил о конце третьей волны пандемии в мае // DW. URL: <https://www.dw.com/ru/glava-minzdrava-francii-objavil-o-konce-tretej-volny-pandemii-v-mae/a-57081128> (дата звернения: 10.05.2021).
6. Половина французов считает возможной победу Марин Ле Пен на выборах президента в 2022 году – опрос // Swissinfo, 11.03.2021. URL: <https://www.swissinfo.ch/rus/%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B0-%D1%84%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%83%D0%B7%D0%BE%D0%B2-%D1%81%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%B5%D1%82-%D0%B2%D0%BE%D0%B7%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D0%B9-%D0%BF%D0%BE%D0%B1%D0%B5%D0%B4%D1%83-%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BD-%D0%BB%D0%B5-%D0%BF%D0%B5%D0%BD-%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D1%8B%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%85-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0-%D0%B2-2022-%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D1%83---%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81/46440080> (дата звернения: 12.05.2021).
7. Федоров С.М. Евровыборы во Франции и их политические последствия. Выборы в Европарламент – 2019. Национальные ответы на дилеммы европейской интеграции // М.: ИМЭМО РАН, ИЕ РАН, 2019. С.65-68. URL: https://www.imemo.ru/files/File/ru/publ/2019/EU_Parliament.pdf (дата звернения: 14.05.2021).
8. ВВП Франции в 2020 году сократился на 8,3% // Белта, 29.01.2021. URL: <https://www.belta.by/world/view/vvp-frantsii-v-2020-godu-sokratilsja-na-83-426231-2021/> (дата звернения: 10.05.2021).

9. Brexit: «Un échec terrifiant pour l'UE», juge Marine Le Pen // L'express, 15.09.2019. URL: https://www.leexpress.fr/actualite/politique/brexit-un-echec-terrifiant-pour-l-ue-juge-marine-le-pen_2117035.html (дата звернення: 13.05.2021).
10. Européennes : Marine Le Pen renonce officiellement au Brexit dans son projet // France Inter, 15.04.2019. URL: <https://www.franceinter.fr/politique/marine-le-pen-renonce-officiellement-au-brexit-dans-son-projet> (дата звернення: 09.05.2021).
11. Marine Le Pen sur RTL : l'armée européenne est "une trahison" // RTL. URL: <https://www.rtl.fr/actu/politique/marine-le-pen-sur-rtl-l-armee-europeenne-est-une-trahison-7795619028> (дата звернення: 11.05.2021).
12. POUR UNE EUROPE DES NATIONS. Manifeste pour une nouvelle coopération en Europe «L'Alliance Européenne des Nations». URL: <https://rassemblementnational.fr/telecharger/publications/Manifeste.pdf> (дата звернення: 09.05.2021).
13. Politique : le nouveau discours de Marine Le Pen, qui entend élargir son électorat // France info, 02.03.2021. URL: https://www.francetvinfo.fr/politique/front-national/politique-le-nouveau-discours-de-marine-le-pen-qui-entend-elargir-son-electorat_4317385.html (дата звернення: 15.05.2021).
14. Présidentielle 2022 : Marine Le Pen mise sur son programme économique // France info. URL: https://www.francetvinfo.fr/replay-radio/le-brief-politique/presidentielle-2022-marine-le-pen-mise-sur-son-programme-economique_4275547.html (дата звернення: 12.05.2021).
15. Présidentielle 2022 : Marine Le Pen promet un gouvernement d'«union nationale» // Politique, 12.03.2021. URL: <https://www.lefigaro.fr/politique/presidentielle-2022-marine-le-pen-promet-un-gouvernement-d-union-nationale-20210312> (дата звернення: 08.05.2021).

УДК: 347.628(4)

ПРОЦЕС ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ОДНОСТАТЕВИХ ШЛЮБІВ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Лазаренко А.,

*студентка III курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*

Демократизація політичної системи передбачає рівність прав усіх громадян, не винятком є представники ЛГБТК+-спільноти, політична активність яких продовжує зростати і в Україні. Легалізація одностатевих партнерств, зрівняння їх на рівні гетеросексуальних шлюбів – одна з програмних вимог ЛГБТК+-спільноти, а такі прохання створюють неабиякий суспільний резонанс. Для великої кількості людей тема «інакших» статевих стосунків є неприйнятною, іноді незрозумілою, а подекуди – і ворожою. Легалізація одностатевого партнерства – дуже актуальна тема в сучасному суспільному дискурсі. Світова спільнота нібито розпочала перегони у визнанні ЛГБТК+- союзів на законному рівні, зробивши цю тему особливо дражливою для моральних консерваторів та релігійно натхненних осіб.

Легалізація одностатевих шлюбів (не партнерств, домашніх партнерств) реалізована в ряді держав Європи, а саме в Нідерландах – 1 квітня 2001 р., Бельгії – січень 2003 р., Франції – травень 2013 р, Іспанії – липень 2005 р.; Великобританії – липень 2016 р. Детальніше розглянемо цей процес у зазначених країнах.

Одностатеві шлюби в Нідерландах були легалізовані 1 квітня 2001 р., таким чином Нідерланди стали першою країною в світі, що легалізувала одностатеві шлюби, надавши одностатевим парам абсолютно рівні права з традиційними парами у всіх аспектах сімейного життя, включаючи можливість усиновлення дітей. До цього в країні з 1998 року діяв закон про зареєстроване партнерство. У вересні 2000 року уряд вніс до парламенту законопроект про одностатеві шлюби. Законопроект був підтриманий в Палаті Представників – 109 голосами «за» при 33 «проти». Сенат схвалив законопроект 19 грудня 2000 року. При цьому лише християнські партії мали 26 з 75 голосів виступили проти

нього, всі інші партії проголосували за прийняття. Таким чином, у сучасному законодавстві Нідерландів стаття про шлюб говорить: «Шлюб може укладатися двома представниками одного або протилежної статі».

30 січня 2003 Бельгія, яку очолювали християнські демократи, стала другою країною в світі, що легалізувала, з деякими обмеженнями, одностатеві шлюби. Так, спочатку одностатевий шлюб між громадянином Бельгії та іноземцем міг бути укладений тільки за умови, що в його країні походження юридично визнаються подібного роду спілки, що фактично означало можливим лише шлюб з громадянами Нідерландів.

Відповідно до змін у законодавстві, що набуло чинності 6 лютого 2005 року, одностатеві шлюби в Бельгії дозволено укладати за умови, що один з 40 подружжя або має бельгійське громадянство, або постійно проживає на території цієї країни. Спочатку законом не надавалося право усиновлення, проте вже у 2006 році усиновлення дітей було дозволено. Перший шлюб між особами однієї статі був укладено 6 червня 2003 року. Подружжям стали Маріон Хейбрехтс і Крістель Версвейвелен.

Одностатеві шлюби в Іспанії були узаконені 3 липня 2005 року. У результаті парламентських виборів 2004 року уряд країни очолив Хосе Луїс Сапатеро, лідер соціалістичної партії, одним з ключових моментів передвиборної програми якої була легалізація шлюбів одностатевих пар і їх права на усиновлення. Після довгих дебатів у Парламенті закон був прийнятий 30 червня, опублікований 2 липня і набув чинності в неділю 3 липня 2005 р..

Ухвалення цього законопроекту проходило з великими труднощами, незважаючи на підтримку від 55 до 66% населення. Гучний протест висловили прихильники Римсько-католицької церкви, які вважали, що в результаті прийняття закону такі поняття як «шлю» та «сім'я» повністю будуть знецінені. У відповідь, щоб «задобрити» активних суперників, прихильники одностатевих шлюбів закликали не жертвувати гроші для церкви, а спрямовувати кошти в дитячі будинки, лікарні, хоспіси. Багато громадських організацій активно висловлювали свою стурбованість у питаннях перспективи всиновлення дітей одностатевими парами. На

маніфестації на користь і проти одностатевих шлюбів збиралися тисячі протестуючих з усієї країни. Після схвалення закону парламентом консервативна Народна партія опротестувала його в Конституційному суді. Таким чином, Іспанія стала третьою країною у світі після Нідерландів і Бельгії, де були узаконені одностатеві шлюби.

У 1997 р. соціалістична партія Франції, що перемогла на виборах, зобов'язалася узаконити так званий «соціальний контракт», тобто право реєстрації довготривалих відносин, незалежно від статі і сексуальної орієнтації партнерів.

Таке ж зобов'язання взяли на себе у 1998 р німецькі соціал-демократи. Французькі гомосексуали, які бажають зареєструвати свій союз, мають таку можливість: так званий "пакт громадянської солідарності" (PACS) дозволяє будь-яким подружнім парам – як одностатевим, так і різностатевим – офіційно оформляти відносини через договір, за порівняно спрощеною схемою. Розлучатися в цьому випадку теж простіше.

У Великобританії не спостерігалось опору населення щодо прийняття законів щодо легалізації одностатєвого партнерства. Королева Великобританії Єлизавета II схвалила законопроект щодо легалізації одностатєвих шлюбів на території Англії та Уельсу. 16 липня 2013 року, законопроект був схвалений Палатою лордів і Палатою громад парламенту країни. За прийняття закону 45 виступили представники як партій лейбористів і ліберал-демократів, так і консерватори. Після отримання королівської санкції закон набув чинності в 2014 році і дозволить одностатєвим парам реєструвати свої стосунки і проводити вінчання.

В умовах демократичного транзиту, тобто руху у напрямку до демократичної системи, різного роду фобії (антисемітизм, етно- та релігійна фобії (наприклад, ісламофобія), мігрантофобія, гомофобія) стали проявлятися більш рельєфно, в окремих випадках агресивно. Збереження ксенофобських тенденцій можна пояснити недосконалістю демократії в окремих суверенних державах, регіонах і континентах, відсутністю ліберальних традицій, нормального громадянського суспільства, якому притаманна терпимість і в якому діють механізми попередження ксенофобії та протистояння їй.

У 2006 році група експертів ООН, до якої долучалися й ЛГБТК+-активісти, розробила Принципи застосування міжнародно-правових норм про права людини щодо сексуальної орієнтації і гендерної ідентичності. Їх було затверджено в індонезійському місті Джок'якарта, отож вони отримали назву Джок'якартські принципи. Принципи містять великий набір рекомендацій державам та іншим інституціям щодо заходів, до яких вони повинні вдаватися, щоб забезпечити дотримання тих чи тих прав людини. Зокрема, вони повинні:

- вживати заходів з викорінення будь-яких форм дискримінації на ґрунті гендерної ідентичності;
- забезпечувати визнання гендерної ідентичності, зокрема щоб у документах, які посвідчують особу, вказувався гендер, як його сама ця особа визначає;
- забезпечувати розслідування і запроваджувати кримінальні покарання за злочини на ґрунті нетерпимости до гендерної ідентичності;
- забезпечувати право людини самій вирішувати, коли й кому вона хоче повідомляти про свою гендерну ідентичність;
- забезпечувати гуманне утримання трансгендерних ув'язнених;
- позбуватися дискримінації на ґрунті гендерної ідентичності в трудовій сфері;
- гарантувати рівний доступ до соціального забезпечення;
- забезпечувати рівний доступ до освіти та рівне ставлення до учнів і викладачів незалежно від їхньої гендерної ідентичності;
- забезпечувати доступ до лікування, потрібного для зміни статевих ознак, як і до будь-яких медичних послуг;
- не допускати, щоб гендерна ідентичність прямо чи непрямо вважалася такою, що підлягає лікуванню;
- забезпечувати право на свободу переконань, мирних зборів і асоціацій;
- забезпечувати право на створення сім'ї, зокрема укладання шлюбу, адопцію й доступ до допоміжних репродуктивних технологій.

У 2017 році вийшло доповнення до Джок'якартських принципів, відоме як «Плюс 10». Його підготували, щоб

зробити принципи ще більш інтерсекційними — такими, які максимально враховуватимуть людське розмаїття, зокрема права інтерсекслюдей та людей із небінарними ідентичностями.

Так, як зазначається у Вступі до «Джок'якартських принципів», «порушення прав осіб за ознакою їх дійсної або уявної сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності є загальносвітовою або укоріненою практикою, яка викликає серйозну занепокоєність. Такі порушення включають позасудові розправи, катування та недозволене поводження, сексуальні посягання та зґвалтування, втручання у приватне життя, свавільне затримання, позбавлення можливості отримання роботи та освіти, а також серйозну дискримінацію у користуванні іншими правами і свободами. Ці порушення нерідко ускладнюються іншими формами насилля, ненависті, дискримінації та відторгнення, в тому числі за ознакою раси, віку, релігії, інвалідності, економічного або соціального положення або іншої обставини. У багатьох державах та суспільствах норми у галузі гендерної ідентичності і сексуальної орієнтації нав'язуються людям за допомогою звичаїв, законів та насилля, та здійснюються спроби контролювати міжособистісні відносини та самоідентифікацію. Поліцейське ставлення до сексуальності залишається одним із головних факторів насилля, що продовжується за гендерною ознакою та гендерної нерівності, що зберігається». Таким чином, актуалізація прав меншин опосередкована стурбованістю міжнародного співтовариства новим спалахом ескалації в ряді держав дискримінаційних практик — расизму, ксенофобії, сексизму, віктимізації жінок, ейджизму, андроцентризму, гетеросексизму.

Список використаних джерел

1. Блакитна книга: становище геїв і лесбійок в Україні. К. : Центр «Наш світ», 2000. URL: <http://gay.org.ua/publications/bluebook/hist-u.htm> (дата звернення : 28.05.2021).
2. Ірискіна І. Трансгендерність і права людини : міжнародні стандарти і механізми. Гендер в деталях, 2020. URL: <https://genderindetail.org.ua/library/identichnosti/transgen>

- derism/the-rights-of-transgender-people.html (дата звернення: 02.06.2021).
3. Исаева Е. А. Легализация однополых браков: реализация политики равенства или разрушение института семьи? Ярославский педагогический вестник. 2013. № 3 – Том I. URL: http://vestnik.yspu.org/releases/2013_3g/21.pdf. (дата звернення: 28.05.2021).
 4. Марценюк Т.О. Крос-культурний аналіз ставлення населення до геїв та лесбійок: Україна, Швеція, Іспанія, Угорщина та Німеччина. Український соціум. 2014. № 1(48). С. 31-43. URL: <https://ukr-socium.org.ua/uk/archive/no-1-48-2014/kros-kulturnij-analiz-stavlennja-naseleennja-do-geiv-ta-lesbijok-ukraina-shvecija-ispanija-ugorshhina-ta-nimechchina/> (дата звернення: 28.05.2021).
 5. Марценюк Т. Страх розмаїття: національні властивості толерантності і гомофобії. 2009. –С. 10–13. URL: <http://krytyka.com/ua/articles/strakhrozmayittya-natsionalni-vlastyvosti-tolerantnostyi-homofobiyi> (дата звернення: 28.05.2021).

УДК 32.22/28(477.62)

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МІСЬКОЇ ГРОМАДИ В УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Махсма С.,

*здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю 052
Політологія Маріупольського державного університету*

Одним з типів колективної локальної ідентичності є ідентичність міста. Соціальна та множинна по своїй природі вона не тільки має політичні властивості, але і характеризує політичну суб'єктність міста в загальнодержавному політичному процесі.

На думку української дослідниці Н. Пашиної «Політична ідентичність – це політико-ціннісне самовизначення суб'єкта через ототожнення з певною політичною спільнотою, що

виявляється в формуванні та відтворенні усталених політичних практик» [5, с. 282].

Підвищення уваги до дослідження політичної ідентичності регіонального і локального рівнів обумовлено декількома факторами. В українській науковій практиці це пов'язано, перш за все, з соціально-політичною кризою на Південному Сході України і актуалізацією проблем консолідації українського суспільства. З іншого боку, з точки зору соціогенетичного закону соціометрії вищі форми організації груп впливають з простих. Тому, якщо необхідно вивчити великі групи людей, потрібно починати з дослідження особливостей первинних колективів. Таким чином, локальні ідентичності формують загальні характеристики всього суспільства, є важливим фактором динаміки та розвитку політичних процесів [4].

Ну, і по-третє, висловлюючись словами британського вченого З. Баумана: «Наші залежності сьогодні повністю глобальні, а наші дії, проте як раніше локальні» [10, р. 149]. Дійсно, саме «мала батьківщина» грає велику роль в житті і ідентифікаційних орієнтирах практично кожної людини.

Соціологічні опитування, проведені Українським центром економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова в ході реалізації проекту «Формування спільної ідентичності громадян України в нових умовах: особливості, перспективи і виклики» за підтримки програми MATRA МЗС Нідерландів та Фонду Конрада Аденауера, показують, що в Україні переважає загальногромадянська ідентичність. Так, 95% респондентів абсолютно або скоріше згодні з судженням «Я вважаю себе громадянином України». Але, при цьому, членами місцевої громади себе вважають 64% мешканців Західного, 60% Південного регіонів, 50% в Центральному регіоні, 45% мешканців Донбасу, 40% громадян на Сході країни [10, с. 6].

Соціологічні дослідження групи «Рейтинг» в листопаді-грудні 2018 року, в рамках проекту «ПОРТРЕТИ РЕГІОНІВ» показали, що більшість респондентів (69%) відчують гордість за те, що вони є громадянами України, відчують гордість, що вони є мешканцями своєї області 74%, свого міста/села (78%) [7].

Таким чином, результати соціологічних досліджень свідчать про актуальність вивчення проблеми локальної ідентичності, в тому числі ідентичності міста, що грає велику роль в процесі ідентифікації політичних суб'єктів, її спрямованості та ціннісних орієнтирах.

В цьому сенсі велике наукове та практичне значення має серія робіт науковців Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, присвячених вивченню індивідуальних і колективних політичних ідентичностей у міських громадах українських міст. Метою цих досліджень був аналіз формування та трансформації політичних ідентичностей міських громад під впливом різного роду факторів (історичних і сучасних), визначення їх особливостей та впливу на процеси консолідації у сучасній Україні [6].

Так, особливостям формування локальної політичної ідентичності Полтави присвячена робота О. Зорич «Політичні ідентичності в сучасній Україні: міська громада Полтави» [2]. Дослідження містить аналіз чинників впливу на конструювання політичних ідентичностей міста: історичних, етнічних, соціально-економічних, політичних. Особливе значення надається культурному фактору, як в сучасній характеристиці його впливу, так і в історичній ретроспективі. В результаті дослідження автор приходить до висновку, що криза ідентичностей в міському суспільстві провокує кризу легітимності влади, активізацію протестних настроїв, зниження лояльності в політичних відносинах

Політичні ідентичності міської громади Одеси досліджуються в монографії Т. Бевз: «Політичні ідентичності в сучасній Україні: міська громада Одеси» [1]. Авторка розглядає чинники формування політичної ідентичності мешканців Одеси, робить акцент на історичних, соціокультурних, релігійних, економічних факторах впливу на ідентифікаційні процеси в місті. Т. Бевз зупиняється на партійних преференціях одеситів в період виборчих компаній в кінці ХХ – початку ХХІ століття, аналізує всю палітру політичних ідентичностей та їх трансформацію під впливом сучасних тенденцій розвитку політичних процесів в країні та в одеському регіоні. Особливим маркером формування

політичної ідентичності, на думку автора, був феномен «Майдану», що показав європейську українську політичну ідентичність міста.

Важливим в контексті сучасних подій, соціально-політичної кризи на Південному Сході України, має дослідження політичних ідентичностей м. Донецька М. Кармазіної, яке акумульовано в монографії: «Політичні ідентичності в сучасній Україні: міська громада Донецька» [3]. Авторка концентрує увагу на політико-історичних передумовах та сучасній політиці ідентичності регіональних політичних еліт та центральних органів влади з формування особливостей політичної ідентичності Донецька та донецького регіону взагалі. Науковець робить висновок, що боротьба еліт за „шахтарський ресурс” призвела до нездатності «до протистояння зовнішнім викликам, унеможливило конструктивні політичні практики» локальної політичної спільноти [3, с. 228].

Заслуговує на увагу в контексті досліджень політичних ідентичностей міст України монографія Н. Ротар: «Політичні ідентичності в сучасній Україні: міська громада Чернівців» [9]. Основну увагу науковець приділяє трансформації електоральної культури мешканців Чернівців з кінця 1980-х – 1990-х рр. до сучасного періоду. Простежено ціннісне оновлення політичних ідентичностей в контексті євроінтеграційних прагнень чернівецької громади, партійної конкуренції, трансформації політичних ідентичностей під час парламентських, президентських та місцевих виборів. Особливу увагу автор приділяє соціокультурним вимірам формування політичних ідентичностей міста, політизації етнічних, мовних та релігійних факторів життя міста, його символічним ідентифікаторам.

Таким чином, можна констатувати, що в українській науковій літературі оформлюється новий напрямок вивчення проблем політичної ідентичності, пов'язаний з дослідженням особливостей локальних політичних ідентичностей українських міст, про що свідчить підвищення дослідницького інтересу до цієї проблеми.

Список використаних джерел

1. Бевз Т. А. Політичні ідентичності в сучасній Україні: міська громада Одеси. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. 312 с.
2. Зорич О.О. Політичні ідентичності в сучасній Україні: міська громада Полтави. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2017. 104 с.
3. Кармазіна М. С. Політичні ідентичності в сучасній Україні: міська громада Донецька. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. 232 с.
4. Морено, Я. Л. Социометрия: Экспериментальный метод и наука об обществе / Я. Л. Морено; пер. с англ. М. : Академический проект, 2004. 320 с.
5. Пашина Н. П. Політична ідентичність. *Політична лексика сучасного українського політика і громадянина: енциклопедичний словник-довідник* / Укладач В. М. Піча; наук. ред. Л. Д. Климанської, Я. Б. Турчин, Н. М. Хоми . 438 с.
6. Політичні ідентичності в сучасній Україні / Заред. М. С. Кармазіної. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 288 с.
7. «ПОРТРЕТИ РЕГІОНІВ»: ПІДСУМКИ. ЗВЕДЕНІ ДАНІ, ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МІЖ ОБЛАСТЯМИ 26.12.2018. Соціологічна група «Рейтинг». URL: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/portrety_regionov_i_togi_svodnye_dannye_sravnitelnyu_analiz_mezhdu_oblastyami.html (дата звернення: 10.05.2021).
8. Проект «Формування спільної ідентичності громадян України в нових умовах: особливості, перспективи і виклики». *Національна безпека і оборона. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. 2017. № 1-2 (169-170).*
9. Ротар Н. Ю. Політичні ідентичності в сучасній Україні: міська громада Чернівців. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. – 344 с.
10. Bauman Z. *The Individualized Society* / Z. Bauman. Cambridge, 2001. P. 149. 272 p.

УДК 323.2-044.372(87)

ПОЛІТИЧНА КРИЗА У ВЕНЕСУЕЛІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Міклош Г.,

*студентка ОС Магістр спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*

Латиноамериканський континент відіграє все більшу роль в сучасній системі міжнародних відносин. Сьогодні там вивчають процеси пов'язані з корекцією політичного і економічного курсу країн. Латинська Америка переживає правий дрейф. У ряді країн процес переходу на новий політичний і економічний орієнтир відбувається в жорсткому протистоянні між країнами лівого дрейфу, які визначали курс розвитку країн аж до 2014-2015 рр., та прихильниками правих сил, що прийшли до влади в ряді країн в результаті виборних компаній 2014- 2015 років. Особливо жорстку форму цього протистояння відбувалося в Венесуелі. Процеси, що відбуваються в цій країні, після смерті Уго Чавеса, представляють як теоретичний, так і практичний сенс, в тому числі і для України. Сьогодні Латинська Америка переживає новий етап у своєму розвитку, а саме: правий дрейф, у цих умовах Венесуела залишилась прихильником своєї традиційної політики. Йдеться про вкрай суперечливих і глибоко драматичних внутрішніх процесах, розвиток яких призвело одне з потенційно найбагатших держав Латинської Америки на грань гуманітарної катастрофи. Тут проходить перевірку на міцність ліва ідея в її специфічному варіанті боліваріанської революції, націленої на будівництво «соціалізму ХХІ століття».

Венесуела – одне з найбагатших нафтою держав, яка з приходом харизматичного лідера Уго Чавеса претендувала на роль лідера в Латиноамериканському регіоні. Особистість Уго Чавеса до сих пір є предметом дискусій і домінує в венесуельській політичному порядку денному, залишаючи в тіні нинішнього президента Ніколаса Мадуро. Цілком очевидно, що венесуельський криза стала пунктом перетину

трендів світової політики, больовою точкою міжнародних відносин на етапі їх сучасної трансформації. У тому чи іншому результаті венесуельської колізії зацікавлені не тільки держави Західної півкулі на чолі з Вашингтоном, який за допомогою фінансово-економічних санкцій намагається вплинути на події в Венесуелі, але і європейські країни, а також Китай і Росія, що вибудували з режимом Чавеса – Мадуро активно співпрацюють у стратегічному партнерстві.

Криза в Венесуелі поставила під загрозу не тільки сьогодення і майбутнє цієї держави, що володіє найбільшими в світі запасами нафти, але і баланс сил в латиноамериканському регіоні, а також, певною мірою, на глобальному рівні. Внутрішній політичний конфлікт, глибоко розділив венесуельський суспільство, перейшов національні кордони і став одним з нервових вузлів світової політики. З огляду на особливу значущість Венесуели для провідних держав сучасного світу ставлення до подій в цій країні набуло чітко виражену геополітичну конотацію. По суті, світ зіткнувся з першою кризою епохи конфліктної багатополлярності.

Події в Венесуелі в буквальному і переносному сенсі слова переступили через національні кордони і зачепили інтереси сусідніх латиноамериканських республік, політично розкололи регіон, який в силу багатьох причин критично потребує єдності. Від того, як вирішиться конфлікт між прихильниками і противниками Ніколаса Мадуро, багато в чому будуть залежати модальність і змістовне наповнення об'єднавчих процесів в Латинській Америці. Тому вихід із цієї кризи має велике значення, для його використання в світовій практиці.

Також треба зазначити, що на сьогоднішній день, в умовах переходу до правого дрейфу, загострення соціально-політичної та соціально-економічної кризи в країнах Латинської Америки, розкриття даної проблеми не достатньо відображено в радянській історіографії, тому глибоке вивчення цієї теми важливе не тільки для світової політики, але й для нашої країни також.

В умовах посиленої політичної кризи уряд Н. Мадуро було змушене шукати не тільки нові ринки збуту, а й продавати енергоресурси за цінами нижче ринкових.

Серйозним соціальним наслідком фінансової блокади Венесуели стала втрата населенням доступу до 85% основних видів ліків, що призвело в 2016-2017 рр. до зростання дитячої смертності - на 30%, материнської - на 66%, збільшення числа випадків захворювання на малярію - на 76%.

Гостра нестача медикаментів і обладнання привела до колапсу венесуельської системи охорони здоров'я, перш забезпечує загальний спектр медичної допомоги на безоплатній основі. З 2016 року до економічних труднощів додалися катаклізми природного характеру - посуха, викликана кліматичними феноменом Ель-Ніньо. Зокрема, зниження рівня води у водосховищі Ель Гури призвело до падіння виробництва енергії на гідроелектростанції, яка постачає дві третини енергії в країну.

Проте уряд Н. Мадуро в повному обсязі зберегло курс на продовження колишньої соціальної політики. Разом із здійсненням більшості діючих «соціальних місій» стали з'являтися нові державні проекти. Так, в 2017 році була створена місія «Молодіжна чамба», що ставить за мету включити молоде покоління в виробничий сектор країни. Позитивна динаміка розвитку студентського руху - в середовищі найактивніших протестних груп в Венесуелі, є однією з умов забезпечення політичної стабільності.

Трансформація системи освіти на пріоритетах національного економічного розвитку, а також інкорпорація венесуельської молоді в соціально-орієнтовані проекти є завданням програми національних структурних перетворень. Разом з тим в ході державної житлової програми здійснюється широкомасштабне розселення венесуельців в сучасні квартири. У 2019 р в умовах глибокої економічної кризи, «Велика житлова місія» практично завершила свою початкову мету-будівництво 3 млн. одиниць житла. В рамках даного соціального проекту 2025 року планується завершити будівництво ще 5 млн. квартир.

Так, в даний час велика частина населення Венесуели користується перевагами розподільної системи. Для малозабезпечених сімей пропонується кілька видів адресної допомоги, включаючи продовольчі набори. У державних магазинах встановлена фіксована вартість основних продуктів харчування. Введено символічні ціни на

комунальні та транспортні послуги. Значне число громадян отримує доступ до безкоштовної освіти.

Підвищується рівень криміналізації в суспільстві, відбувається радикалізація неконвенціональних форм політичного протесту. незадоволені обмеженою допомогою з боку держави громадяни стають потенційними провідниками інтересів несистемної опозиції.

Загострення протиріччя між виконавчою і законодавчою гілками влади спровокувало тривалий інституційна криза. Уряд і парламент представлені прихильниками різних моделей розвитку і разом з тим були обрані на основі загального таємного голосування і мають однакову легітимність. У 2015 р підсумками парламентських виборів коаліція «Круглий стіл демократичної єдності», яка об'єднає близько двох десятків партій і рухів, набрала 66,27% голосів і зайняла 109 з 167 місць в Національній асамблеї. Тоді новий парламент перестав підтримувати запропоновані главою держави економічні заходи, а президент ветовав більшість рішень Національної асамблеї. Перевага Н. Мадуро полягало в завчасне зміну складу Верховного суду, який взяв на себе функції конгресу і фактично надав президенту право діяти в обхід обраного парламенту. Лояльний главі держави Національна виборча рада в 2017 р легітимізував вибори в Національну конституційну асамблею Венесуели - установчі збори, відповідальне за розробку проекту нової конституції, необхідної для протидії спробам державного перевороту. Через бойкоту виборів з боку опозиції абсолютну більшість місць в новому органі зайняли прихильники Н. Мадуро.

Однак ідея конституційної реформи сприяла загостренню інституційно-політичної кризи, викликавши невдоволення не тільки в середовищі традиційних опозиціонерів, а й серед «чавіст». Незабаром асамблея анонсувала прийняття на себе повноважень парламенту і початок суду над політичними опонентами, яких звинувачують у державній зраді. Рішення асамблеї викликали різку критику як усередині країни, так і з боку міжнародного співтовариства.

У травні 2018 року в Венесуелі відбулися позачергові вибори глави держави. У зв'язку з тим, що більшість популярних лідерів не змогли балотуватися на пост

президента через їх залучення до кримінальної відповідальності, опозиція підсумки виборів не визнала. Крім того, переобрання Н. Мадуро викликало протест з боку більшості країн Латинської Америки, Євросоюзу і США. У січні 2019 року голова Національної асамблеї Венесуели Хуан Гуайдо, посилаючись на конституцію, оголосив себе виконуючим обов'язки президента Венесуели. Політична боротьба вийшла за межі інституційних рамок, породивши дестабілізацію і насильство у венесуельському суспільстві.

Соціально-економічна криза підірвала реалізацію боліваріанської концепції «соціалізму XXI ст.» на регіональному рівні. Президентство Н. Мадуро збіглося з ослабленням інтеграційних процесів, що почалися в період «лівого повороту» в Латинській Америці. Криза лівих урядів поклав початок «правому повороту» і включенню ряду країн в систему економічної та політичної блокади проти Венесуели. Іншими словами, події в Венесуелі сприяли політичного розколу в регіоні, який в силу багатьох причин потребує єдності. Механізми регіональних організацій виявилися вкрай неефективними - частина інтеграційних платформ дистанціювалася (СЕЛАК, Тихоокеанський альянс) або опинилася на межі розвалу (УНАСУР, АЛБА). Так, в 2016 р. з політичних причин було прийнято рішення призупинити членство Венесуели в Американському загальному ринку (МЕРКОСУР).

У 2019 року уряд Венесуели ратифікував вихід з Організації американських держав, яка є просуванню американських інтересів в західній півкулі. У 2017 році з метою подолання венесуельського політичної кризи була заснована нова наднаціональна організація Група Ліми. До складу групи увійшли Канада і велика частина країн Південної і Центральної Америки, які зайняли негативну позицію щодо режиму Н. Мадуро (за винятком Мексики). Болівія, Мексика, Уругвай і країни члени Карибського співтовариства (КАРИКОМ), в свою чергу, сформувавши так званій «механізм Монтевідео». Даний формат припускав встановлення діалогу між представниками правлячого режиму і його противниками з подальшим підписанням угод про нормалізацію обстановки в країні, а також реалізацію домовленостей за участю міжнародних спостерігачів.

Незважаючи на те, що уряд Венесуели підтримав пропозицію держав - учасників «механізму Монтевідео», лідер опозиції, Х. Гу-Айдо зазначену ініціативу категорично відкинув.

Експерти, як правило, виділяють кілька можливих варіантів розвитку соціально-політичної кризи в Венесуелі. Зокрема, аргентинський дослідник Даніель Пардо розглядає сценарії проведення переговорів, «вибуху чавізма», громадянської війни, державного перевороту і іноземної інтервенції. Найбільш компромісним видається варіант організації складного переговорного процесу за участю неупереджених посередників, в результаті якого під міжнародним контролем здійсниться переобрання депутатів Національної асамблеї і глави держави, відновиться принцип поділу і взаємодії гілок влади. Президент Н. Мадуро неодноразово заявляв про готовність сісти за стіл переговорів. Так, у вересні 2019 року уряду вдалося встановити діалог з «помірної» частиною опозиції і досягти ряду угод в рамках врегулювання венесуельської кризи. Під «вибухом чавізма» розуміється загострення розбіжностей серед прихильників «Єдиної соціалістичної партії Венесуели» - виступ «чавіст» на стороні перехідного уряду, що представляє інтереси «боліварійців» без участі команди Н. Мадуро.

У конституції Венесуели закладені основи свержсильної президентської влади, і, очевидно, слід очікувати подальшої радикалізації режиму. Коаліція «Круглий стіл демократичної єдності» неоднорідна, представляє конгломерат партій різної орієнтації, об'єднаних ідеєю повалення правлячої еліти і не мають цілісної програми перетворень країни. У свою чергу, «Єдина соціалістична партія Венесуели» - найбільше лівий рух, що має відносно згуртованим електоратом, що розділяє ідеологію «боліварізма» і не відчуває тиск з боку можливих конкурентів

Список використаних джерел

1. Максимова О.М. Кризи розвитку сучасної політичної системи Венесуели // Парадигми історії та суспільного розвитку. - 2016. - № 4. - С. 62-67. Режим доступу: [Електронний ресурс] – URL: <https://elibrary.ru/item.asp?id=27678272>.

2. Політичні конфлікти в Латинській Америці: виклики стабільності і нові можливості / Відп. ред. З.В. Іванівський. - М: ИЛА РАН 2017. Режим доступу: [Електронний ресурс] – URL: <http://www.ilaran.ru/?n=1126>.
3. Семенов В.Л. Венесуела в новому столітті: підсумки і перспективи. // Світова економіка і міжнародні відносини, 2014 р. №5. Режим доступу: [Електронний ресурс] – URL: <http://naukarus.com/venesuela-v-novom-veke-itogi-i-perspektivy>.
4. Яковлєв П.П. Венесуела: криза епохи конфліктної багатополярності. Режим доступу: [Електронний ресурс] – URL: <https://ras.jes.su/la/s0044748x0007337-9-1>.

УДК 342.722.1

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ТА ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

*Московченко В.,
студентка ІV курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*

Звичайно ж стабільність та розвиток суспільства тісно пов'язані з розвитком гуманізму, людиноцентризму, рівності та демократії. Стратегія розвитку українського суспільства майбутнього має бути повністю сфокусована на утвердженні основ гендерної рівності. Тому актуальність теми дослідження визначається потребами як соціально-практичного, так і філософсько-теоретичного плану в теоретичній рефлексії ідеології нових соціальних явищ і процесів, обумовлених розвитком сучасного українського суспільства.

Я вважаю, що соціально-культурна рівність чоловіків і жінок - це питання рівності людського існування. Суспільство не може гармонійно розвиватися, якщо в ньому принижена роль особистості, зокрема, роль жінки.

Тож, в даній роботі на меті ставлю проаналізувати сучасний стан і динаміку гендерної рівності в Україні, крізь призму нормативно-правового забезпечення.

Переходячи до викладу основного матеріалу дослідження, хотілося б зауважити, що національне законодавство про забезпечення гендерної рівності ґрунтується на положеннях міжнародних документів.

Упродовж минулого і нинішнього століть Україна визнала й ратифікувала низку міжнародних нормативно-правових актів, що проголошували принцип статевої рівності, серед яких: «Загальна декларація прав людини ООН» (1948 р.), Конвенція ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» (1979 р., ратифікована Україною в 1981 р.), «Декларація щодо рівності жінок та чоловіків» (1988 р.), «Віденська декларація прав людини» (1993 р.), «Пекінська декларація та Платформа дій щодо поліпшення статусу жінок» (1995 р.) (ПРООН Україна, 2006).

Ключовим документом, що проголошував рівність становища чоловіків і жінок у суспільстві, стала Декларація Тисячоліття ООН, в якій були визначені та сформовані основні завдання і задачі для покращення суспільного розвитку – Цілі Розвитку Тисячоліття (ЦРТ). Разом із 189 країнами-членами ООН у вересні 2000 року Україна підписала Декларацію Тисячоліття ООН (Гордиенко С.М., 2007). Сформована на глобальному рівні система ЦРТ, яка була адаптована до розв'язання проблем, притаманних українському суспільству, визначила забезпечення гендерної рівності одним із пріоритетних завдань.

Викладені в міжнародному законодавстві підходи до утвердження рівних гендерних прав сприяли впровадженню принципу рівності для чоловіків та жінок у національні плани й проекти, вимагаючи від державних структур формування і розвитку вітчизняної правової бази. Гендерна рівність закріплена в Конституції України [3]. Це стаття 24, яка проголошує рівні права та свободи громадян, а також відсутність привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі та ін. Чоловікам і жінкам надаються рівні можливості «у громадсько-політичній і культурній діяльності, здобутті освіти і професійній підготовці, праці та винагороді за неї;

спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають можливість жінкам поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям» (Конституція України, 1996).

Водночас, в охороні здоров'я цей принцип був задекларований у 1993 р. в «Основах законодавства про охорону здоров'я» (Основи законодавства про охорону здоров'я, 1993) [5]. Стаття 4 цього закону визначила рівні можливості громадян при отриманні медичної допомоги, зміцнення, відновлення та підтримання здоров'я одним із основних принципів функціонування галузі.

Подальша реалізація принципів рівності знайшла відображення в Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національного плану дій на 1997–2000 роки щодо поліпшення становища жінок і підвищення їх ролі у суспільстві» від 8 вересня 1997 р. № 993 (Постанова Кабінету Міністрів України від 8 верес.1997 р). Цим документом визначались стратегічні завдання розвитку суспільства, серед яких декларувалося надання рівних прав жінкам як невід'ємної складової прав людини; забезпечення рівності у сфері трудової діяльності; запобігання насильству та забезпечення охорони здоров'я і репродуктивності.

Продовженням обраного курсу державотворення стало впровадження в травні 2001 р. Постановою Кабінету Міністрів України «Національного плану дій щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню гендерної рівності у суспільстві на 2001–2005 роки» № 479 (Постанова Кабінету Міністрів України № 479 від 6 трав. 2001 р) [4]. Значна частина запланованих заходів була зосереджена на продовженні реалізації розпочатих у попередньому документі заходів, спрямованих на поліпшення становища жінок, хоча визначалися завдання певних гендерних перетворень. У межах реалізації даних Національних планів МОЗ України було розроблено інформаційно-методичні матеріали та проведено просвітницькі заходи з питань збереження та зміцнення

здоров'я жіночої половини населення; здійснювалася підтримка організацій та служб для надання медичної, психологічної та соціальної допомоги жінкам і дітям, які стали жертвами насильства [6].

Вагомим здобутком українського суспільства стало прийняття 8 вересня 2005 р. Верховною Радою України Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» № 2866-IV (Закон України, 2005), який набув чинності з 1 січня 2006 р. Документом визначалися стратегічні напрями, пріоритетні галузі (політика, економіка, освіта, соціальна політика) та відповідні заходи реалізації гендерної політики в суспільстві (Коментар до Закону України, 2006) [7].

Як результат впровадження Закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» для вирішення існуючих гендерних проблем постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 1834 було затверджено «Державну програму з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року» (Державна програма з утвердження гендерної рівності, 2007) [2]. Основними завданнями Програми було запровадження правової експертизи законодавства щодо гендеру; розроблення та виконання державних цільових програм для забезпечення статевої рівності; організація наукових досліджень.

На реалізацію Державної програми МОЗ України було прийнято наказ від 15.03.2007 р. № 121, яким визначено План заходів щодо виконання Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року (наказ МОЗ України від 15 берез.2007 р.) [1]. Цим законодавчим документом закріплювалось забезпечення приведення документів у відповідність із Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», сприяння проведенню заходів (семінарів, тренінгів) із гендерних питань, вивчення стану здоров'я обох статей. Проте враховуючи відсутність інформаційного висвітлення реалізації запланованих заходів, можна припустити, що їх

виконання відбулося не повною мірою (Щорічна державна доповідь, 2007). У вересні 2013 р. після трирічної перерви Постановою Кабінету Міністрів України № 717 було прийнято «Державну програму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року».

Отже, результати аналізу нормативно-правових документів щодо забезпечення рівності чоловіків і жінок свідчать, в цілому в державі цій проблемі приділяється достатня увага. Це підтверджується низкою чинних законодавчих актів, прийнятих державою. Однак у галузі охорони здоров'я питання забезпечення гендерної рівності вивчене та висвітлене недостатньо.

Список використаних джерел

1. Кабінет Міністрів України. Державна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року. № 717. – Взято з: <http://zakon.rada.gov.ua/go/717-2013-p>. (2013).
2. Кабінет Міністрів України. Державна програма з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року. № 1. ст. 91. (2007)
3. Верховна Рада України. Конституція України. (1996)
4. Кабінет Міністрів України. Національний план дій щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню гендерної рівності у суспільстві на 2001–2005 рр. № 479 (2001).
5. Верховна Рада України. (1993). Основи законодавства про охорону здоров'я. № 4 ст. 19. Київ: Відомості Верховної Ради України.
6. МОЗ України. План заходів щодо виконання Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року. № 121. Взято з: <http://mozdocs.kiev.ua/>. (2007).
7. Верховна Рада України. (2005). Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків . Київ: Відомості Верховної Ради України.

УДК 329:323(436)“2019/2021”(043)

ПОПУЛІЗМ ТА ЄВРОСКЕПТИЦИЗМ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19: КЕЙС АВСТРІЇ

Парлюк В.,

*здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю 052
Політологія Маріупольського державного університету*

Безумовно, за останні два десятиліття, рекордно високого рівня досягли популізм, кардинально змінюючий глобальний політичний ландшафт, і євроскептицизм, який також можна трактувати як одну з ключових характеристик європейського правопопулістського дискурсу. Аналізуючи ці тренди в країнах ЄС, зокрема в кризові і посткризові періоди (економічна криза, криза Єврозони і міграційна криза), ряд дослідників вважає, що кейс Австрії слід розглядати як особливий випадок, демонструючий, що популізм - складне явище, яке не можна ігнорувати як продукт соціально-економічного дискомфорту, а його присутність, скоріше вказує на глибоке невдоволення політичною системою і недовіру до влади [3]. Незважаючи на те, що євроскептицизм, який став частиною австрійського популістського арсеналу з 90-х рр. ХХ ст., та згідно з даними Євробарометра глибоко укорінився серед населення, у більшості якого ніколи не було бажання, щоб Австрія вийшла з ЄС. Так, згідно з даними досліджень Австрійського товариства за європейську політику (ÖGfE) в липні 2008 р. можна було спостерігати самі євроскептичні настрої, починаючи з 1995 р., коли за вихід з ЄС виступало 33% респондентів; у період кризи Єврозони максимальна позначка серед даної категорії досягла у квітні 2012 р. та становила 30%; у період міграційної кризи - 31% (квітень 2016 р.); з початком коронавірусної кризи число прихильників за вихід країни з ЄС збільшилось з 13% (квітень 2020 г.) до 18% (лютий 2021 г.) [5]. У даному контексті слід зазначити, що референдум в Великобританії викликав широкі дебати, як серед політичних партій, так і громадськості, і навіть було проведено дослідження «Австрія в ЄС або Охит?», замовлене Австрійською федеральною економічною палатою Центру економічної політики, сенс якого полягав у тому, щоб розставити всі плюси і мінуси

членства в ЄС, оцінити наслідки сценарію виходу і внести пропозиції щодо реформування ЄС [7].

У нинішніх реаліях експертами і дослідниками висловлюється багато думок і припущень про політичний вплив пандемії COVID-19, в тому числі і на електоральну поведінку. В Австрії, як і в інших країнах Європи, дійсно, можна відзначити короткостроковий «ефект об'єднання навколо прапора», коли фіксувалося зростання підтримки уряду. Так, якщо за даними німецької компанії Statista, в ході опитування, проведеного в Австрії у вересні 2020 р. про політику уряду в галузі охорони здоров'я під час кризи, пов'язаної з COVID-19, 62% опитаних були задоволені відповідними заходами, прийнятими федеральним урядом (АНП і Зелених), то в лютому 2021 р. дана категорія респондентів становила в цілому тільки 38% [6]. Схожу тенденцію демонструють і дані Market & Lazarsfeld. Так, якщо в кінці квітня 2020 р. федерального канцлера С. Курца підтримувало 46% респондентів, то в кінці грудня 2020 р. - всього 30% [2]. Також, згідно з опитуваннями громадської думки, одні дослідники відзначали в період з березня по червень 2020 р. і незначне зниження підтримки опозиційних популістських і євроскептичних партій (наприклад, Форум за демократію і Партія свободи (Нідерланди), АдГ (Німеччина), Справжні фіни (Фінляндія)) [8]; інші - висловлювали припущення про те, що, багато популістських і євроскептичних партій, які користувалися зростаючою підтримкою після фінансової та міграційної криз, в період пандемії COVID-19 виявляються все більш маргіналізованими [4].

Аналізуючи результати місцевих виборів у Відні в жовтні 2020 р., на яких найбільш часто обговорюваними питаннями серед виборців були пандемія COVID-19, робочі місця і економіка, ми не можемо стверджувати, що значний спад підтримки (зниження на 23,68% голосів виборців у порівнянні з 2015 р.) правопопулістської Партії Свободи (АПС) пов'язаний з пандемією COVID-19 і потужними перетіканнями до інших партій, так як, як і на парламентських виборах 2019 р. велика частина виборців партії не брала участь у виборах і це, найімовірніше, пов'язано зі скандалом «Ібіца-гейт» 2019 р.. З цієї ж причини,

партія «Команда Штрахе - Альянс за Австрію» отримала всього 3,27% підтримки виборців на виборах у Відні.

Закриття кордонів і прийняті жорсткі заходи по боротьбі з розповсюдженням COVID-19 звели нанівець первинну популістську риторичку АПС, тим самим оголивши бідність її програми. Хоча, не дивлячись на закриті кордони, триваючий прийом біженців дозволив деяким лідерам Свободи називати коронавірусну інфекцію «хворобою біженців». Однак на даний момент Партія Свободи взяла на озброєння тезиси про «втому від обмежень» та про падіння економіки, і таким чином намагається очолити виникаючі протестні рухи [1]. Уже зараз піднімаються питання про якісне тестування і якісні вакцини, а в недалекому майбутньому дана тематика буде тільки посилюватися.

Таким чином, в посткризовий період популісти і євроскептики можуть не тільки повернути свої початкові позиції, але і поліпшити їх і залежати це буде, перш за все, від стану економіки, рівня безробіття та заходів, що вживаються урядом. Населення в даний час відчуває сильний стрес. З одного боку, нові, більш агресивні мутації COVID-19 збільшують ризик для здоров'я, а з іншого боку, болісно поглиблюється економічна криза. Не виключено і зростання нових партій з популістською риторикою і євроскептичними поглядами, в тому числі і в Австрії, де, за даними опитувань [2], з кінця листопада 2020 р. до 35% виборців не бажають йти на парламентські вибори і є потенційним електоратом для виникаючих нових партій.

Список використаних джерел

1. Betz Hans-Georg. How COVID-19 deflated the Austrian populist radical right. URL: <https://www.opendemocracy.net/en/countering-radical-right/how-covid-19-deflated-austrian-populist-radical-right/> (дата звернення: 15.03.2021).
2. Bewegung auf der politischen Bühne. URL: <https://www.market.at/newsroom/bewegung-auf-der-politischen-buehne/> (дата звернення: 20.05.2021).
3. Caputi C. Populism, Elites and Euroscepticism: the case of Austria. URL: <https://www.iedonline.eu/download/2014/bra-tislava/IED-2014-Populism-Elites-and-Euroscepticism-the->

- case-of-Austria-Costanza-Caputi.pdf (дата звернення: 15.05.2021).
4. Markowitz S. Will Europe Part Ways With Populism in 2021? URL: <https://www.worldpoliticsreview.com/articles/29345/in-europe-populism-could-be-on-its-way-out-in-2021> (дата звернення: 14.05.2021).
 5. ÖGfE-Umfrage: Die Corona-Pandemie hinterlässt ihre Spuren im EU-Meinungsbild. URL: https://www.oegfe.at/umfragen/corona_eu_feb_21/ (дата звернення: 25.05.2021).
 6. Statistiken zum Coronavirus (COVID-19) in Österreich. URL: <https://de.statista.com/themen/6243/coronavirus-covid-19-in-oesterreich/> (дата звернення: 5.03.2021).
 7. Studie «Österreich in der EU oder Öxit?» URL: <https://www.staedtebund.gv.at/themen/europa-und-internationales/aktuelles/aktuelles-details/artikel/studie-oesterreich-in-der-eu-oder-oexit/> (дата звернення: 20.05.2021).
 8. Wondreys J., Mudde C. Victims of the Pandemic? European Far-Right Parties and COVID-19. *Nationalities Papers*. 2020. pp. 1-18. DOI: 10.1017/nps.2020.93.

УДК 94[321.01](477)

**«РЕГІОНАЛЬНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ:
ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ»**

*Перепьолкін М.,
студент ОС Магістр спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*

Регіональний політичний режим – це сукупність політичних утворень, методів і принципів їх функціонування, та організаційних форм, за допомогою яких регіональна влада здійснює владно-управлінські функції в регіональній політичній системі. Дуже багато особливостей регіонального режиму залежить від географічного положення, розміру регіону, рівня соціально-економічного розвитку. Політико-

економічна модель надає сильний вплив на формування регіональних еліт і регіонального режиму, і детермінує спосіб функціонування влади, рівень прав і свобод, особливості взаємодії політичних суб'єктів [1]. Так само важливим фактором є історичні передумови, які зумовлюють політичних суб'єктів в регіональну спільноту. Всі ці особливості допомагають в прогнозованості політичної поведінки регіону в цілому [2].

В.Нечаєв в своєму дослідженні ставив мету вивчення відмінностей у способі організації політичного процесу і здійснення політичної влади регіональних політичних режимів. Він порівнює поняття «регіонального політичного режиму» і «регіональної політичної системи», вважаючи другу більше операційним з точки зору можливостей опису процесу трансформації. На думку В.Нечаєва аналіз системних характеристик вписується в рамки неоінституціонального підходу, який описує практику неформальних зв'язків і відносин. Регіон, в даному підході, розглядається як система моделі Д.Істона, яка пояснює відмінності регіональних політичних режимів різною реакцією регіональних еліт і регіональних спільнот на пропоновані центром інституційні нововведення. Реакція на них вписується в логіку неоінституціоналізму: неформальні норми і стереотипи змінюються значно повільніше формальних, регіональні режими стають все різноманітнішими, тому що області і республіки приймають різноманітні, один від одного, неформальні правила взаємодії. В. Нечаєв зазначає, що досліджувати регіональний політичний режим по всім методам і законам науки досить проблематично. Виходячи з цього, Нечаєв рекомендує займатися дослідженням регіонального політичного процесу, за підсумками вивчення якого, можна зробити деякі висновки про політичний режим всередині регіону [4].

Підхід І.В. Черткова примітний тим що він пов'язує дослідження поняття регіональних політичних режимів з регіональною політикою держави. Він розглядає практику взаємодії рівнів влади «по вертикалі», як спосіб уникнути

формального опису політичної системи як регіону. І.В. Чертков не ототожнює поняття «режим» з типами політичної системи і моделями правління, а сприймає його як суто феномен. Ще один російський дослідник М.С. Бірюков визначає поняття регіональний політичний режим як сукупність прийомів, методів і організаційних форм, за допомогою яких регіональна політична влада здійснює владні повноваження в рамках регіональної системи в процесі взаємодії з різними акторами. Так само відзначається, що в даному визначенні враховуються як формальні, так і неформальні сторони політичного процесу і їх взаємодії на регіональному рівні політики [5].

За визначенням регіональний політичний режим, який є похідним від загального поняття “політичний режим”, ми розуміємо взаємодію політичних суб’єктів з адміністративно-правовими, економічними, стратегічними ресурсами за допомогою яких, здійснюється владні повноваження у межах регіону, а також політичних інститутів, функціонування яких, регламентоване встановленими нормами політичної діяльності. Це визначення вкладається в методологічну модель С.Скаанінга. Ця модель враховує властивість взаємозалежності загальнонаціональних та регіональних елементів політичного режиму, який включає в собі взаємодію політичних акторів з центром та суспільством [6]. Потрібно розуміти, що в Україні здійснюється перші кроки з дослідженням терміну “регіональний політичний режим” та його проблематику щодо застосування до українських реалій, та пошуки методологічних підходів в опрацюванні емпіричної бази. Найбільш продуктивними методами у дослідженні регіонального політичного режиму є поєднання структурно-функціонального, біхевіорального та соціологічного підходів, які дозволяють вивчати як формальні-юридичні норми, так і неформальні із залученням широкого кола акторів та політичних суб’єктів [3].

Систематизуючи дослідні позиції декількох вчених, можна зробити висновок, що методологічні підходи до вивчення і визначення поняття регіональний політичний

режим, залежить від політичних процесів на пострадянському просторі. Відносини центру до своїх регіонів, політичний курс країни, особливості культури деяких регіонів. Термін залишається мало вивченим, так як є абсолютним феноменом в політологічній практиці і переважає в основному в країнах колишнього СРСР.

Список використаних джерел

1. Бевз Т. Регіональні політичні режими Дніпропетровщини: етапи формування, специфіка функціонування та особливості трансформації // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, – 2017 / 88(2), – С.77-111.
2. Зорич О. Регіональний політичний режим у Полтаві та області: історичні передумови становлення та ключові актори (перша половина 1990-х рр.) // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, – 2016. Вип. 1. – С. 77–88.
3. Кармазіна М. Підґрунтя формування регіональних політичних режимів в Україні / М. Кармазіна // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. – 2017 / 2 (88). – С.4–43.
4. Нечаев В. Региональные политические системы в постсоветской России // Pro et Contra. 2000. Т. 5, № 1. С. 80–95.
5. Чертков И.В. Региональные политические режимы в Российской Федерации. (На примере Санкт-Петербурга, Республики Карелии и Новгородской области): автореф. дис. ... канд. полит. наук. СПб., 2011.
6. Skaaning S.-E. Political Regimes and Their Changes: A Conceptual Framework / S.-E. Skaaning // CDDRL Working Papers. Center on Democracy, and The Rule of Law Freeman Spogli Institute for International Studies. – 2006. № 55. – P. 1–28.

УДК 323(477)21.019.51

**ВПЛИВ МІФІВ І СТЕРЕОТИПІВ НА ПОЛІТИЧНУ
СВІДОМІСТЬ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ***Христич В.,**студентка II курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*

Після більш 20 років перехідного періоду буденна політична свідомість українського суспільства, спираючись на національні архетипи колективної ідентичності, набула більш високого рівня схильності до масового маніпулювання, ніж у попередню радянську добу. На сьогодні вразлива до політичних маніпуляцій Україна залишається благодатним ґрунтом для експериментального вирощування нових соціальних конструкцій – міфів та стереотипів, які формуються за допомогою ЗМК. Особливої актуальності маніпуляція свідомістю українців набуває в умовах російської збройної та інформаційної агресії проти нашої держави.

Політичний міф – це міф, який використовується для реалізації політичних цілей: боротьби за владу, легітимізації влади, здійснення політичного панування. Використання політичних міфів в якості інструменту політичної боротьби дозволяє здійснювати вплив на все суспільство. Політичну міфологію можна було б назвати прикладною міфологією, оскільки за будь-яким політичним міфом приховані цілком матеріальні інтереси певних осіб і груп. Особливість політичного міфу в тому, що він завжди прагне стати реальністю. У цьому вкрай зацікавлені ті особи і групи, які даний міф експлуатують. І саме в кризові періоди суспільного розвитку активно використовується політична міфологія. Це спричинене тим, що політичний міф стає світоглядною системою, яка певним чином моделює дійсність, містифікує політичну реальність, створюючи при цьому своєрідний структурний елемент свідомості – міфологічну свідомість. Саме ця міфологічна свідомість дозволяє спростити складний політичний світ і зробити його більш зрозумілим та доступним для людини [1, с. 106].

Термін «стереотип» ввів американський журналіст У. Ліппман у своїй книзі «Громадська думка», що вийшла в 1922

році. Термін запозичений з поліграфії. Так називаються друкарські форми, з яких друкується тираж газети чи будь-якої іншої поліграфічної продукції (йдеться про стару технологію високого друку). Порівняння з друкарським процесом досить наочно відображає технологію розповсюдження стереотипів у суспільстві: створюється якийсь шаблон, який потім тиражується в суспільстві за допомогою ЗМІ. Л. Войтасик виділяє дві причини виникнення стереотипів: схильність людей до спрощеного мислення і прагнення виразити абстрактні поняття в конкретних образах. З цих двох джерел «виникають стереотипи, які виступають як умовні «ярлики», що наклеюються на людей і явища. Вони глибоко зачіпають весь процес сприйняття. Стереотипи також беруть участь у створенні стійких поглядів, що визначають помилкове ставлення до деяких ідей, людей та предметів».

Іншими словами, стереотипи можуть змінювати реальність, що дозволяє штучно конструювати помилкову «картину світу», створюючи та впроваджуючи в масову свідомість ті чи інші цінності. Стереотип лише виступає в ролі покажчика, відсилає нас до того або іншого міфу, але сам міфом не є. Він створює форми, які потім надходять у розпорядження міфу. Часто стереотип виступає в ролі тарана, який зламає опір аудиторії та пробиває її свідомість. А в цей пролом вже спрямовується політичний міф [1, с. 109].

Нові міфи українського суспільства не з'являються спонтанно, тому що одна з функцій влади – надавати людям заспокійливих ілюзій (інваріант «золотого віку») разом із надією та провідною метою існування держави. Якщо влада не виконує цієї своєї функції, не створює позитивний мобілізуючий міф, або не дооформлює вже існуючий, вона втрачає спочатку «владу над умами й серцями», а згодом політичну легітимність.

Для утримання «влади над умами й серцями» буденної свідомості суспільства споживання політичні еліти України затверджують такі кліше: міф про демократію, про вільний ринок і конкуренцію, про середній клас, про стабільність, про «свободу вибору товарів у супермаркеті» й багато інших. Проте всі ці міфи є зовнішніми, привнесеними до України. Увесь перехідний період країна намагалася виробити власний

всеукраїнський, об'єднуючий, резонуючий із національним архетипом міф, створення якого подавалося як «пошуки національної ідеї», проте зробити цього також не змогла, тому що в різних регіонах України «резонують» дуже різні за змістом історично-ментальні стереотипи [5, с. 158].

Ще одним засобом впливу на політичну свідомість є стереотипи. Хоча модернізацію українського суспільства ще не завершено, вже можна визначити, які суспільно-політичні зміни позначилися на процесі стереотипізації найбільше.

По-перше, здобуття Україною незалежності призвело до радикального оновлення усіх політичних автостереотипів, насамперед держави, і до зміни багатьох зовнішньополітичних стереотипів. Новий позитивний автостереотип України – це стереотип незалежної, самостійної держави, яка прагне добрих відносин із сусідами та водночас уміє відстоювати свої інтереси.

По-друге, перехід до багатопартійної системи та початок процесу побудови громадянського суспільства надзвичайно розширив палітру стереотипів політичних інститутів, додавши численні стереотипи політичних партій, громадських об'єднань, рухів тощо.

По-третє, нова інформаційна політика призвела до змін номенклатури ЗМІ, серед яких після 1991 року вперше з'явилися недержавні (приватні, акціонерні). Разом зі зникненням цензури це дозволило заповнити ті прогалини системи стереотипів за емоційним забарвленням, які існували у СРСР. Зокрема, стає можливим функціонування негативного стереотипу влади, уряду, глави держави тощо [6, с. 319].

О. Труха, аналізуючи групи політичних стереотипів притаманних студентській молоді, виділяє п'ять груп однополюсних стереотипів, які притаманні і іншим віковим групам населення України:

Негативно звинувачувальне ставлення до політиків на фоні відсутності патріотичних цінностей. (До цієї групи належать стереотипи: всі політики, дбають лише про свою вигоду; інтереси народу не враховуються при прийнятті політичних рішень в Україні; несправедливість – це норма для політики в Україні; політична система України несправедлива; відсутність процедури притягнення до

відповідальності представників влади – головна проблема в Україні; нібито «складні» переговори між політиками – це шоу для народу: вони всі однакові і завжди домовляться між собою).

Споживацьке ставлення до політики як до сфери реалізації матеріально-гедоністичних цінностей. (Стереотипи: «повний гаманець» важливіший за демократичну ідею; для України корисно буде мати сильного лідера, який би міг за допомогою ядерної зброї примусити інші країни «платити хороші гроші» за транзит енергоносіїв; володіння ядерною зброєю зробить голос України у світі більш вагомим).

Готовність до особистісної активності в політиці заради досягнення позитивних зрушень у суспільстві (У цю групу входять стереотипи: для України корисно відродження націоналістичного руху; майбутнє України – в нових молодих політиках, які будуть реалізовувати свій потенціал у професійній політичній роботі для суспільного блага; можна повністю довіряти лідеру, який чітко знає, що, коли і як потрібно робити; громадяни України можуть контролювати владу через мітинги і протести; політична робота потребує наполегливості, працездатності, професіоналізму; я поважаю політичних лідерів, які мають свій стиль і вишуканий смак).

Незалежність, прихована готовність до політичної активності при невпорядкованій ієрархії цінностей-смислів (У цю групу входять різні політичні стереотипи: політик – «багатий, пузатий дядько», який їздить на дорогому авто, робить те, що заманеться, має привілеї; політиками стають не завдяки професіоналізму чи іншим особистісним досягненням, а через наявність протекції; країні потрібна «сильна рука», яка наведе порядок. Крадії мають сидіти у в'язницях, ледарі повинні працювати, іноземці зобов'язані поважати інтереси України; у цій країні потрібно розраховувати на самого себе і використовувати будь-який шанс для свого розвитку) [3].

Експлуатуючи стереотипи масової свідомості, символіку й асоціації у прийнятній та зрозумілій для більшості адресатів образній формі кремлівські пропагандисти ретранслюють ідеологічні установки на різні категорії учасників і сучасників війни, формуючи не тільки уявлення

про події, спосіб світосприйняття, а й моделі поведінки мешканців незаконних новоутворень. Фіксуються масові випадки порівняння збройного конфлікту на Сході України з “Великою Вітчизняною”. Прикладом може слугувати захід “Діалог поколінь”, проведений 20 лютого 2020 р. “міністерством інформації ДНР”. У виступах нав’язливо повторювалися тези – пропагандистські кліше: “Війна в Донбасі – громадянська, і ворог у нас внутрішній, який виник через розкол суспільства. Жителі Донбасу продемонстрували всьому світу – ми не сепаратисти, ми боремося за мир, за Батьківщину, за свої родини і захищаємо свою Вітчизну” [2].

Аналізуючи проблему гуманітарної реінтеграції окупованих територій, треба виходити з того, що за два роки окупація суттєво вразила свідомість людей: для багатьох як громадян самої Росії, так і мешканців окупованих територій «ДНР», «ЛНР» та російський Крим уже стали реальністю. Люди на цих територіях уже живуть у власному інформаційному полі, головним меседжем якого є те, що українці – це вороги. Як вважає історик і публіцист Я. Грицак, більшість мешканців Донбасу втомилась від війни і не довіряє владі, розуміючи, що Росія їх «кинула». При цьому повернення в Україну розглядається як гірший з можливих варіантів.

В умовах становлення демократичного суспільства в Україні зростає роль різних засобів масової комунікації (ЗМК), які стають посередником між владою, різними політичними силами і пересічними громадянами. Важливі зміни у суспільстві відбуваються за участі засобів масової комунікації і, у певному сенсі, обумовлені останніми. Політичні перетворення у країні приречені на невдачу без їх відповідного інформаційного супроводу.

У системі ЗМК одними з найбільш впливових та інформативних з точки зору відображення суспільно-політичних процесів є партійні ЗМК, оскільки саме політичні партії мають на меті здобуття влади в державі. Отже, прямим завданням партійних ЗМК є не просто інформування суспільства про якісь події, а залучення громадян до підтримки певної партії. Відповідно до цього завдання партійні ЗМК намагаються розміщувати таку інформацію,

яка найбільше відповідатиме суспільним очікуванням і настроям [4].

Таким чином, громадяни підпадають під вплив міфів та стереотипів, що надалі формує особливості політичної свідомості. Якщо ми говоримо про політичні міфи, то доречно сказати, що їх дуже часто використовує влада, щоб зробити позитивний мобілізуючий міф, щоб утримати владу над «умами та серцями». Стереотипізація є дуже поширеним засобом для маніпулювання людьми. Громадяни часто підпадають під вплив стереотипів, тому часто мають негативне ставлення до політики та політиків. Як наслідок, низький рівень довіри до влади, або поляризація населення. Стереотипи дуже міцно засідають в свідомості громадян, що вони вже не можуть самостійно оцінити політичні події та діяльність політиків. Стереотипи можуть сформувати нове сприйняття та нову модель поведінки, як це відбувається в так званих «ЛНР» та «ДНР». Якщо говорити про ЗМК, то на сучасному етапі це найдієвіший та найвідоміший канал, завдяки якому відбувається маніпулювання політичною свідомістю. Громадяни часто шукають інформацію в соціальних мережах та іноді не розпізнають правдиву інформацію від фейкової. Найбільшими прихильниками маніпулювання в ЗМК є партії, які за допомогою стереотипів та політичних міфів інформують суспільство, а також підштовхують підтримувати саме їх партію.

Список використаних джерел

1. Косяк Я. О. Вплив політичного міфу на формування ціннісної системи людини // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2012. Вип. 9. С. 106-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_022_2012_9_20 (дата звернення: 07.05.2021)
2. Маєвський О. О. Формування інформаційного простору в так званих “ДНР” та “ЛНР” методами експлуатації візуальних образів другої світової війни // Журнал "Інформація і право". 2(33). 2020. С. 132–140. URL: <http://ippi.org.ua/ma%D1%94vskii-oo-formuvannya-informatsiinogo-prostoru-v-tak-zvanikh->

- %E2%80%9Cdnr%E2%80%9D-ta-
%E2%80%9Clnr%E2%80%9D-metodami-ekspluatatsii (дата звернення:08.05.2021).
3. Оверчук О. В. Вплив стереотипів на виникнення рухів протесту в Україні // Актуальні проблеми політики. 2013. Вип. 49. С. 95-102. URL: <https://core.ac.uk/reader/50593690> (дата звернення: 12.05.2021).
 4. Разуваєва О. О. Моделі впливу засобів масової інформації на масову політичну свідомість // Наукові записки Інституту журналістики. 2005. С. 35–40. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1659> (дата звернення:08.09.2021).
 5. Суріна Г. Ю. Міфологізація буденної політичної свідомості в українському соціумі // Актуальні проблеми філософії та соціології. 2015. Вип. 3. С. 155–160. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfc_2015_3_31 (дата звернення:08.05.2021).
 6. Шерман О. М. Специфіка політичних стереотипів у суспільствах перехідного типу // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. 2010. Вип. 19. С. 318–325. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/26672/32-Sherman.pdf?sequence=1> (дата звернення:06.05.2021).

УДК 329(494)

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «ШВЕЙЦАРСЬКІ ДЕМОКРАТИ»

Чечотка М.,

студент ОС Магістр спеціальності «Політологія»

Маріупольського державного університету;

Светлакова М.,

*доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої
політики Маріупольського державного університету*

Швейцарські Демократи (SD) є правою популістською та націоналістичною політичною партією в Швейцарії. До 1977

р. мала назву «Національний рух за народ та дім». Була представлена у Національній раді впродовж 1967 і 2007 рр.

З самого початку свого заснування політична сила виникла як радикально правий ксенофобський рух з чіткими антиіммігрантськими цілями у 1961 році.

Нинішня Швейцарська демократична партія була заснована в 1961 році консервативним та ізоляціоністом Цюріхойс Фріцем Мейєром, майбутнім національним радником, під назвою Національна акція проти іноземного захоплення народу та Вітчизни або Національна акція проти іноземного перенаселення.

Партія була створена у відповідь на масовий приїзд іноземних робітників, головним чином італійських, відповідно до вимог економічних кіл і, зокрема, радикально-демократичної партії в період високої економічної ситуації. Ці іноземні робітники в основному займалися будівництвом та готельним господарством [3].

Першим швейцарським демократичним депутатом у Національній раді став Джеймс Шварценбах у 1967 році, який прославився популярною ініціативою "проти іноземного впливу", вимагаючи, щоб іноземне населення не перевищувало 10% населення Швейцарії. Вона була відхилена 7 червня 1970 року (проти 54% голосів). Усі кантони в центральній Швейцарії приймають це, тоді як кантони з найбільшим іноземним населенням, навпаки, відхиляють його. У 1970 році Д. Шварценбах тоді дистанціювався від власного руху і створив Республіканську партію, але тим не менше очолював республіканську та національну парламентську групи після виборів 1971 року. Тоді в цій групі було чотири члени Національної акції та сім республіканців [3].

Спочатку партія почала своє створення в франкомовній Швейцарії. У 1973 р. Партія заснувала свою молодіжну організацію «Junge-Nationalen Aktion». Друга популярна ініціатива була розпочата національним радником Валентином Оееном щодо обмеження іноземного населення, але вона була відхилена у 1974 році явною більшістю виборців.

У 1980 році Ганс Цвіцкі став головою національної партії і залишався до 1986 року.

У 1981 році Національна акція розпочала народний референдум проти нового закону про іноземців і здобула перемогу на очах у людей. У наступні роки партія також виграла референдум проти запровадження спрощеної процедури натуралізації.

У 1983 р. Національній акції знову вдалося сформувати парламентську групу (необхідні п'ять депутатів) з "Пильністю" (1983 - 1986). Цього він знову досягне в 1991 році за допомогою Lega dei Ticinesi, а також у 1994 - 1995 та 1997 - 1999 роках [3].

У 1990 році партія знову об'єдналася з Республіканською партією і прийняла ім'я швейцарських демократів, яке вона носить і сьогодні. Того ж року він розпочав популярну ініціативу "На національне свято", яка отримала всенародне схвалення у 1993 р. (за 83,8%).

У 1991 році партія отримала п'ять мандатів: вперше вона могла самостійно створити парламентську групу. Однак це не тривало, оскільки він втратив два місця на наступних федеральних виборах, у 1995 році. Звідти його політичний простір, як і інших радикальних правих партій, поступово зводився до нього постійним демократичним союзом центр. прогресія. Після федеральних виборів 1999 року партія має лише одного, обраного до федерального парламенту, бернця Бернарда Гесса, переобраного в 2003 році і який стає новим президентом партії в 2005 році.

Водночас, Швейцарські демократи ініціювали референдум проти угоди про поширення вільного пересування людей на 10 нових держав-членів Європейського Союзу, але програють під час всенародного голосування (голосування відбулося 25 вересня 2005 р).

У 2005 році партія втратила свої чотири місця в парламенті Ааргау, п'ять місць, щоб оселитися на чотирьох в Базелі, п'ять місць в Базелі, одне з двох місць у Цюріху, але при цьому отримали три місця в місті в Берні [3].

В сою чергу, Бернард Гесс не був переобраний до складу Національної ради в кантоні Берн у 2007 році. Тому швейцарські демократи більше не представлені у федеральному парламенті. Вони набрали 127 106 (1,53%) голосів у Берні, 75 477 (0,54%) у Цюріху, 17 287 (0,66%) в Ааргау, 10 937 (0,66%) у Санкт-Галлені, 7964 (1,90%) у Тургау,

7416 (0,25%) в кантоні Во, 4987 (0,80%) у Базельській країні, 2232 (0,38%) у Золотурні та 2 000 (0,69%) у Базельській Сіті 2. Їх найкращий результат був отриманий в муніципалітеті Румендінген (кантон Берн), набравши 7,27% (104) голосів.

У 2007 році партія розпочала зі Швейцарською партією свободи ініціативу «За свободу слова - ні дулам!», мета якого – скасувати кримінальну норму проти расизму.

26 липня 2011 року партія розпочала нову популярну ініціативу «За стабілізацію загальної чисельності населення». Ініціатива вимагає, щоб Конфедерація вжила заходів, щоб уникнути перенаселення Швейцарії, забезпечуючи, щоб рівень імміграції не був вищим за рівень еміграції, а швейцарців за кордоном це не стосується

Що ж стосується лідерів Швейцарських демократів, то тут слід згадати:

Джеймс Шварценбах (1961 –1971); Рудольф Вебер (1971/72); Валентин Охен (1972–1980); Ганс Цвікі (1980–1986); Рудольф Келлер (1986–2005); Бернхард Гесс (2005–2012); Андреас Штахель (2012–...); Рудольф Келлер (2021) [2].

Водночас важливо згадати останні події, що відбулись всередині партії, серед них:

– Жовтень 2020 року. Генеральна асамблея Швейцарії обрала Маттео Блазера з Золотурна новим представником керівництва національної партії.

– Квітень 2020 року. Партія підтримала «Ініціативу корпоративної відповідальності: інструменти проти надмірностей глобалізації та перенаселення через імміграцію».

– Вересень 2019 року. Партія піддала критиці «Угоду про вільну торгівлю з країнами Меркосур».

– Червень 2019 року. Швейцарські демократи засудили відмову Національної ради від «Ініціативи щодо боротьби з пестицидами».

На сучасному етапі Швейцарські демократи не були представлені в парламенті кантону з весни 2013 року після того, як вони втратили свої два місця у Великій раді кантону Ааргау на виборах 21 жовтня 2012 року. Також партія більше не має депутатських місць на місцевому рівні. На виборах до муніципальної ради 9 лютого 2014 року партія втратила обидва місця в муніципальних радах міста Цюріха та

Вінтертура . Місця в громадах Устер та Алшвіль були втрачені протягом поточного законодавчого періоду. Місце у Веденсвілі, яке відбулося через зміну партії, також було втрачено на загальних виборах навесні 2014 року. Отже, наразі ця партія ніяк не представлена в парламенті країни.

Список використаних джерел

1. SD-Hauptprogramm. URL: <https://www.schweizer-demokraten.ch/de/ihre-partei/hauptprogramm.html#410-fairer-nachhaltiger-handel> (дата звернення 12.05.2021)
2. Démocrates suisses. URL: https://fr.wikipedia.org/wiki/D%C3%A9mocrates_suisse (дата звернення 10.05.2021)
3. Swiss Democrats. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Swiss_Democrats (дата звернення 09.05.2021)

УДК 323 (043)

ДЕМОКРАТИЧНА ПАРТІЯ США: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОТЯГОМ ХІХ-ХХ СТОЛІТТЯ

Шаполов Д.,

студент ОС Магістр спеціальності «Політологія»

Маріупольського державного університету

У першій половині ХІХ ст. відбулося становлення двопартійної системи США. Демократична партія — одна з двох головних партій США, що створюють двопартійну систему країни. Засновником цієї політичної партії є Томас Джефферсон та Ендрю Джексон, вони утворили демократичну партію у 1828 році [4, с.164]. Першим президентом від демократів був один з засновників - Ендрю Джексон, обраний 4 березня 1829 року. На етапі створення та становленні партії, вона дотримувалась таких ідеологій як: центризм, консерватизм, лібералізм, прогресивізм. Упродовж історії Демократичної партії було 17 демократичних президентів, це друга за кількістю президентських посад партія, яка поступається лише Республіканській партії. Партія загалом позиціонувала себе зліва від Республіканської

партії з економічних питань. Вони були більш ліберальними з питань громадянських прав з 1948 року. Стосовно зовнішньої політики, обидві сторони кілька разів змінювали свою позицію [5,с.113].

Після війни 1812 року, Федералісти які були опозицією демократів - республіканців, практично зникли і єдиною національною політичною партією, що залишилася, була Демократично-республіканська партія. Так з'явилась епоха однопартійного правління в США, відома як Ера добрих почуттів, яка тривала з 1816 року. Демократично-республіканська партія розкололася щодо вибору наступника президента Джеймса Монро. Фракція, яка підтримувала багато старих принципів Джефферсонівської демократії, очолювана Ендрю Джексоном та Мартіном ван Бюреном, стала сучасною демократичною партією. На момент створення Демократична партія виступала проти скасування рабства та не співчувала американським індіанцям. Демократична партія мала невелику, але вирішальну перевагу перед вігами, яких утворили протистоячі демократів на чолі з Генрі Клейем, до 1850-х років, коли віги розпалися через питання рабства. У 1854 році, незадоволені законом Канзас-Небраска, демократи покинули партію і приєдналися до Північних вігів, утворивши Республіканську партію [2,с.138-140].

Демократи розкололися щодо вибору наступника президента Джеймса Бюкенена по північній та південній лінії, фракції партії надали дві окремі кандидатури на пост президента на виборах 1860 р., завдяки цьому Республіканці здобули перемогу.

З початком громадянської війни в Америці демократи поділилися на «демократів війни» та «демократів миру». Американські конфедеративні штати та їх політичне керівництво розглядало політичні партії як негативні в управлінні. Більшість демократів війни воювали на виборах президента-республіканця Авраама Лінкольна та Партії національного союзу республіканців на виборах 1864 року, вони містили Ендрю Джонсона в республіканському квитку, він замінив Лінкольна в 1865 році, але він залишився незалежним від обох сторін [1,с.50-52].

Демократи отримали користь від обурення білих південників Реконструкції після війни та наслідків ворожості до Республіканської партії. Після того, як викупителі закінчили реконструкцію в 1870-х і після часто вкрай жорстокого безправ'я афроамериканців на чолі з білими верховенськими демократичними політиками у 1880-х та 1890-х роках, Південь, голосуючи за демократів, став відомий як «Суцільний Південь». Хоча республіканці перемогли на всіх виборах, окрім двох президентських, демократи залишалися конкурентоспроможними. У партії домінували про-бізнес-бурбонські демократи на чолі з Гровером Клівлендом, який представляв торгові, банківські та залізничні інтереси, виступав проти імперіалізму та закордонної експансії, боровся за золотий стандарт протиставлений біметалізму і спрямовані проти корупції, високих податків і тарифів. Клівленд був обраний на два непослідовних президентських термінах у 1884 та 1892 роках [5,с.122].

Демократична партія протягом XIX століття позиціонувала себе як більш ліберальна, ніж Республіканська як в економічних, так і в соціальних питаннях, але це не заважало демократам виступати за расове розділення, та активно користуватися підтримкою білого населення Півдня [3,с.55-58].

Наприкінці XIX століття Аграрні демократи, що вимагають вільного срібла висунули Вільяма Дженнінгса Брайана на пост президента. Брайан проводив активну кампанію, що атакувала східні грошові інтереси, але він програв республіканцю Вільяму Маккінлі у 1897 році. Демократи взяли під контроль Палату і обрали Вудро Вільсона президентом у 1912 році після цього республіканці розкололися, та 1916 р. Вільсон фактично змусив Конгрес зупинити питання тарифів, грошей та антимонопольного права, які панували в політиці протягом 40 років, з новими прогресивними законами. Він не зміг прийняти Версальський договір. Слабка партія була розділена такими питаннями, як ККК та заборона у 1920-х роках [4,с,170].

«Велика депресія» яка сталася у 1929 році за керівництвом президента республіканця Герберта Гувера, і республіканського конгресу створили підґрунтя для більш

ліберального уряду, оскільки демократи контролювали Палату представників майже безперервно з 1930 по 1994 рік і виграли більшість президентських виборів. Франклін Д. Рузвельт, був обраний президентом у 1932 році, вийшов з урядовими програмами під назвою «Новий курс». Це означало регулювання бізнесу та сприяння профспілкам, а також федеральним витратам на допомогу безробітним, допомогу фермерам, які перебувають у неблагополучному стані, та початок масштабних проєктних громадських робіт. Це поклало початок американській державі добробуту. Опоненти, які підкреслили опозицію до профспілок, підтримку бізнесу та низькі податки, почали називати себе «консерваторами» [6,с.215].

До 1980-х років Демократична партія була коаліцією двох партій, розділених лінією Мейсона — Діксона: ліберальних демократів на Півночі країни та культуроконсервативних виборців на Півдні, які отримали користь від багатьох проєктів громадських робіт «Нової Угоди» які виступали проти збільшення громадянських прав ініціативи, які відстоюють ліберали Північного Сходу. Південні демократи утворили ключову частину двопартійної консервативної коаліції в союзі з більшістю республіканців Середнього Заходу. Економічно-активістська філософія Франкліна Д. Рузвельта, яка сильно вплинула на американський лібералізм, сформувала більшу частину економічного порядку денного партії після 1932 року. З 1930-х до середини 1960-х ліберальна коаліція «Нової Угоди» зазвичай контролювала президентство, тоді як консервативній коаліції зазвичай був підконтрольний Конгрес [2,с.143-146].

Після Другої світової війни, була «холодна війна» та рух за громадянські права. Афроамериканці традиційно підтримували Республіканську партію через політику боротьби проти рабства щодо цивільних прав. Після прийняття Закону про громадянські права 1964 року та Закону про права голосу 1965 року південні штати стали надійніше республіканськими в президентській політиці, а північно-східні держави стали більш демократичними. Після цього, південні білі, які були основним елементом у

Демократичній партії, перейшли до Республіканської партії через расовий консерватизм [5,с. 201-202].

У 1960 році на посаду президента було обрано Джона Кеннеді. До кампанії Кеннеді залучив нове покоління молодих виборців, він розпочав безліч соціальних програм та проєктів громадських робіт, разом із посиленою підтримкою космічної програми. Він наполягав на ініціативах громадянських прав і пропонував «Закон про громадянські права» 1964 року, але через його вбивство в листопаді 1963 року йому не вдалося побачити його прийняття [1,с.55-58].

Наступником Кеннеді був Ліндон Б. Джонсон, який був обраний у листопаді 1963 року. Він прийняв закон про громадянські права 1964 року. Адвокатство Кеннеді та Джонсона за громадянські права ще більше посилювало чорну підтримку демократів, але призвело до відчуження південних білих, які врешті-решт тяжіли до республіканської партії, особливо після обрання Рональда Рейгана на пост президента в 1980 році. Після участі у війні у В'єтнамі в 1960-х, демократи зіткнулися з осудженням своїх дій, це зламало коаліції демократів, завдяки цьому кандидат у президенти від Республіканської партії Річард Ніксон зміг скористатися розгубленістю демократів і переміг на виборах 1968 року, щоб стати 37-м президентом. Під час другого терміну Ніксона його президентство було знищено скандалом Уотергейт, який змусив його подати у відставку в 1974 році, після чого його змінив віце-президент Джеральд Форд [6,с.223]. Після цього Джиммі Картер переміг на президентських виборах 1976 року. При первісній підтримці євангельських християнських виборців на Півдні, Картер тимчасово зміг об'єднати різні партії, але інфляція зробила свою справу, що призвело до перемоги кандидата в президенти від республіканців Рональда Рейгана в 1980 році [5,с. 257].

Отже, загалом можна сказати що Демократична партія США зазнала еволюцію, спрямовану на максимально-ефективне відображення інтересів виборців. Внаслідок зміни в структурі електоральної бази партія втратила підтримку частини традиційних прихильників. Пошук ідеологічної ідентичності не був повністю завершений, проте характерними особливостями його стали перебіг в рамках

існуючої політичної і партійної системи і збереження лояльності більшості прихильників партії.

Список використаних джерел

1. Абрамов Ю.К. Расстановка политических сил в США после выборов //США–Канада. – 1995. – №5. – С. 49 – 60.
2. Бьюэлл Э. Архаичны, но адаптативны. О политических партиях США // Полис. – 1996. – №1. – С. 138 – 150.
3. Журавлева В.Ю. Политические партии США в институтах власти и в обществе // США–Канада. – 2005. – №4. – С. 53 – 71.
4. Согрин В. В. Двухпартийная система США: преемственность и обновление // Политические исследования. – 2003. – №3. – С. 164 – 170.
5. Согрин В. Политическая история США. – М., 2004. – 400 с.
6. Downs, Anthony. An Economic Theory of Democracy. – 1997. – 310 p.

УДК 329.055.3(495)“1974/2010”(045)

ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В США

Луцакова Є.,

студентка III курсу спеціальності «Політологія»

Маріупольського державного університету

Президентські вибори 2016 і 2020 років в США показали, що американська електоральна культура є динамічним конструктом, який відчуває на собі вплив безлічі чинників. Електоральна культура в США визначається дослідниками як демократична і досить стійка, з огляду на історію існування виборів, проте в останні роки зазнає змін, що відбилося на виборах глави держави. Виходячи з даних міркувань, нам слід вивчити фактори, які впливають на електоральну культуру в США, оскільки вона прямим чином впливає на вибори в одній з найвпливовіших держав світу, а також слугує основою для вивчення електоральної поведінки в демократичних суспільствах ХХІ століття, які відображають

відбуваються як позитивні, так і негативні тенденції в сучасному світі.

Щоб зрозуміти, що обумовило електоральну поведінку виборців у 2020 році, треба розглянути генезу електоральної культури. В даному випадку предметом дослідження будуть тенденції, які існували, але стали найбільш актуальними під час останніх виборів, а також фактори, що впливали на електоральну поведінку протягом середини ХХ – початку ХХІ століття.

Умовно можна виділити наступні фактори, які вплинули на електоральну культуру згідно з дослідженнями:

1. Сільське та міське населення: відстань та густина між людьми створює класові відмінності, які впливають на вибори.

2. Невеликі поселення більш підвладні традиційним поглядам, населення мегаполісів – прогресивним.

3. Різниця у голосуванні також прослідковується за характеристикою «високий – низький дохід», «вища освіта – середня освіта».

4. Оскільки партійна ідентифікація сформувалась ще у ХІХ столітті, можна говорити про ототожнення соціальних груп з партією. Так, білі чоловіки з достатнім заробітком частіше голосують за Республіканську партію та її кандидатів, а меншини, жінки та молодь – за Демократичну партію відповідно.

5. Поява нових організацій та зсув на користь постматеріальних цінностей сприяють ослабленню партійної ідентифікації з 80-х років.

6. Зниження довіри до політичних інститутів.

7. Молодь менше залучається до виборів.

8. Після надання загального виборчого права жінки голосували за правих, згодом їх орієнтація змінилась на користь лівих.

9. Домінування негативної прихильності: людям з різною партійною ідентифікацією складніше знайти спільну мову.

10. Погляди людей все більш збігаються з лінією партії, інша думка стає неприйнятною.

Дані фактори можна сприймати як об'єктивно, так і негативно, саме тому ми повинні розібратися, як саме вони впливають на електоральну поведінку.

До 1970 року менше чотирьох з десяти американців жили в місті такого відносно невеликого розміру. До 1950-х років серед вчених склався консенсус, «що урбанізація американського суспільства має тенденцію приводити до класових відмінностей в нашій політиці» [3, С. 285]. У міру зростання міського населення відмінності між містами та сільськими регіонами включали відмінності між сільськими районами країни. Дослідження визначають початок двадцятого століття як поворотний час, коли виникає поділ між містом і селом. З підйомом міста припало зростання виробництва і занепад сільського господарства. Відповідно, активізація і усвідомлення класової свідомості перетворилися в політичну силу.

Нові ідеї поширюються з міських в сільські райони, в тому числі через засоби масової інформації, що може кинути виклик загальноприйнятим поглядам. Чим більше місце схильне до зовнішніх сил та ідей, тим сильніше буде тиск на користь змін.

Невеликі поселення заохочують релігійну прихильність і традиційні погляди на мораль, оскільки вони роблять акцент на груповий спосіб життя людей зі спільними переконаннями, а не на індивідуальній поведінці [11]. Таким чином, сільське життя може бути пов'язане з релігійністю, яка може привертати цих людей до консервативних соціальних результатів.

Існує кілька змінних, які будуть сприяти поясненню розриву між містом і селом в лояльності партії. Серед них - високий дохід і вища освіта. Ці виборці, безсумнівно, належать до мегаполісів і міст, зосереджених в житлових будинках. Будь-який багатовимірний аналіз повинен враховувати дуже специфічну географічну концентрацію цих груп. Також чорношкірі та латиноамериканські виборці займають помітне місце в великих мегаполісах.

Передбачається, що республіканська ідентичність і більш традиційні моральні погляди є виразом літніх, білих, релігійних, більш забезпечених, одружених, віруючих респондентів і чоловіків. Демократичні і прогресивні

політичні погляди частіше виражаються расовими меншинами, більш молодими респондентами, які не перебувають у шлюбі, світськими або менш побожними людьми, серед респондентів з низькими доходами і жінками. Проте якщо ми візьмемо двох виборців, які належать до однієї раси, релігії, віку, рівня освіти, доходу, статті, сімейного стану і повідомляють про однакові релігійні переконання, і один з них живе в центральному місті, а інший - знаходиться далеко за межами міста, буде різниця в приналежності до політичної партії [4].

Пережита в 1970-х рр. країнами розвиненої демократії криза індустріального суспільства спричинила собою зростання соціальної та географічної мобільності, ускладнення соціальної структури суспільства, появу нових середніх шарів. Тенденція значного зниження спостерігається в США на виборах в Конгрес.

Отже, починаючи з середини 1980-х рр., трансляція соціальних поділів в політичній опозиції стала значно слабкіше. Це дало підставу Р. Інглхарту стверджувати, що структура розколів, що лежить в основі політичних процесів в країнах Заходу, зазнала глибокі зміни за час після Другої світової війни, тому що стався зсув цінностей індивідів від матеріальних до постматеріальних.

Постматеріалісти досягли успіху в постановці нового набору проблем і створенні політичного виміру, яке перетинало традиційну вісь «ліві – праві». Як наслідок, з'явилися потужні нові політичні організації (захисники навколишнього середовища, правозахисники, жіночі рухи і т.д.), які отримують підтримку на виборах в різних соціальних групах [5].

З цих причин знижується і вплив партійної ідентифікації на електоральну поведінку. Виборець як споживач має можливість вибрати на політичному ринку з безлічі запропонованих товарів саме той, який максимально задовольняє його індивідуальні потреби. Тому традиційна партійна ідентифікація слабшає. Ця тенденція особливо добре простежується в країнах з біпартійної системою. Так, наприклад, в США в 1960-х рр. кількість твердих прихильників політичних партій становило 35-37%, а в 1980-х рр. знизилося до 23-25%.

Зниження довіри до американських політичних інститутів було задокументовано як довгостроковий процес (близько 50 років або більше) в дослідженнях Pew Research, при цьому ті, хто заявляли, що довіряють уряду у Вашингтоні, всю або більшу частину часу знижувалися з високої позначки 77% у жовтні 1964 р до історичного мінімуму 20% в 2016 р. [10].

Зокрема, молоді американці менш прихильні до демократичного виборчого процесу, ніж старші покоління – дані Світового дослідження цінностей показують, що 26% мілленіалів (покоління 1980 року народження або пізніше) згодні з тим, що людям «неважливо» обирати своїх лідерів на вільних і справедливих виборах [7].

Наступний фактор стосується жінок та їх електоральній поведінці. Оскільки вони становлять приблизно половину населення, важливо дослідити зміни, які відбулись в електоральній поведінці цієї групи та зробити висновок щодо електоральних вподобань сьогодні. В останні десятиліття у багатьох демократичних країнах жінки стали більше підтримувати ліві партії, ніж чоловіки. Інглхарт і Норріс виявили, що половина з 60 країн, включених в їх дослідження, в середині 1990-х рр. демонструвала «сучасний гендерний розрив», коли жінки схилилися до лівого крила [6].

На нещодавніх виборах жінки більше підтримують Демократичну партію, ніж Республіканську. Від виборів до виборів є деяка флуктуація, але гендерний розрив показує, що жінки здебільшого віддають перевагу демократам з 1980 року. Однак зміна гендерного розриву на виборах в США викликана не тільки зміною переваг жінок-виборців, а й в значній мірі за рахунок руху чоловіків до Республіканської партії [8].

Раніше жінки віддавали перевагу консервативним, правим партіям. Одна з теорій фокусується на секуляризації. Традиційно праві та центристські партії були більш тісно пов'язані з релігійними виборцями. Стандартне пояснення «традиційного гендерного розриву» полягало в тому, що більш високий рівень релігійності жінок спонукав їх віддавати перевагу консервативним партіям [9].

Останні пункти, які відносяться до факторів впливу на електоральну поведінку, превалюють у сьогоднішній політиці. Дослідники фіксують домінування негативної прихильності і незгоди з опонентами в суспільстві. Сьгодні тенденція досягла рівня, яка не тільки шкідлива демократії, а й здатна її зруйнувати. Сорок років тому, коли їх попросили оцінити, наскільки «сприятливим і теплим» були їх думки про кожную партію, середньостатистичний демократ і республіканець відповіли, що вони нормально ставляться до протилежної партії. Але ось уже чотири десятиліття прихильники все частіше звертаються один проти одного в наростаючому циклі неприязні і недовіри – погляди на іншу сторону в даний час знаходяться на рекордно низькому рівні [2].

Сьгодні виборцям просто складніше дотримуватися точки зору, що не збігається з їх партією. Наприклад, зараз набагато менше демократів, які виступають проти абортів, або республіканців, які виступають за права на аборт, ніж 30 років тому, тому що така позиція небажана в партії. Деякі виборці змінили партію, щоб відповідати своїм переконанням, інші - змінили свої переконання, щоб відповідати своїй партії. Але в кінцевому підсумку обидва зсуви сприяли тому, що партії зайняли більш чіткі позиції по зростаючій кількості соціальних питань, що призвело до того, що все більше і більше виборців коригують свої погляди в відповідності зі своїми пристрастями.

Політологи назвали цей процес «розширенням конфлікту». Основна ідея полягає в тому, що в міру того, як все більше питань стають націоналізованими, партійні конфлікти розширюються, щоб поглинути ці проблеми. А оскільки партії зайняли більш чіткі національні позиції, особливо щодо питань культури і ідентичності, виборці більш чітко розподіляються по партіях на основі цих позицій [1].

Таким чином, ми бачимо, що електоральна культура американців залежить від багатьох змінних, а несподівані рішення, які стосуються політичного життя, заздалегідь мають підґрунття. Маючи на увазі роз'єднаність за партійною лінією, ідеологією, доходами, освітою та локацією, електоральна культура стала більш вразливою до популістської риторики та традиційних поглядів, що впливає

й на результати виборів, оскільки громадяни мають активну політичну позицію. Події останніх років свідчать про те, що негативні тенденції можуть закріпитися та створити загрозу для американської демократії в тому числі, проте ймовірне вирішення питань порядку денного можуть змінити політичні орієнтації та дозволять політичним інститутам адаптуватися до нових реалій, що вплине і на електоральну культуру як головну складову будь-яких виборів.

Список використаних джерел

1. Abramowitz A., Webster S. 'Negative Partisanship' Explains Everything. PoliticoMagazine, 2017. URL: <https://www.politico.com/magazine/story/2017/09/05/negative-partisanship-explains-everything-215534> (дата звернення: 07.06.2021).
2. Americans really don't like the other party. FiveThirtyEight. URL: <https://fivethirtyeight.com/wp-content/uploads/2020/10/drutman.NEGATIVE-PARTISANSHIP.0915.png?w=575> (дата звернення: 07.06.2021).
3. Gamio, L. Urban and rural America are becoming increasingly polarized. Washington Post, 2016. URL: <https://www.washingtonpost.com/graphics/politics/2016-election/urban-rural-vote-swing> (дата звернення: 11.06.2021).
4. Gimpel J., Lovin N., Moy B., Reeves A. The Urban–Rural Gulf in American Political Behavior. Political Behavior, 2020. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11109-020-09601-w> (дата звернення: 07.06.2021).
5. Inglehart R. Modernization and Postmodernization. Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies. Princeton, Princeton Univ. Press, 1997. URL: <https://www.jstor.org/stable/j.ctv10vm2ns> (дата звернення: 11.06.2021).
6. Inglehart, R., & Baker, W. E. Modernization, cultural change, and the persistence of traditional values. American Sociological Review, 65(1), 19–51, 2000. URL: <https://www.jstor.org/stable/2657288> (дата звернення: 11.06.2021).

7. International dimensions of electoral processes: Russia, the USA, and the 2016 elections. *International Politics*, 55(5), 557–574, 2016. URL: https://www.researchgate.net/publication/320643737_International_dimensions_of_electoral_processes_Russia_the_USA_and_the_2016_elections (дата звернення: 11.06.2021).
8. Jeffrey M. Jones M. Last Trump Job Approval 34%; Average Is Record-Low 41%. Gallup, 2021. URL: <https://news.gallup.com/poll/328637/last-trump-job-approval-average-record-low.aspx> (дата звернення: 08.06.2021).
9. Kittilson, M. C. Gender and Electoral Behavior. *The Palgrave Handbook of Women's Political Rights*, 21–32, 2018. URL: <https://link.springer.com/book/10.1057%2F978-1-137-59074-9> (дата звернення: 11.06.2021).
10. Public Trust in Government Remains Near Historic Lows as Partisan Attitudes Shift – Pew Research Center, 2017. URL: <https://www.pewresearch.org/politics/2017/05/03/public-trust-in-government-remains-near-historic-lows-as-partisan-attitudes-shift> (дата звернення: 07.06.2021).
11. Trende S., Byler D. How Trump won: The Midwest. *RealClearPolitics*. 2017. URL: https://www.realclearpolitics.com/articles/2017/01/19/how_trump_won_the_midwest_132834.html (дата звернення: 07.06.2021).

УДК 323.21:004.738.5

СУЧАСНІ ТЕХНІКИ САМОМЕДІЙОВАНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ ГРОМАДЯН

Янченко А.,

*аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої
політики Маріупольського державного університету*

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) переформатували та продовжують переформатувати всі сфери людського життя: те, як ми отримуємо інформацію, як її обробляємо, як комунікуємо з іншими, як приймаємо рішення, як обираємо різні форми поведінки. Трансформація

зв'язку між громадянськістю та медіа, яка відбувається у контексті більш широкого переосмислення громадянами їхньої акторності у політичній сфері, веде до нових форм та практик політичної участі.

Медіатизація політичної участі відбувається, на відміну від більш раннього етапу медіатизації політичних інститутів та акторів, не за логікою традиційних ЗМІ, таких як телебачення, а за логікою соціальних медіа. Н. М. Хома визначає цей відносно новий тип медіа, як онлайнові технології Web 2.0, завдяки яким користувачі можуть як створювати, так і споживати контент, а також бути через свої дописи співавторами, взаємодіяти, брати участь у будь-якій іншій соціальній активності з іншими користувачами певного сервісу [1, с. 213].

Соціальні медіа пропонують особливу модель політичної комунікації, що відрізняється від більш звичних міжособистісної моделі та моделей «один — багатьом» та «багато — одному», — це нова модель «багато — багатьом», яку М. Кастельс називає масовою особистою комунікацією (*mass self-communication*). Масова особиста комунікація є формою комунікації мережевого суспільства, яка здатна досягати великих і навіть глобальних аудиторій, але при цьому повідомлення в ній створюються людиною самостійно, самостійно обирається потенційний одержувач (одержувачі), самостійно вирішується, чи отримувати конкретні повідомлення (або контент) [2, с.55].

При цьому в останні роки ключовим для використання соціальних медіа, а отже і масової особистої комунікації стало застосування громадянами смартфонів.

Ще у 2001 р., відслідковуючи роль мобільного зв'язку для соціальних інтеракцій та соціальності, Кейт Фокс писала: «У сучасному швидкому світі ми відчуваємо жорстке обмеження у кількості та якості комунікації з людьми з нашої соціальної мережі. Швидке спілкування, яке стало можливим завдяки мобільним телефонам, відновлює наше відчуття зв'язків та приналежності до спільноти, та дарує протитруту від тиску та очужинення, які несе сучасне життя» [3]. Мобільні телефони виявилися потужними девайсами для комунікації та підтримки соціальної зв'язаності. Але з того часу невеликі пристрої з антенами, кнопками та

монохромними екранами перетворилися завдяки розвитку ІКТ на потужні технологічні медіа-комбайни з перманентним доступом до швидкісного інтернету та обчислювальною здатністю на рівні середнього настільного ПК. Почалася епоха «завжди онлайн», свідками якої ми є в Україні приблизно останні 10 років, та яка сама по собі є дуже динамічною. Соціальні медіа, які стали невід'ємним функціоналом кожного смартфона, постійно змінюються, змінюється їх дизайн та можливості, виникають одні та перестають працювати інші застосунки та сервіси, плинною є мода на ті чи інші ІКТ (тут можна навести недавній приклад блискавичного підйому та спаду популярності соціального медіа для голосового спілкування Clubhouse).

Все вищенаведене створює умови, за яких медіатизація участі громадян в політичній сфері не може трактуватися ані лінійно, ані одновимірно. Наведемо кілька прикладів популярних патернів використання соціальних медіа для політичної активності (див. Таблицю 1).

Таблиця 1

Використання соціальних медіа для політичної активності

Модель використання	Акторність користувача	Роль соціальних медіа
Читання новин і суджень інших користувачів	Споживач інформації Об'єкт мобілізації	Джерело політичної інформації
Написання політичних новин, їх коментування, обговорення, поширення новин та іншої політичної інформації	Розповсюджувач суспільно важливої інформації Громадянський журналіст Учасник дискусій Рефлексуєчий суб'єкт	Медіа-простір Простір онлайн-ої публічної сфери

Контактування з політичними акторами у соціальних медіа	Актор політичної участі	Простір політичної участі Канал політичної комунікації
Контактування з іншими громадянами в межах колективної політичної дії	Член політичних спільнот та рухів Ретранслятор Організатор	Інструмент комунікації та координації дій
Розміщення медіаконтенту, що ілюструє політичну участь	Користувач як публічний діяч Оратор	Сцена онлайн-публічності Платформа для трансляції політичного досвіду

На основі: [4, с. 776].

На нашу думку, особливо цікавою для дослідника є остання зі згаданих моделей, яка може бути концептуалізована як саомедійована політична участь. Під саомедійованою політичною участю ми розуміємо активність приватних громадян із впливу на діяльність влади, яка репрезентується ними в медіапросторі завдяки використанню соціальних медіа.

До головних характеристик цього відносно нового жанру політичної комунікації відносяться: простота, легкість створення (дружність інтерфейсу); невідкладність (єдність політичної дії з місцем та часом створення контенту) та відкритий доступ (доступність та можливість (спів)участі, копіювання патерну дій) [5].

Можна навести конкретні приклади політико-медійних практик сьогодення, які ілюструють саомедійовану політичну участь: фотографії з бюлетенем на виборчій дільниці, розміщені у Facebook, онлайн-трансляція з власного телефону на канал YouTube під час політичного мітингу, Twitter-трансляція зборів політичних активістів,

селфі в Instagram з протестної акції, відео у TikTok із діалогової зустрічі з представником уряду і тому подібне [6].

Таким чином, самомедіація є способом розширити фізичний простір політичної дії за рахунок медіа-простору, посилити свій голос на підтримку тих чи інших альтернатив політичних рішень за рахунок використання доповненої політичної участі (в значенні доповнення реальності віртуальними елементами). Самомедіація у різних формах репрезентує громадянина в якості публічного актора для аудиторії з його соціальної мережі. При цьому ця репрезентація є наративним процесом: медійована дія конституює нові характеристики репутації людини безпосередньо в процесі інтернет-трансляції, підсвічує значущі аспекти ідентичності (включаючи політичну приналежність, акторність, ідеологію, світогляд), а не апелює до вже колись сформованих уявлень про неї.

Використання різних елементів функціоналу соціальних медіа, вибір того чи іншого типу контенту для саморепрезентації дій дозволяє виділити кілька окремих технік самомедійованої політичної участі, які пов'язані з конкретним типом контенту, що створюється: фотографування політичних подій та поширення фото в реальному часі; відеозапис подій; текстові трансляції; створення селфі; онлайн-стріми тощо (див. Таблицю 2).

Таблиця 2

Техніки самомедіації політичної участі

Техніка самомедіації	Які платформи	Об'єм інформації, що передається	Мобілізаційний потенціал
Фотографування політичних подій та поширення фото онлайн	Facebook, Instagram, Twitter	варіативний	варіативний
Відеозапис подій для соціальних медіа	Facebook, Instagram, Twitter, YouTube,	середній-великий	варіативний

	TikTok		
Текстова (твітер-) трансляція	Twitter, Telegram, Facebook	середній	низький
Селфі / відео- селфі	Facebook, Instagram, TikTok	варіативний	середній
Онлайн-стрім	YouTube, Facebook, Twitch	великий	високий

Самомедіація політичної участі може розглядатися в кількох контекстах: як нарцисичний акт онлайн-публічності; як запрошення своєї аудиторії до висловлення підтримки і похвали; як ініціація дискусії на політичну тему; як мобілізаційна дія, спрямована на соціальне оточення людини тощо.

Мобілізація через повідомлення самомедійованої політичної участі може базуватися як на раціональній, так і на емоційній аргументації, використанні різноманітних ідеологічних платформ, слів-маркерів і меметичних комплексів, а для забезпечення вірусності автори нерідко вдаються до тактик, що подібні до прийомів пропаганди, вірусного та партизанського маркетингу, клікбейту тощо.

Дослідження також вказують, що фільмування та фіксація події на камеру впливають і безпосередньо на самих її учасників, тому що виступають своєрідними «ознаками підзвітності», відслідковуючи які, людина розуміє що за нею спостерігають та починає поводитися більш відповідально, рішучіше в залежності від ситуації, власних ресурсів та свого амплуа [7].

Варто також відзначити, що техніки самомедіації змінюються з плином часу. Наприклад, онлайн-стріми ще 10 років тому логічніше було б відносити до громадянської журналістики, ніж до самомедіації, оскільки така активність зазвичай потребувала використання додаткових технологій, девайсів, ресурсів тощо, але тепер доступна практично будь-кому зі звичайного смартфона.

Таким чином, сучасні техніки самомедійованої політичної участі є одним зі змістовних проявів медіатизації політичної поведінки громадян. Соціальні медіа та смартфони, які використовуються для цієї активності, дозволяють доповнювати комунікативну політичну дію інформаційною присутністю в інтернет-просторі для аудиторії з соціальної спільноти учасника. Це може призводити до розширення меж публічної сфери та нетрадиційних ефектів саморепрезентації, мобілізації та зміни поведінки інших людей на самій локації участі. Доводиться констатувати, що наразі подібні техніки є вкрай мало дослідженими, та їхній реальний вплив на демократичний процес ще потрібно встановити.

Список використаних джерел

1. Хома Н.М. Роль соціальних медіа у формуванні та функціонуванні громадянського суспільства / Н.М. Хома // Вісник НАКККиМ. – 2014. – № 4. – С.211-215.
2. Castells, M. *Communication power*. Oxford University Press. 2009.
3. Fox K. *Evolution, Alienation and Gossip: the role of mobile telecommunications in the 21st century*. 2001. URL: <http://www.sirc.org/publik/gossip.shtml>
4. Bechmann A., Lomborg S. *Mapping Actor Roles in Social Media: Different Perspectives on Value Creation in Theories of User Participation*. *New Media Society*. 2012. Vol. 15. №5. PP. 765–781.
5. Thumim N. *Self-representation in museums: therapy or democracy?* *Critical Discourse Studies*. 2010. № 7(4). PP. 291–304.
6. Yanchenko A. O. *Mediatization and Self-mediation of Political Participation: New Citizenship Practices and Social Media*. 2021. – *forthcoming*
7. Philpot, R., Liebst, L. S., Levine, M., Bernasco, W., & Lindegaard, M. R. (2020). *Would I be helped? Cross-national CCTV footage shows that intervention is the norm in public conflicts*. *American Psychologist*, 75(1), 66–75.

УДК338:324(519.5)

**ЕКОНОМІЧНЕ ПІДґРУНТЯ РОЗВИТКУ ПАРТІЙНОЇ
СИСТЕМИ РЕСПУБЛІКИ КОРЕЯ НА СУЧАСНОМУ
ЕТАПІ***Макарова Г.,**студентка ОС «Магістр» спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*

Партійна система дуже тісно пов'язана з іншими сферами суспільного країни. Перш за все на її розвиток впливають процеси в економічній та соціальній сфері. Економічний розвиток сучасної Республіки Кореї бере свій початок з економічних реформ 60-х років ХХ століття, спрямованих на відновлення позицій країни на світовій арені, у тому числі в військовій сфері, зменшення залежності від Сполучених Штатів, перетворення корейської економіки з аграрної на індустріальну. Цей процес відбувався в умовах функціонування в Кореї авторитарного режиму (Третя та Четверта республіки). У напрямку економічного розвитку корейські адміністрації досягли значного успіху – зростання економіки у 1960-70-х роках досягало 10% на рік [6, с.64].

На початку 1980-х років уряд П'ятої республіки взяв курс на лібералізацію економіки, який був відображений у «Комплексних мірах по стабілізації економічної ситуації», з метою протистояння кризовим процесам у світовій економіці, пов'язаним з нафтовими кризами. Це було можливо завдяки формуванню сталої соціально-економічної бази в попередній період. Лібералізація корейської економіки передбачала у тому числі податкову реформу, приватизацію, стимулювання розвитку людського капіталу [6, с.78]. Крім того, реалізовані заходи допомогли сформуватися середньому класу, до якого увійшов малий та середній бізнес, люди з вищою освітою, кваліфіковані спеціалісти, представники бюрократії та міст. Економічний розвиток країни у цей час набагато випереджав соціальний розвиток, що сприяло зростанню невдоволеності середнього класу, який став носієм демократичних цінностей, рушієм демократичних реформ та зробив можливим встановлення демократичної за своєю суттю Шостої республіки. Таким чином, політична криза середини 80-х

років призвела до демократизації системи та проявилася у прийнятті Декларації про демократизацію за ініціативою генерала Ро Деу, який і очолив Шосту республіку [1].

Кроки по лібералізації економіки дозволили підтримати рівень зростання ВВП у 1980-90-х роках на високому рівні. Однак на розвиток економічної сфери Республіку Кореї негативно вплинула азійська фінансово-економічна криза 1997-1998 років. Причини виникнення та умови протікання кризи були обумовлені особливостями інституціональної та економіко-галузевою структури Республіки Корея. Серед них великий рівень втручання держави в економіку, відсутність готовності до економічної лібералізації, падіння системи валютного контролю, неефективна система державного регулювання фінансової сфери, експансіоністська політика монополій, необґрунтоване використання державного бюджету, лібералізація використання валюти громадянами, збільшення обсягів вивозу фінансових коштів за кордон [2, с.10].

Ця криза призвела до девальвації національних валют азійських держав та вдарила по конкурентоспроможності корейських товарів. Наприклад, у 1997 році 7 з 30 найбільших корейських компаній були визнані банкрутами. Однак вже у 1999 році Кореї вдалося вийти з кризи, досягнувши 11,3% річного зростання ВВП, що було зроблено у тому числі за допомогою проведення жорсткої кредитно-грошової політики та залучення допомоги міжнародних організацій [3, с.7-8].

Розвиток корейської економіки у XXI столітті відбувався у руслі загальносвітових тенденцій, у тому числі світового уповільнення темпів економічного зростання. У цей час відбувалося реформування економіки Республіки Корея за сценарієм МВФ. Воно передбачало реформу фінансового сектору (у тому числі зміцнення фінансового контролю, реструктуризація фінансової сфери, лібералізації фінансового ринку, розвиток фондового ринку); реформу корпоративного сектору (у тому числі лібералізація цієї сфери шляхом залучення передових технологій, розвиток конкуренції, забезпечення доступу іноземного капіталу в економіку, реструктуризація політики корпорації, зменшення їх боргових зобов'язань, сприяння просуванню інноваційного

малого та середнього бізнесу, лібералізація ринку цінних паперів); реформа бюджетної політики шляхом зменшення державних видатків та розширення системи соціального забезпечення; розширення корпоративної соціальної відповідальності, лібералізація управління в корпораціях, зменшення рівня втручання держави в діяльність компаній [2, с.11].

В результаті було стабілізовано економічне зростання, збільшився обсяг валютних резервів країни, створено більш ефективну структуру національної економіки, зменшено кількість нерентабельних підприємств державного сектору, введено систему моніторингу оцінки потенційної неплатоспроможності компаній, створено нові об'єкти інфраструктури для проведення науково-дослідних розробок та їх реалізації, збільшено інвестиції у дослідницьку діяльність спільних розробок суб'єктів реального сектору економіки та університетів, збільшено рівень конкурентоспроможності малого та середнього бізнесу в сфері інновацій, розширено телекомунікаційну сферу та доступ до інтернету, створено умови для розвитку інформаційної сфери та освіти [2, с.11].

Світова фінансова криза 2008 року хоча і вдарила по корейській економіці, однак позитивний приріст все ж таки зберігся, хоча і на низькому рівні. Основними причинами кризи в Республіці Корея стали лібералізація ринків капіталу, виникнення кредитних куль, знецінення корейської вони та зростання обсягів експорту. У цей час відзначалося зростання безробіття, інфляції, зменшення рівня промисловості. Однак вже 2010 рік відзначився остаточним подоланням фінансово економічної кризи та досягненням максимального рівня зростання корейського ВВП у XXI столітті – 6,5%. В цих умовах спостерігалось зростання споживчої активності населення, збільшення обсягів експорту, який традиційно складав вагому роль у корейській економіці. За перші 20 років третього тисячоліття Республіка Корея змогла майже подвоїти власний ВВП [3, с.9].

Розвиток корейської економіки на сучасному етапі характеризується наявністю та значним впливом чеболів (великих фінансово-промислових груп, які об'єднують ряд фірм під загальним контролем, фінансовим та

адміністративним, певних родин), які функціонують в умовах отримання великих банківських позиків від банків, що контролюються державою, формуючи таким чином підґрунтя для корупції. Всього в Республіці Корея на сьогодні налічується близько 30 чеболів, на долю п'яти найбільший з них, а саме Hyundai, Samsung, Daewoo, LG (Lucky Goldstar) та SK (Sunkyong), припадає одна третина всіх торгових операцій та майже 50% корейського експорту.

Подібна ситуація є негативною для корейської економіки та містить у собі потенційні загрози, тому уряд намагається певним чином провести реструктуризацію чеболів, приватизацію державних банків та лібералізацію економіки [3, с.11].

Треба відзначити, що характерною рисою розвитку корейської економіки на межі тисячоліть став динамічний розвиток галузі високих технологій. На цей напрямок спрямовується більше 4% ВВП, тобто показник є одним з найвищих у світі, а Республіка Корея у свою чергу являється одним з лідерів за рівнем розвитку науково-технічної сфери [5, с.51]. Крім того, Республіка Корея являється шостим експортером та дев'ятим імпортером у світі, найбільшими ринками збуту корейських товарів у XXI столітті виступають США та Китай.

Пандемія COVID-19 мала негативний вплив на розвиток економічної сфери Республіки Корея – 2020 рік відзначився економічним спадом, хоча і не таким масштабним, як спостерігався в США та ЄС. Спад ВВП в Кореї був на рівні 1-2%, у порівнянні з 3,5-4% падіння світового ВВП [7]. Серед причин економічного спаду в Республіці Корея можна виділити наступні: тимчасове закриття підприємств крупних компаній в умовах пандемії, погіршення становища малого та середнього бізнесу, зростання безробіття, зменшення споживчого попиту, вплив зовнішніх негативних факторів в умовах високого рівня інтеграції корейської економіки в світову.

Найбільшого негативного впливу зазнав малий та середній бізнес. У сфері послуг рівень прибутку у 2020 році досяг лише 60% від середніх показників. В два рази зменшився обсяг пасажирських перевезень та рівень прибутку в сфері роздрібної торгівлі та ресторанного бізнесу,

на 70% впала кількість туристів. Карантинні заходи в країнах світу загалом негативно впливали на розвиток зовнішньоекономічного співробітництва, особливо це відчувалося в Республіці Корея, яка була орієнтована на зовнішній ринок. Негативні наслідки пандемії призвели до нестабільності виробничого процесу в Китаї, що викликало дефіцит комплектуючих для корейської промисловості. Наприклад, виробництво автомобілів Hyundai у лютому 2020 року зменшилося на 120 тисяч. Все це сприяло падінню курсу корейської вони, який досяг рівня кризового 2009 року[10].

Треба відзначити, що у боротьбі з пандемією південнокорейська адміністрація спиралася на науково-технічний потенціал країни. Уряд та приватні корпорації разом змогли досягти значних успіхів у напрямку кардинальної модернізації національної системи медичного забезпечення. Це дозволило не припиняти діяльність більшості підприємств та не закривати кордони. В умовах пандемії Республіка Корея продовжила курс на підтримку дослідницької сфери. Позитивну динаміку розвитку в 2020 році демонстрували компанії, що розробляють вакцини (SK Bioscience и Genexine), виробники електронних чипів (Samsung и SK Hynix), батарей до електромобілів (LG Chem). Динамічно розвивалася медична галузь: у першій половині 2020 року експорт медичних послуг зріс на 27%, експорт антибіотиків на 62%, експорт санитайзерів в 7 разів до 216 мільйонів доларів, експорт засобів тестування та діагностики склав більше 0,5 мільярда доларів [9].

Також уряд прийняв кроки для підтримки малого та середнього бізнесу. 4 березня 2020 року на підтримку малого бізнесу було виділено 2,1 мільярди доларів. Ця допомога включала доступ по Спеціального фонду, страхування позиків, забезпечення санітарної обробки об'єктів, які були закриті в наслідок виявлення у клієнтів захворювання. 19 березня 2020 року уряд збільшив рівень фінансування цієї підтримки на 39 мільярдів та 29 травня 2020 року було виділено ще 29 мільярдів доларів [8].

Крім цього, допоміг більш ефективно підтримати економіку Республіки Корея в умовах пандемії потенціал соціальної політики, сформований завдяки реалізації «Закону про сприяння соціальному підприємству» 2007 року,

який визначив поняття «соціальне підприємництво». «соціального підприємництва» відносили компанії, які надають послуги соціального характеру проблемним категоріям громадян з метою підвищення їх рівня життя. У березні 2020 року в країні діяло вже 2435 подібних підприємств, а ще 1400 проходили реєстрацію. І хоча більшість з них залежали від урядових грантів та мали ряд недоліків, характерних для бюджетних організацій (невелика гнучкість, залежність від бюрократичних структур тощо), вони сприяли підтримці економіки в умовах пандемії [4, с.210].

Взагалі, пандемія окреслила існуючі виклики в економічній та соціальній сфері та продемонструвала їх багатогранний характер. Знову актуалізувалися застарілі проблеми корейської економіки., які поглибилися під впливом зовнішнього фактору (пандемії). Однак уряд вирішив, що це не привід відмовлятися від висунутих раніше стратегій розвитку. Перш за все що стосується ініціативи побудови креативної економіки, основою якої повинні стати стартапи (концепція висунута у 2013 році президентом Пак Кин Хе та продовжена адміністрацією Мун Чже Іна) з залученням до неї не лише малого та середнього бізнесу, але й великих корпорацій.

Список використаних джерел

1. Андреева Ю. Эволюция политической системы Республики Корея: от модернизаторского авторитаризма к демократии. URL: <https://docplayer.com/68492222-Evolyuciya-politicheskoy-sistemy-respubliki-koreya-ot-modernizatorskogo-avtoritarizma-k-demokratizacii-andreeva-yu-v-osnovannaya-na-konfucianskih-ustoyah.html> (дата звернення: 18.04.2021).
2. О Док Хи. Трансформация южнокорейской модели экономического развития в условиях глобализации. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.14 – мировая экономика. Минск 2018. 25с. URL: <https://fmmp.bntu.by/wp->

- content/uploads/2018/05/Avtoreferat_O-Dok-Hi_1.pdf
(дата звернення: 18.04.2021).
3. Республика Корея: успехи и проблемы развития : Бюллетень о текущих тенденциях мировой экономики. Апрель 2019. №43. 20 с. URL: <https://ac.gov.ru/archive/files/publication/a/21953.pdf>
(дата звернення: 18.04.2021).
 4. Федоровский А. Н. Вызовы пандемии COVID-19 и приоритеты экономического развития Республики Корея. Контурь глобальных трансформацій. 2020. Т.13. №5. С.204-218.
 5. Федоровский А.Н. Индикаторы востребованности науки в контексте приоритетов инновационной политики в странах Восточной Азии. Выявление приоритетных научных направлений: междисциплинарный подход. М.: ИМЭМО РАН. С. 44–53.
 6. Lee C. S. South Korea 1979: Confrontation, assassination, and transition // Asian Survey. 1980. Т. 20. №. 1. С. 63-76.
 7. O’Neil J. South Korea’s Economy Is Doing Better than Any Other OECD Country. World Economic Forum. August 24, 2020. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/08/south-korea-covid19-government-pandemic-response> (дата звернення: 18.04.2021).
 8. Prime Minister Secretariat (2020) URL: www.opm.go.kr/en/index.do (дата звернення: 18.04.2021)
 9. Stangarone T. COVID-19 Pushes South Korea into Recession. The Diplomat. August 3, 2020. URL : <https://thediplomat.com/2020/08/covid-19-pushessouth-korea-into-recession/> (дата звернення : 18.04.2021).
 10. Startups Offer a Different Future for South Korea’s Economy (2020). The Economist. April 8, 2020. URL: <https://www.economist.com/special-report/2020/04/08/startups-offer-a-different-future-for-south-koreas-economy> (дата звернення: 18.04.2021).

УДК 342:324(593)

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В КОРОЛІВСТВІ ТАЙЛАНД У ХХІ СТОЛІТТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ

Сапаров М.,

*студент ОС «Магістр» спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*

Основні принципи функціонування партійної системи Королівства Таїланд визначені в його основному документі – конституції. Починаючи зі встановлення в Таїланді в 1932 році конституційної монархії та до нашого часу в країні було прийнято 20 конституційних актів (конституцій та хартій адміністрацій, які виконували роль конституції). Проявом демократизації політичного процесу в Таїланді стало прийняття у 1997 році Конституції, яка була розроблена всенародно обраною Конституційною редакційною асамблеєю. Саме цей документ закріпив існування двопалатного парламенту, який складався з Палати представників (500 мандатів) та Сенату (250), депутати до якого обиралися прямим голосуванням. Це був великий крок на шляху демократичного розвитку Таїланду, бо до цього депутати або повністю, або наполовину призначалися військовими, таким чином, військові напряму впливати на прийняття рішень на самому високому рівні та роботу всіх гілок влади [4].

Однак, не дивлячись на прогресивність Конституції 1997 року, вона не змогла закріпитися в якості акту, що визначив би стратегію розвитку Таїланду на значний проміжок часу. Це пов'язано з особливістю політичного процесу в країні, який, у тому числі, відзначався сильними позиціями військових та неефективною діяльністю політичних сил, що приходили до влади в Таїланді. В результаті, характерною рисою розвитку тайської держави у ХХІ столітті стали військові перевороти в результаті яких попередні конституційні акти відмінялися та приймалися нові конституції.

В наслідок військового перевороту 2006 року влада була зосереджена у руках Ради з демократичних реформ, яка

замінила Конституцію 1997 року Тимчасовою конституцією 2006 року, що розширювала повноваження військових. Цей документ надавав військовим право призначати голову виконавчої влади та всіх представників парламенту. Редакційний комітет, який займався розробкою нової конституції, також знаходився під контролем армії. Його склад був визначений Радою національної безпеки, що була під контролем військових. Нова конституція була схвалена на публічному референдумі та вступила в силу у 2007 році [2, с.53].

Черговий військовий переворот 2014 року привів до влади генерала Прают Чан-Оча, який зайняв посаду прем'єр-міністра та проголосив початок широких політичних реформ. Лише після їх реалізації, на думку військових, стане можливим проведення загальних демократичних парламентських виборів [1, с.198]. Конституція 2007 року була скасована та замінена Тимчасовою конституцією 2014 року, яка передбачала створення національного органу для здійснення законодавчої влади, тимчасового Кабінету міністрів, Ради по реформуванню для здійснення широкого колу національних реформ, затвердження комітету для розробки проекту нової конституції та самого проекту нової конституції [3].

Впродовж наступних двох років було розроблено два проекти конституції: перший провалився під час голосування у Національній раді по реформуванню, другий був винесений на всенародний референдум. Відповідно до проекту нової конституції принаймні на перші п'ять років перехідного періоду передбачалося, що Сенат (250 сенаторів) буде повністю призначатися військовими, а Палата представників (500 депутатів) обиратися прямим голосуванням. Це дозволяло армії зберегти свій вплив, у тому числі при обранні голови уряду, який тепер обирався на голосуванні до якого залучалася не лише Палата представників, але й Сенат. При цьому кандидатура прем'єр-міністра не обов'язково висувалася з членів парламенту, саме це дозволяло генералу Прают Чан-Оча зберігати за собою посаду голови уряду [5]. В

результаті змін до виборчої системи зменшилися здатність великих компаній впливати на формування уряду, вводилася більш жорстка цензура, яка використовувалася військовими для боротьби з опонентами, перш за все з колишнім головою уряду Таксін Чинавата, який був відсторонений від влади в результаті перевороту [1, с.199].

Референдум щодо нової конституції було проведено 7 серпня 2016 року. Населення доволі пасивно віднеслося до референдуму – загальна явка виборців склала близько 59,4%. І хоча більшість виборців на референдумі підтримали конституцію (за прийняття нової конституції виказалось 61,35%, проти – 38,65%; за обрання прем'єр-міністра спільно Палатою представників та Сенатом проголосувало 58,07%, проти – 41,93%), однак умови її ухвалення не можна вважати повністю відкритими та прозорими. Супротивникам конституції не дозволялося проводити повноцінну агітацію, політичні мітинги та обговорення. Спроби агітувати проти конституції переслідувалися владою. Багато хто з виборців навіть не ознайомився з проектом конституції та підтримав його керуючись виключно бажанням пришвидшити демократичний процес – прийняття нової конституції було умовою проведення виборів в Таїланді. За ініціативою короля до конституції були також внесені правки, відповідно до яких говорилося про порядок вирішення криз в умовах, коли конституційні положення не діють, окреслювалися повноваження Таємної ради щодо висування кандидатури регента, якщо король не призначив його та знаходиться за межами країни, затверджувалася процедура, згідно до якої на всіх законах має стояти підпис не лише короля, але й прем'єр-міністра [1, с.200-201].

Конституція вступила в силу 6 квітня 2017 року та на думку військових мала створити ефективні механізми протидії корупції, попередити виникнення популістського уряду, який міг загрожувати національній економічній системі. Однак по факту вона створила гарантії для збереження статусу та впливу військових на політичне життя країни.

Таким чином, прийняття Конституції 1997 року стало початком демократичного процесу в Таїланді, у тому числі і в партійній сфері. Однак реформи, передбачені цим документом, так і не досягли бажаних результатів. В результаті чого було створено умови спочатку для концентрації влади в руках прем'єр-міністра Таксин Чинавата, а потім для військового перевороту 2006 року. Наступні конституції 2007 та 2017 року були прийняті після військових переворотів, розроблені під контролем військових та спрямовані на конституційне закріплення збереження військового впливу в країні (нова змішана виборча система, призначення сенаторів військовими, можливість призначити прем'єр-міністра не з членів парламенту тощо).

Список використаних джерел

1. Лафитский В.И., Ефимова Л.М., Орлов А.Г. Современные избирательные системы. Вып. 14: Узбекистан, Таиланд, Куба / Науч. ред. В.И. Лафитский, В.И. Лысенко. М.: РЦОИТ, 2019. 440 с. URL: https://www.rcoit.ru/upload/iblock/000/%D0%A1%D0%98%D0%A1_14_2019.pdf(дата звернення: 04.04.2021).
2. Таномсакчай Припранг. Политический режим Королевства Таиланд в XXI в.: проблеме институционализации и функционирования. Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук. Специальность 23.00.02 – Политические институты, процессы и технологии. Екатеринбург, 2020. 221 с.
3. 2014 Interim Charter to re-engineer Thai political landscape. 2014. URL: <https://prachatai.com/english/node/4244> (дата звернення: 03.04.2021).
4. Constitution of Thailand (1997). URL: [https://en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_Thailand_\(1997\)](https://en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_Thailand_(1997)) (дата звернення: 05.04.2021).
5. Constitution of Thailand (2017). URL: [https://en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_Thailand_\(2017\)](https://en.wikisource.org/wiki/Constitution_of_Thailand_(2017)) (дата звернення: 05.04.2021).

УДК 323.019.51

РОЗБУДОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС (НАЦІОНАЛЬНИЙ, РЕГІОНАЛЬНИЙ ТА ГЛОБАЛЬНИЙ РІВНІ)

Гостева Д.,

*студентка ОС Магістр спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*

Починаючи з сер. 90-х рр. ХХ ст., кардинальні зміни, що відбувалися по всьому світу, насамперед, становлення глобального інформаційного суспільства, поява нових викликів та загроз як глобальній, регіональній, так і національній безпеці, змусили переглянути пріоритети державної політики провідних країн світу.

Виникнення загроз інформаційного характеру змушує сучасні держави запроваджувати системне державне управління інформаційними процесами. Кожна країна або регіональне утворення, яке не хоче залишитися на узбіччі світового цивілізаційного розвитку, змушене розробляти і впроваджувати свою інформаційну політику.

В галузі розбудови інформаційної політики Європейський Союз активно співпрацює з міжнародними організаціями, зокрема такими як НАТО, ООН, ЮНЕСКО тощо. Водночас необхідність забезпечення національних інтересів в сучасних умовах змушує країни Євросоюзу здійснювати нові форми політичного регулювання. Однією з таких форм є національна інформаційна політика країн Європи. Інформаційні процеси, в які втягнуті країни Євросоюзу, регулюються на трьох рівнях – національному, регіональному та глобальному. Всі три рівні перебувають у діалектичній взаємозалежності, доповнюють і обумовлюють один одного.

Насамперед розглянемо, як співвідносяться глобальні і національні інформаційні процеси європейських країн. Перш за все, слід відзначити, що Європейський Союз на глобальному рівні бере участь у розбудові міжнародної інформаційної політики. Насамперед, в рамках діяльності ЮНЕСКО (спеціалізованої установи ООН з питань освіти, науки, культури та комунікацій). ЮНЕСКО визначає свої

завдання на ХХІ століття в інтелектуальному, етичному, інформаційному міжнародному співробітництві, підкреслюючи, що вирішення глобальних проблем залежить від волевиявлення держав, зміни національних пріоритетів, фінансування освіти, науки, культури і комунікації як чинників, що найбільше впливають на розвиток співтовариства [3]. Ефективність діяльності ЮНЕСКО полягає у політичних ініціативах організації, в управлінні співтовариством з метою глобальної інтеграції і т.д.

Що стосується політики ЮНЕСКО в європейському регіоні, то вона обумовлена різним рівнем інформаційного розвитку країн Західної, Центральної та Східної Європи. Довгострокові стратегії співробітництва ЮНЕСКО з Європейським Союзом передбачають дослідження нових ринків інформаційних продуктів та послуг, створення урядових електронних мереж управління [3].

Також процес розбудови інформаційної політики європейського регіону простежується у документах і рішеннях країн-лідерів глобального інформаційного прогресу. Так, у спільному комюніке ЄС, країн Великої Сімки – учасників міжнародного форуму „Окінава-2000” зазначається, що світова економіка набула ознак інформаційної, глобалізація обумовила поширення у всьому світі основних принципів і цінностей – демократії, ринкової економіки, соціального прогресу, стабільного розвитку, забезпечення прав людини. Разом з тим, ЄС та країни Великої Сімки відзначають необхідність ліквідації дисбалансу між інформаційно-багатими та інформаційно-бідними країнами, використання нових технологій для подолання зубожіння і соціальної нерівності, запобігання конфліктам і забезпечення доступу до інформаційного блага. Велика Сімка визнала необхідність нових можливостей глобального інформаційного суспільства і налаштована на конструктивне партнерство з міжнародними організаціями, світовою спільнотою, приватним сектором, неурядовими організаціями, з країнами, що розвиваються, посттоталітарними державами для реалізації можливостей інформаційної цивілізації третього тисячоліття і сподівань на благополуччя, духовність і стабільність міжнародного співтовариства [1].

Європейський вимір глобального інформаційного суспільства, втілений в Окінавській Хартії Глобального Інформаційного суспільства – 2000, викладено у таких положеннях: використання можливостей нових комунікаційних технологій; подолання технологічного розриву між країнами Європи і ефективне співробітництво в галузі високих технологій і ринку; сприяння участі у становленні інформаційного суспільства і нової економіки; прогресивний розвиток [5].

У Преамбулі підкреслюється революційний вплив нових технологій на формування суспільства ХХІ століття, який стосується способу життєдіяльності, взаємодії урядів і громадянського суспільства: „Все людство повсюдно, без винятку, повинно мати можливість скористатися перевагами глобального інформаційного суспільства” [4].

Окінавська Хартія є закликом до ефективного міжнародного співробітництва – політичного, економічного, гуманітарного, культурного – задля світового прогресу. У Документі виокремлено стратегічні напрями діяльності за відповідними положеннями Хартії. Першочергово це стосується здійснення економічних і структурних реформ, використання новацій, раціонального управління макроекономікою, ефективного планування, використання переваг нових інформаційних технологій [5]. Стратегія становлення інформаційного суспільства супроводжується розвитком людських ресурсів, можливості яких мають відповідати вимогам інформаційної доби. Європейський Союз та національні уряди країн Європи зобов'язалися надати населенню європейських країн допомогу в підготовці, перекваліфікації та освіті протягом усього життя для діяльності і працевлаштування в інформаційному суспільстві, набуття навичок роботи з мультимедійними технологіями.

Розв'язання проблеми інформаційного розриву пов'язано із зустрічними ініціативами країн, що розвиваються, про участь у глобальному інформаційному процесі, трансформації економіки і менталітету суспільства; з прийняттям політичних рішень про національні програми інформаційного суспільства, підтримку інформаційних технологій і конкуренції в економіці; створення відповідної

нормативної бази, використання інформаційних технологій в соціальній сфері, заохочення муніципальних ініціатив.

Прогресивний розвиток у ХХІ столітті, як зазначається в Окінавській Хартії глобального інформаційного суспільства, залежить від ефективного співробітництва учасників міжнародного співтовариства. Головну роль повинні відігравати двосторонні і багатосторонні відносини, співробітництво з міжнародними організаціями та інститутами – міжнародними фінансовими інституціями або міжнародними фондами [5]. Отже, Окінавська Хартія глобального інформаційного суспільства відкрила нові напрями співробітництва між Європою і світом, істотно вплинула на політичні рішення європейських урядів та міжурядових інститутів.

Концепція на основі положення Окінавської Хартії глобального інформаційного суспільства (2000 р.) втілена у стратегіях міжнародної політики та європейської безпеки Європейського Союзу, якими передбачається систематичне співробітництво між країнами-членами, прийняття спільних декларацій у галузі комунікацій та інформаційного обміну, формування спільних позицій і узгодження спільних дій. Треба зазначити, що для реалізації політики ЄС за інформаційними напрями використовуються як традиційні міжурядові інструменти – обмін інформацією та координація позицій для офіційних заяв, комюніке, загальних декларацій, прес-заходів, так і нові форми співробітництва – узгодження позицій на основі інформаційно-аналітичного забезпечення прийнятих рішень [5]. Така форма співробітництва забезпечує зростання конвергентних тенденцій у зовнішній політиці країн-членів ЄС, національна адміністрація яких, з одного боку, має діяти в консенсусі з поведінкою політичних партнерів, з іншого – уможливорює прийняття спільних рішень щодо третіх країн.

Наступним рівнем розбудови інформаційної політики ЄС слід визначити національний рівень. Тобто держава регулює відповідний розподіл інформаційних ресурсів, загальні принципи інформаційної діяльності, встановлює пріоритети для забезпечення національних інтересів [1]. Головними напрями національної інфополітики є: забезпечення доступу до інформації; створення національного

інформаційного потенціалу; використання інформаційних ресурсів у національних інтересах; створення загальної системи охорони інформації; сприяння міжнародному співробітництву в галузі комунікації та інформації; гарантії інформаційного суверенітету держави; розвиток інформаційної інфраструктури.

Таким чином, інформаційна політика країн ЄС містить як гуманітарні, так і військові аспекти інформаційного співробітництва і забезпечує програми обміну інформацією, впровадження нових технологій в оборонну доктрину і політичне співробітництво, сприяє поширенню ідей толерантності і культури миру.

Список використаних джерел

1. Програми Ради Європи URL: <http://www.europare.eu.int/>
2. Basic Documents UNESCO 1989-1995. News Communication Strategy. Document C II-96/WS/2. – Paris, UNESCO, 1995. – 109 p.
3. Nora S., Minc A. The Computerisation of Society. A Report to the President of France. Cambridge, L., 1980.
4. Okinawa Charter on the Global Information Society URL: <http://www.g8Kyuschu-okinawa.go.jp/le/documents/itl.html>.

УДК 329(492) «2021»

КОНФІГУРАЦІЯ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ НІДЕРЛАНДІВ ПІСЛЯ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНИХ ВИБОРІВ ДО ПАЛАТИ ПРЕДСТАВНИКІВ У 2021 р.

*Сенатосенко В.,
здобувачка третього рівня вищої освіти спеціальності
052 Політологія Маріупольського державного
університету*

Останні десятиліття партійно-політичні системи переживають період трансформації, що викликано багатьма факторами – глобалізацією, розбудовою нового світового порядку та перерозподілом сфер впливу, економічною та міграційною кризами, політичною кризою ЄС, пандемією Covid-19, «кризою демократії», трансформацією свідомості

особистості, зростання популярності націоналістичних ідей тощо. У зв'язку з цим на порядок денний виходить необхідність дослідження партійних систем на сучасному етапі, особливостей трансформації та перспективи подальшого їх розвитку. Аналіз електоральних показників надає найбільш повне уявлення щодо стану партійної системи, тому з метою формування цілісної картини щодо сучасного стану партійної системи Нідерландів проаналізовані результати останніх виборів до Нижньої палати.

За результатами виборів в Нідерландах у березні 2021 р. простежується тенденція до подальшої фрагментації партійної системи. Збільшується кількість партій які беруть участь у виборах (2006 р. - , 2010 р. -2012 р. – 21, 2017 р. – 28, 2021 р. – 37) [1,2,3,4,5]. Поява нових партій у Парламенті призводить до ускладнення процесу утворення коаліції та вироблення ефективних механізмів з прийняття рішень коаліційною більшістю.

Так, за результатами останніх виборів серед нових партій отримали мандати до Палати представників правопопулістська партія «Да21» (JA21), «Вольт Нідерланди» (Volt), Рух фермерів та громадян (BBB), ВіJ1. Загальна кількість отриманих мандатів на нові партії становить 8 мандатів. На виборах у 2017 р. до Нижньої палати увійшло 2 нові партії – «Форум за демократію» (FvD) та «ДЕНК» (DENK), отримавши сумарно 5 мандатів. У 2012 р. на політичній арені з'явилась нова партія «50ПЛЮС» (50PLUS) набравши голосів еквівалентних 2 місцям у Палаті представників. Зазначені данні свідчать про тенденцію до подрібнення електорату, що привносить до партійної системи новий фактор нестабільності.

Переможцем цих виборів, вже вчетверте стала партія прем'єр-міністра М. Рютте «Народна партія за свободу та демократію» (VVD), незважаючи на скандал з допомогою на дітей, який призвів до відставки уряду. Масові антиковидні протести також не змінили конфігурацію політичних сил. Успіх VVD пояснюється рухом вправо за останні роки – акцент на обмеження бюджетної та державної соціальної політики. Також, розширення кола питань призвело до переходу частки голосів від лівих та правопопулістських

партій до VVD, особливо це помітно, коли у агітації партія робить більший акцент на неекономічні питання (щодо охорони здоров'я, екологічні, регіональні чи націоналістичні, наприклад як впровадження квоти для біженців та запровадження вимоги для іммігрантів вивчати голландську мову). Також, утримує партію від поразки і високий особистий рейтинг М. Рютте.

«Демократи 66» (D66) – одна із не багатьох партій, яка змогла продемонструвати позитивний ріст у порівнянні з минулими виборами (+ 5 місць). Успіх на виборах 2021 р. можна обґрунтувати підтримкою електорату гасел щодо економічних питань: перерозподілу доходів, введення негативного оподаткування, підвищення податків для неекологічного бізнесу тощо. Також зайняти другу сходинку на виборах допомогло рішуча позиція нового лідера D66 Зіґрід Кааг послабити антиісламську риторичку Вільдерса, Посилити свої позиції D66 змогли за рахунок лівих партій; зокрема - «Соціалістичної партії» (SP), «Зелених лівих» (GL), «Партії труда» (PvdA).

Результати виборів до Палати представників у 2021 р. показали, що правопопулістські партії продовжують утримувати значні позиції серед електорату. Не дивлячись на те, що «Партія Свободи» (PVV) Герта Вільдерса позбулась 3 мандатів, партія все одно отримала значну кількість місць у Нижній палаті – 17. На відміну від кампанії у 2017 р. PVV, як базувалась на антимігрантській та антиісламській риторичці, а програма партії містилась на одній сторінці, у 2021 року партія розширила коло питань, виклавши свою програму на п'ятдесяти сторінках і включивши до неї проблему боротьби зі зміною клімату, партія також тепер виступає за збільшення мінімальної заробітної плати, а також за надання допомоги людям похилого віку разом зі зменшенням плати за медичне обслуговування тощо.

Створена в 2017 р. напередодні виборів ультраправа партія «Форум за демократію» (FvD), яка на минулих виборах отримала підтримку населення та пройшла до Палати представників, змогла у 2021 р. посилити свої позиції (+6 мандатів), тим самим продемонструвавши позитивну динаміку на відміну від інших партій. У 2021 р. взяла участь у виборах новостворена партія ультраправого толку JA21 і яка

за підсумками голосування отримала можливість увійти до Нижньої палати (3 мандати). Тож, за період з 2006 р. по 2021 р. партійна система збагатилась на правопопулістську палітру, яка продовжує нарощувати свою міць, адже результати останніх п'яти електоральних циклів демонструють стійку тенденцію до закріплення популістської ідеології на політичному просторі (2006 р. - частка популістських партій в Нижній палаті складала 9 місць [1], 2010 р. – 24 мандата [2], 2012 р. – 15 [3], 2017 р. – 23 [4], 2021 р. – 28 [5]). Нараховуючи за ультраправими 28 мандатів на останніх виборах, підтверджує той факт, що антимігрантська та антиелітарна риторика глибокого закріпилась в суспільстві, що у свою чергу змушує партії мейнстріму пристосовуватись та виробляти дієві механізми конкурентної боротьби за електорат з ультраправими партіями. Попри це антисистемні партії, також пристосовуються до конкуренції з боку системних партій., включаючи окрім класичних націоналістичних питань які є класичними для лівих та правих партій.

Таким чином, приведенні дані дають змогу стверджувати про те, що хоч і партія VVD і перемагає вже четвертий раз поспіль, говорити про «нормалізацію» партійної системи є недоцільним. Так, Андре Крувель стверджує, що, незважаючи на успіх основних партій, є мало доказів того, що результат виборів свідчить про повернення країни до політичної стабільності. Партійна система стає все більш поляризованою, а мінливий характер нідерландського електорату гарантує, що урядовій коаліції потрібно буде підтримувати свою привабливість до виборців ультралівих та ультраправих політичного спектра [6].

Результати виборів, а саме отримання проєвропейськими партіями D66 разом з новою партією Volt 27 місць з одного боку, і з іншого боку ультраправими - PVV, FvD та новою партією JA21 28 мандатів, як зазначає Бенджамін Лерут, підтверджують переходу від традиційного ліво-правого виміру до космополітичного-націоналістичного [7]. На користь цього судження слугує і те, що саме ці партії показали позитивну динаміку у порівнянні з минулими виборами, а «нові» партії поклали непоганий старт, отримавши по 3 мандати кожна.

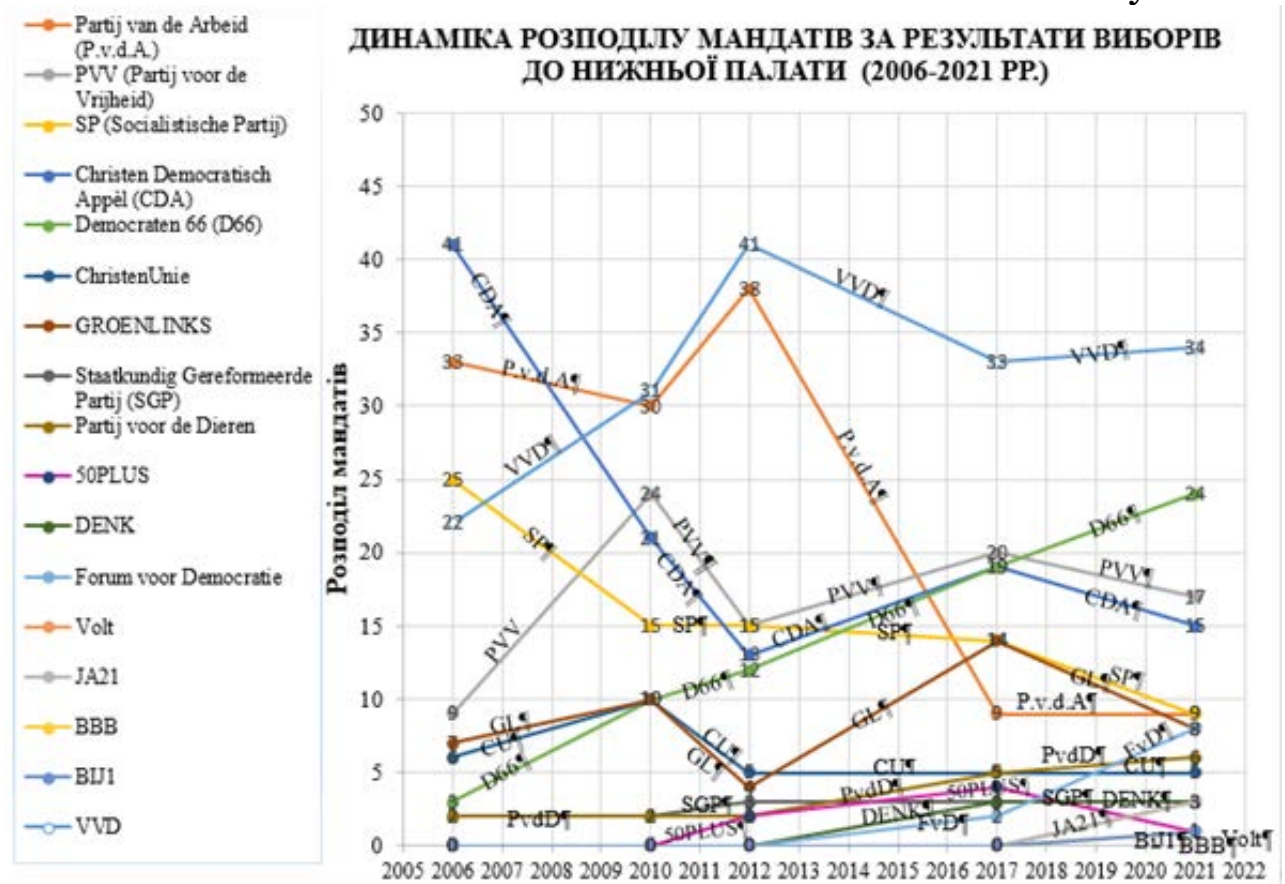
Результати минулих виборів разом з підсумками голосування у 2021 р. продемонстрували загальну тенденцію до просідання позицій лівих. Однією із причин послаблення позицій лівих є запозичення консервативними партіями від партій лівого флангу ряду ідей такі, як податок на корпорації та підвищення мінімальної заробітної плати. Також, про це свідчить і ситуація навколо законопроекту про клімат, ініційований GL, який згодом урядові партії кооптували [8]. Так, класичні ліві партії - SP, GL, PvdA зазнали безпрецедентних втрат на виборах. Якщо ми розглянемо результати цих партій разом, то лівим вдалось вибороти 26 місць у 2021 році проти 37 у 2017 році та 57 у 2012 році [3,4,5]. Виборча динаміка соціал-демократичної PvdA разюче скоротилась за декілька виборів – від 38 до 9 мандатів. Успіху PvdA заважає жорстка виборча конкуренція від SP, яка змушує соціал-демократів підтримувати лівий профіль. Рейтинги PvdA постраждали також і від того, що лідер партії Лодевйк Ашер пішов у відставку внаслідок скандалу щодо допомоги на дітей, а його наступниця Ліліанна Плумен не змогла перебороти популярність Лодевйка Ашера та завоювати прихильність електорату.

Поміж того, лівий фланг відзначається значною внутрішньою фрагментованістю, адже в блоці відсутня домінуюча партія. Також, існує значна ідеологічна відмінність між партіями блоку - SP має зовсім інший профіль щодо соціально-демографічних питань, а також займає інші ідеологічні позиції (особливо щодо соціально-культурних питань), на відмінну від GL та PvdA [11].

На думку Шері Бермана лівоцентристський центр Європи зазнав краху через брак нових ідей, щоб пристосуватись до реалій постійно мінливої світової економіки [9, с. 72-73]. Активізація традиційних лівоцентристських партій вважається і надалі буде проблемою, оскільки необхідно вироблення більш агресивних виборчих кампаній і окреслення більш чіткого лівого спрямування в програмах. Кас Мудде вважає, що ідеї, необхідні для пожвавлення лівоцентристських партій, повинні виходити поза межами партій – з аналітичних центрів та інших організацій громадянського суспільства [10]. Так, профспілкові організації можуть стати ключовим кроком

для стримування занепаду основних лівоцентристських партій.

Рисунок 1

Таким чином, аналіз останніх виборів дає змогу виявити ряд тенденцій. По-перше, партійна система Нідерландів характеризується достатньою фрагментарністю, що зменшує коаліційний потенціал, а відповідно і ускладнюється процес вироблення і прийняття рішень, що потенційно загрожує стабільному функціонуванню уряду. По-друге, спостерігається зростаюча персоналізація політики, про що свідчать високі рейтинги партій правопопулістського толку. Високі рейтинги ультраправих свідчать про закріплення несистемних партій на політичному ландшафті нідерландської політичної системи. Сталою тенденцією стало послаблення позицій лівого флангу, що викликано рядом факторів. Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що партійна система переживає черговий етап трансформацій, набуваючи нових ознак.

Список використаних джерел

1. Tweede Kamer 22 november 2006. URL : <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/TK20061122> (дата звернення: 11.05.2021).
2. Tweede Kamer 9 juni 2010. URL : <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/TK20100609> (дата звернення: 10.05.2021).
3. Tweede Kamer 12 september 2012. URL : <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/TK20120912> (дата звернення: 12.05.2021).
4. Tweede Kamer 15 maart 2017. URL : <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/TK20170315> (дата звернення: 09.05.2021).
5. Tweede Kamer 17 maart 2021. URL : <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/TK20210317> (дата звернення: 07.05.2021).
6. Krouwel A. The polarised nature of the Dutch party system and the volatility of the electorate ensure that any 'victory for the centre' is likely to be short-lived URL : <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2012/09/19/dutch-election-parties/> (дата звернення: 13.05.2021).
7. Leruth B. After the 2021 Dutch general election, can Volt become a genuine pan-European force? URL : <https://theloop.ecpr.eu/following-the-dutch-general-election-of-2021-can-volt-become-a-genuine-transnational-and-pan-european-force/> (дата звернення: 13.05.2021).
8. Otjes S. Where Did the Dutch Elections Go Wrong for GroenLinks? URL : <https://www.greeneuropeanjournal.eu/did-the-dutch-elections-go-wrong-for-groenlinks/> (дата звернення: 19.05.2021).
9. Berman S. The Specter Haunting Europe: The Lost Left // Journal of Democracy, Vol. 27. No. 4. 2016. PP. 69 – 76.
10. Mudde C. Nothing left? In search of (a new) social democracy. URL : <https://www.opendemocracy.net/en/can-europe-make-it/nothing-left-in-search-of-new-social-democracy/> (дата звернення: 19.05.2021).
11. Mudde C. What happened to the Dutch left? URL : <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2021/03/15/what-happened-to-the-dutch-left/> (дата звернення: 17.05.2021).

ПОВЕРНЕННЯ ТА ПЕРЕОСВОЄННЯ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ У ДОНЕЦЬКІЙ ТА ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 323(477.6-074)

ПОНЯТТЯ «КОЛАБОРАЦІОНІЗМ» В ПРОЄКТАХ ЗАКОНІВ УКРАЇНИ

*Трофименко А.,
к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики Маріупольського державного
університету*

Колабораціонізм як соціально-політичне явище закономірно виникає в державі, частина території якої є окупованою, тому питання законодавчого визначення колабораціонізму та встановлення юридичної відповідальності за нього перебуває на порядку денному українського суспільства з самого початку російської агресії проти України. Це обумовило пошук шляхів законодавчого оформлення цієї діяльності та криміналізації колабораціонізму, так з 2017 року розроблено низку проєктів законів щодо нього, які пропонують різні варіанти тлумачення самого поняття «колабораціонізм», а деякі навіть зовсім не пропонують його чіткого окремого визначення. З огляду на те, що надмірно широке тлумачення колабораціонізму або відсутність розмежування свідомої корисливої співпраці та вимушеної може створити перешкоди на шляху реінтеграції окупованих територій, зокрема в психологічному аспекті, дослідження різних підходів до визначення цього поняття в проєктах законів України представляє значний науковий інтерес.

Термін «колабораціонізм» першочергово використовувався в контексті співпраці з ворогом в період Другої світової війни, для позначення співробітництва французького уряду А. Петена з гітлерівською Німеччиною, яке держави антигітлерівської коаліції почали називати

колабораціонізмом. Серед дослідників співпраці з окупантами в період конфліктів, як серед закордонних, так і серед українських, не існує однастайності щодо визначення цього терміну. Деякі автори визначають це поняття занадто широко, розуміючи його як надання допомоги ворогу в будь-який спосіб, інші звужують його до виключно добровільної свідомої співпраці з окупантом на шкоду своєї держави. Крім того, різні дослідники пропонують власну типологію колабораціонізму, так виокремлюється співпраця на основі політичної угоди з окупантом, «кооперування» (англ. *cooperation*) у цивільних галузях та «спільне ведення війни» на ворожій стороні (англ. *co-belligerence*) [1].

Серед українських дослідників також не має однастайності в підході до визначення «колабораціонізму», дослідження цього явища першочергово відбувалося виключно щодо українського колабораціонізму під час Другої світової війни, але з початку тимчасової окупації АР Крим та територій Донецької та Луганської областей спостерігається його переосмислення. Зокрема наголошується на некоректності застосування понять «повстанці» або «сепаратисти» до бойовиків на Донбасі, враховуючи наявність доказів управління місцевими бойовиками Російською Федерацією, більш доцільно пособників російських окупантів визначати як колаборантів [10].

Продовжується дискусія в наукових колах і щодо механізмів юридичної відповідальності за колаборацію з ворогом, що ускладнюється відсутністю його сталого визначення в міжнародному праві та широкого закордонного досвіду в цій сфері. У національних законодавствах термін колабораціонізм зустрічається досить рідко, адже в юридичних джерелах він пов'язується із поняттям «державна зрада», що притаманно і для України. Кримінальний кодекс України визначає державну зраду як «перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України» (стаття 111) [2].

Про різноманітні підходи до розуміння колабораціонізму свідчать і різні його тлумачення в проєктах законів України щодо нього, які подано на розгляд Верховної

Ради. Перші законопроекти були розроблені ще в 2017 році, зокрема це «Проект Закону про заборону колабораціонізму» № 6170 від 09.03.2017 р., «Проект Закону про захист української державності від проявів колабораціонізму» № 7425 від 20.12.2017 р. та «Проект Закону встановлення справедливості та покарання винних у воєнних злочинах по подіям на території Донецької та Луганської областей» № 7425-1 від 28.12.2017 р.

Усі три законопроекти 2017 року відрізняються своїми тлумаченнями. Законопроект № 6170, поданий народним депутатом Лапіним І.О., членом фракції «Народний фронт», пропонує визначити колабораціонізм як «співпраця громадянина України з російською окупаційною владою та створеними чи підтримуваними Російською Федерацією незаконними збройними формуваннями в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, а також на тимчасово непідконтрольних органам влади України територіях окремих районів Донецької та Луганської областей» [7].

Подібне широке тлумачення містить і проект № 7425, поданий представниками тієї ж фракції в грудні 2017 р.: «колабораціонізм – співробітництво з ворогом, сприяння у здійсненні агресивних дій, розгортанні збройного конфлікту проти України, надання ворогу допомоги під час підготовки та проведення агресії, при розгортанні збройного конфлікту [8]. Таке занадто широке визначення потребує роз'яснень, яка співпраця мається на увазі, членство в «ДНР» та «ЛНР», відвідування мітингів, отримання паспортів цих квазіреспублік, ведення бізнесу на непідконтрольній території, сплата податків тощо, не береться до уваги і мотивація громадян, тобто ці визначення ставлять більше питань, ніж дають відповідей, їх застосування у разі прийняття могло б призвести до низки порушень конституційних прав людини [3].

Наприкінці грудня 2017 р. також подано альтернативний законопроект № 7425-1 щодо воєнних злочинів на території Донецької та Луганської областей, який зовсім обходить поняття «колабораціонізму» [4]. У результаті, всі три згадані проекти законів було відкликано.

Ще одним законопроектом поданим наприкінці 2019 року став «Проект Закону України про внесення змін до

деяких законодавчих актів України (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораціонізм)» № 2549, який пропонує доповнити ККУ окремою статтею про колабораціонізм, визначивши його наступним чином: «особлива форма державної зради, яка полягає у військовому, політичному, економічному, адміністративному, культурному, інформаційному, медійному співробітництві громадянина України з державою-агресором або її представниками, створеними чи підтримуваними нею незаконними збройними формуваннями, яке завдало шкоди державному суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України» [9]. Це визначення деталізує існуючий сьогодні підхід в українському законодавстві, дещо звужує вищерозглянуті тлумачення, додавши ознаку шкоди Українській державі, але не вирішує вже окреслених питань. Урешті, законопроект було відхилено Комітетом з питань правоохоронної діяльності ВРУ.

Наступний етап на шляху пошуку законодавчого визначення феномену колабораціонізму припав на 2021 рік. У лютому на розгляд ВРУ подано три законопроекти, що наразі знаходяться на розгляді, це: «Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України (щодо кримінальної відповідальності за адміністративне, економічне, військове, політичне, військово-політичне та інше співробітництво з державою-агресором - колабораціонізм) № 5135 від 23.02.2021 р., «Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо забезпечення відповідальності осіб, які здійснювали колабораційну діяльність)» № 5143 від 24.02.2021 р. та «Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність) № 5144 від 24.02.2021 р. Ці законопроекти, на відміну від попередніх, встановлюють чіткий перелік діянь, що підпадають під визначення колабораційної діяльності.

Так, у законопроекті № 5135, поданому до Верховної Ради фракцією «Європейська солідарність», поняття «колабораціонізм» визначається як умисне і добровільне

співробітництво громадянина України з державою-агресором або її представниками у будь-якій формі, в інтересах держави-агресора і на шкоду національній безпеці України чи її союзників, що звужує вищерозглянуті тлумачення. При цьому, визначено дев'ять форм колабораціонізму: 1) участь у збройному конфлікті на боці держави-агресора; 2) публічні заклики, спрямовані на підтримку чи співробітництво з державою-агресором та/або окупаційною владою; 3) ведення господарської діяльності спільно з окупаційною владою, організація та проведення під контролем держави-агресора виборів, референдумів та інших форм волевиявлення громадян на тимчасово окупованих територіях; 4) організація масових заходів політичного характеру в рамках співробітництва з державою-агресором; 5) неодноразове розміщення у мережі Інтернет закликів до підтримки держави-агресора; 6) вступ на посади в органах, самопроголошених чи створених державою-агресором; 7) передача матеріальних та нематеріальних ресурсів регулярним військам держави-агресора; 8) передача матеріальних та нематеріальних ресурсів регулярним військам держави-агресора; 9) організація та участь у проведенні інформаційних кампаній, спрямованих на забезпечення підтримки держави-агресора [6].

Проекти законів № 5143 та 5144, представлені депутатами фракції «Слуга народу», доповнюють один одного, пропонуючи зміни до існуючого законодавства. Законопроект № 5144 зокрема пропонує доповнити ККУ статтю 111-1 «Колабораційна діяльність», до якої прираховуються: 1) публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України; 2) добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території; 3) пропаганда у навчальних закладах з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України; 4) передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням; 5) добровільне зайняття громадянином України посади, або добровільне обрання до таких органів, пов'язаної з виконанням організаційно-

розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території; 6) організація та проведення заходів політичного характеру та/або здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором; 7) добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території; 8) вчинення дій або прийняття рішень, які призвели до загибелі людей або настання інших тяжких наслідків. Крім того, пропонується встановлення різної кримінальної відповідальності за кожну окреслену позицію [5].

Таким чином, суспільний запит на встановлення юридичної відповідальності за колабораціонізм, що спостерігається в Україні в умовах тимчасової окупації території держави з боку РФ та діяльності її окупаційних адміністрацій, активізував спроби його визначення на законодавчому рівні. Автори законопроектів переконані, що колаборація з окупантом підриває національну безпеку держави та потребує чіткого більш детального визначення, ніж прирівняння до державної зради, а також встановлення кримінальної відповідальності за законом. Перші пропоновані у 2017 році законопроекти потребували значного доопрацювання, потребували деталізації визначень самого терміну «колабораціонізм», які не були самодостатніми, не містили акценту на добровільності чи свідомості такої діяльності. Сучасні законопроекти 2021 року, що перебувають наразі на розгляді Верховної Ради усувають зазначені недоліки, вони пропонують не ухвалення окремого закону, а внесення змін до існуючих, детально окреслюючи всі форми діяльності, що слід кваліфікувати як колабораціонізм, що дає їм більше шансів набути чинності.

Список використаних джерел

1. Дерейко І.І. Колабораціонізм, поняття // Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка-Ком / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во "Наукова думка", 2007. 528 с. URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN>

=1&S21REF=10&S21FMT=uiu_all&C21COM=S&S21CNR=20
&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS
=0&S21STR=Kolaboracionizm.

2. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 5 квітня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Курапцева М. Законопроекти проти «колаборантів»: відповідальність – чи кара «наосліп»? URL: https://jfp.org.ua/blog/blog/blog_articles/23.
4. Проект Закону встановлення справедливості та покарання винних у воєнних злочинах по подіям на території Донецької та Луганської областей № 7425-1 від 28.12.2017 р. URL:
5. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність) № 5144 від 24.02.2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71220.
6. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України (щодо кримінальної відповідальності за адміністративне, економічне, військове, політичне, військово-політичне та інше співробітництво з державою-агресором - колабораціонізм) № 5135 від 23.02.2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71206.
7. Проект Закону про заборону колабораціонізму № 6170 від 09.03.2017 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61312.
8. Проект Закону про захист української державності від проявів колабораціонізму № 7425 від 20.12.2017 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63192.
9. Проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораціонізм) № 2549 від 6 грудня 2019 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67568.

10. Цибуленко Є. та Тетера І. Міжнародно-правова кваліфікація окупації Донбасу. Псевдодержави і колабораціонізм на цій території // Право України: Юридичний журнал. 2020. № 11. С. 65–79. URL: <http://rp.dsum.edu.ua/bitstream/123456789/3871/1/Chvaliuk%20A.M.%20Mizhnarodno-pravova%20kvalifikaciya%20posyagan%20Rosijskoyi%20Federaciyi%20na%20terytorialnu%20cilisnist%20Ukrayiny%20%281991-2013%20roky%29.pdf>.

ЗМІСТ

**МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ДИПЛОМАТІЯ ПІД ЧАС
ПАНДЕМІЇ COVID 19**

- Беззубченко Ю.,
студентка III курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
**ДИНАМІКА ЗМІН У МІГРАЦІЙНИХ ПОТОКАХ ФРН
ЗА ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ** **3**
- Гаврилова Н.,
к.і.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої
політики МДУ;
Булик М.,
к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики МДУ*
**КРАЇНИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ АМЕРИКИ НА
МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ: ВИКЛИКИ ХХІ СТ.** **10**
- Гаврилова Н.,
к.і.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої
політики МДУ
Константинова Ю.,
к.і.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої
політики МДУ*
**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА РЕСПУБЛІКИ ПАРАГВАЙ НА
СУЧАСНОМУ ЕТАПІ** **13**
- Гамідова І.,
студентка ОС Магістр спеціальності «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
**ІСТОРИЧНИЙ ВИМІР ВІДНОСИН МІЖ
ШВЕЙЦАРІЄЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ** **23**
- Дунаєв О.,
студент ОС Магістр спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
**КРИЗА ЕТНІЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА МАСОВА
МІГРАЦІЯ В КРАЇНАХ СКАНДИНАВІЇ: НОРВЕГІЯ,
ДАНІЯ, ШВЕЦІЯ** **30**

- Зверева В.,
студентка ОС Магістр спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету;
Светлакова М.
доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Маріупольського державного університету*
ОСНОВНІ МОДЕЛІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ **35**
- Іванькіна Є.,
студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
ПІДХОДИ ОСНОВНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ АКТОРІВ ЩОДО АРКТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ **39**
- Клюс В.,
студент I курсу ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
ЦЕНТРАЛЬНОАЗІАТСЬКИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КНР ЗА ПРАВЛІННЯ СІ ЦЗІНЬПІНА **44**
- Рябинин Е.,
доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Маріупольського державного університету*
ЦИФРОВІЗАЦІЯ МЕЖДУНАРОДНИХ ОТНОШЕНИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ **49**
- Тихонюк В.,
студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ТА КОНЦЕПЦІЯ «М'ЯКОЇ» СИЛИ **56**

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

*Джерих Я.,
студент ОС Магістр спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
**ЕКОЛОГІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ** **65**

*Кондратенко А.,
студентка ОС Магістр спеціальності «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
**МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ
ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ** **69**

*Петрова С.,
студентка ІІ курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
**ІСТОРИЧНА ПЕРСПЕКТИВА ФОРМУВАННЯ
МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ** **74**

*Розумовська Ю.,
студентка ОС Магістр спеціальності «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
**СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА НАТО У
ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У
ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ** **78**

ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: ПОГЛЯД ІЗ СЬОГОДЕННЯ

*Кіфоришина Т.,
студентка І курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
**ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ В ПЕРІОД ПЕРШОГО
БАЛКАНСЬКОГО КОНФЛІКТУ** **83**

*Маноїлова Л.,
студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ОТТО ФОН БІСМАРКА **85**

*Скоба В.,
студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету*
**ПРИЧИНИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ПРОГОЛОШЕННЯ
ДОКТРИНИ МОНРО. СУТНІСТЬ ТА ВИТОКИ
ПРИНЦИПІВ ДОКТРИНИ** **91**

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ ДЕРЖАВ СВІТУ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

*Барикін О.,
студент IV курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*
**ПОЛІТИЧНІ СУБКУЛЬТУРИ ЯК ПІДСИСТЕМИ
ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ** **96**

*Васильєв Є.,
студент IV курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*
**РЕАЛІЗАЦІЯ ТРАНЗИТНОЇ МОДЕЛІ «ЗВОРОТНОГО
РОЗВИТКУ» В ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇНАХ** **103**

*Дмитренко Д.,
студентка IV курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*
**АНАЛІЗ ІДЕОЛОГІЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ПРЕДСТАВЛЕНИХ У ВРУ ІХ
СКЛИКАННЯ** **109**

*Караман К.,
здобувач третього рівня вищої освіти спеціальності
052 Політологія Маріупольського державного університету*
**МАРІН ЛЕ ПЕН – МАЙБУТНІЙ ПРЕЗИДЕНТ
ФРАНЦІЇ?** **117**

- Лазаренко А.,
студентка III курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету
**ПРОЦЕС ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ОДНОСТАТЕВИХ ШЛЮБІВ В
КРАЇНАХ ЄВРОПИ** **124**
- Махсма С.,
здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю 052
Політологія Маріупольського державного університету
**ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
МІСЬКОЇ ГРОМАДИ В УКРАЇНСЬКІЙ НАУКОВІЙ
ЛІТЕРАТУРІ** **129**
- Міклош Г.,
студентка ОС Магістр спеціальності «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Маріупольського державного університету
**ПОЛІТИЧНА КРИЗА У ВЕНЕСУЕЛІ: ПРОБЛЕМИ І
ПЕРСПЕКТИВИ** **134**
- Московченко В.,
студентка IV курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету
**НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ТА ДЕРЖАВНА
ПОЛІТИКА ЩОДО МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ** **140**
- Парлюк В.,
здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю 052
Політологія Маріупольського державного університету
**ПОПУЛІЗМ ТА ЄВРОСКЕПТИЦИЗМ В УМОВАХ
ПАНДЕМІЇ COVID-19: КЕЙС АВСТРІЇ** **145**
- Перепьолкін М.,
студент ОС Магістр спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету
**«РЕГІОНАЛЬНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ:
ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ»** **148**
- Христич В.,
студентка II курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету
**ВПЛИВ МІФІВ І СТЕРЕОТИПІВ НА ПОЛІТИЧНУ
СВІДОМІСТЬ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ** **152**

- Чечотка М.,
студент ОС Магістр спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету
- Светлакова М.,
доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої
політики Маріупольського державного університету
- ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ
«ШВЕЙЦАРСЬКІ ДЕМОКРАТИ»** **158**
- Шаполов Д.,
студент ОС Магістр спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету
- ДЕМОКРАТИЧНА ПАРТІЯ США: ТЕНДЕНЦІЇ
РОЗВИТКУ ПРОТЯГОМ ХІХ-ХХ СТОЛІТТЯ** **162**
- Луцакова Є.,
студентка ІІІ курсу спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету
- ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТОРАЛЬНОЇ
КУЛЬТУРИ В США** **167**
- Янченко А.,
аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої
політики Маріупольського державного університету
- СУЧАСНІ ТЕХНІКИ САМОМЕДІЙОВАНОЇ
ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ ГРОМАДЯН** **174**
- Макарова Г.,
студентка ОС «Магістр» спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету
- ЕКОНОМІЧНЕ ПІДґРУНТЯ РОЗВИТКУ ПАРТІЙНОЇ
СИСТЕМИ РЕСПУБЛІКИ КОРЕЯ НА СУЧАСНОМУ
ЕТАПІ** **181**
- Сапаров М.,
студент ОС «Магістр» спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету
- КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В КОРОЛІВСТВІ
ТАЇЛАНД У ХХІ СТОЛІТТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА
РОЗВИТОК ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ** **188**

Гостева Д.,

*студентка ОС Магістр спеціальності «Політологія»
Маріупольського державного університету*

**РОЗБУДОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС
(НАЦІОНАЛЬНИЙ, РЕГІОНАЛЬНИЙ ТА
ГЛОБАЛЬНИЙ РІВНІ)**

192

Сенатосенко В.,

*здобувачка третього рівня вищої освіти спеціальності
052 Політологія Маріупольського державного університету*

**КОНФІГУРАЦІЯ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ
НІДЕРЛАНДІВ ПІСЛЯ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНИХ
ВИБОРІВ ДО ПАЛАТИ ПРЕДСТАВНИКІВ У 2021 р.**

196

**ПОВЕРНЕННЯ ТА ПЕРЕОСВОЄННЯ ТИМЧАСОВО
ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ У ДОНЕЦЬКІЙ ТА
ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА
ПЕРСПЕКТИВИ**

Трофименко А.,

*к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики Маріупольського державного
університету*

**ПОНЯТТЯ «КОЛАБОРАЦІОНІЗМ» В ПРОЄКТАХ
ЗАКОНІВ УКРАЇНИ**

203

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ХІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СВІТОВОГО
ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ»**

**У збірнику публікуються матеріали українською,
російською, англійською мовами**

МАРІУПОЛЬ : МДУ, 2021